

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

KULTŪRAS GLOBALIZĀCIJAS RAKSTURĪGĀKĀS IZPAUSMES
STARPTAUTISKO KULTŪRAS PROJEKTU REALIZĀCIJĀ LATVIJĀ

Bakalaura darbs

Autore:
Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas”
Starpkultūru sakaru (Latvija un Lielbritānija) apakšprogrammas
4. kursa studente Gunda Ezeriete
ID Nr. 20111304

Darba vadītāja:
Doc. Agnese Hermane

/paraksts/

Rīga
2015

SATURS

IEVADS.....	3
1. GLOBALIZĀCIJAS JĒDZIENS UN KULTŪRA TĀS PROCESU PLŪSMĀ.....	6
1.1. Globalizācijas jēdziens.....	6
1.2. Globalizācijas ietekme uz kultūru: vienādošana vai atšķirīguma saglabāšana.....	10
2. GLOBALIZĀCIJAS IEZĪMES STARPTAUTISKAJĀ KULTŪRAS SADARBĪBĀ	18
2.1. Starptautiskās sadarbības jēdziens un tās mērķu īss apskats.....	18
2.2. Starptautisko kultūras sadarbību ietekmējošie apstākļi	21
2.3. Kultūras institūciju lomas izmaiņas.....	26
3. STARPTAUTISKIE KULTŪRAS PROJEKTI KĀ STARPTAUTISKĀS SADARBĪBAS FORMA.....	31
3.1. Starptautiska projekta jēdziens un veiksmīgas realizēšanas pamatprincipi.....	31
3.2. Starptautisko kultūras projektu mērķu apskats.....	35
4. STARPTAUTISKO KULTŪRAS PROJEKTU REALIZĒŠANA GLOBALIZĀCIJAS APSTĀKĻOS KULTŪRAS PROJEKTU ORGANIZATORU SKATĪJUMĀ LATVIJĀ.....	41
4.1. Starptautisko kultūras projektu organizatoru izpratne par globalizācijas jēdzienu.....	43
4.2. Starptautisko kultūras projektu organizatoru viedoklis par starptautiskās sadarbības nozīmīgumu kultūras projektu realizēšanā Latvijā.....	46
4.3. Starptautisko kultūras projektu organizatoru attieksme pret Ekonomiskiem, politiskiem un sociāliem globalizācijas faktoriem, kas ietekmē starptautiska kultūras projekta mērķus, to sasniegšanu un rezultātus.....	50
4.4. Starptautisko kultūras projektu organizatoru viedoklis par globalizācijas apstākļos veidojošos jauno kultūru	59
NOBEIGUMS.....	64
KOPSAVILKUMS.....	66
LITERATŪRAS SARAKSTS.....	68
ANNOTATION.....	70
PIELIKUMI.....	72

IEVADS

Uz šobrīd pasaulē notiekošajiem procesiem arvien vairāk tiek attiecināts vārds ‘globalizācija’. Šis jēdziens tiek lietots aprakstot gan ekonomiskus, gan sociālus, gan politiskus, kā arī kultūras jomā notiekošus procesus un to bieži dzird dažādās pārraidēs, par to var lasīt dažādos rakstos un par to tiek izteikti atšķirīgi viedokļi. Globalizācijas ietekme uz kultūru vienlaikus aizraujoša un pretrunīga tēma. Diskusijas un sarunas par šo tēmu nerimstas un izceļas ar pausto viedokļu daudzveidību. Tas mudina domāt, ka ‘globalizācija’ aptver visdažādākās mūsu dzīves jomas, īpaši starptautisko sadarbību, tādēļ izvēlējos apskatīt Latvijā realizētos starptautiskos kultūras projektus globalizācijas apstākļos.

Bakalaura darba **mērķis** ir izpētīt globalizācijas jēdzienu, tās atstāto iespaidu uz kultūru un starptautisko kultūras projektu realizāciju Latvijā, kas mūsdienās tiek veidoti globalizācijas apstākļos. Veidojot sava bakalaura darba teorētisko bāzi esmu izvirzījusi **galveno pētāmo jautājumu** – kādu lomu dažādi globalizācijas procesa aspekti ieņem starptautisko kultūras projektu realizēšanā Latvijā īpaši to programmu izveidē, starptautiskas sadarbības un tūrisma veicināšanā, kā arī nepieciešamībā apmierināt vairākuma sabiedrības kultūras patēriņa prasības.

Lai sasniegtu darba mērķi, izvirzīti vairāki **uzdevumi**:

- definēt globalizācijas jēdzienu, kā arī apkopot un salīdzināt dažādus viedokļus par tās iespaidu uz kultūru,
- raksturot starptautiskās kultūras sadarbības izpausmes,
- noskaidrot kā globalizācijas iezīmes izpaužas starptautiskajā kultūras sadarbībā un kā tā laika gaitā mainījusi kultūras institūciju lomu,
- analizēt starptautiskos kultūras projektus kā starptautiskās sadarbības formu, to mērķus un veiksmīgas realizēšanas kritērijus,
- izmantojot padziļināto, daļēji strukturēto interviju metodi, iezīmēt tendences jomas profesionāļu attieksmē pret globalizācijas lomu starptautisko kultūras projektu realizēšanā Latvijā.

Bakalaura darba pētnieciskās daļas izstrādei tiek izmantota kvalitatīvā padziļinātā daļēji strukturētā intervija, jo šī metode sniedz iespēju izprast individuālas pieredzes

veidošanās specifiku. Šī darba ietvaros tiek intervēti pieci jomas speciālisti un interviju pamatā ir noteiktas vadlīnijas, kas veidotas atbilstoši darba teorētiskajai bāzei.

Bakalaura darbs sastāv no teorētiskās un empīriski pētnieciskās daļas, kas kopumā sastāda četras nodaļas, kuras attiecīgi sadalītas mazākās apakšnodaļās. Pirmā bakalaura darba nodaļa ir sadalīta divās apakšnodaļās. Pirmajā apakšnodaļā, balstoties uz Denisa Hanova, Jāņa Mihailova un Valda Tēraudkalna grāmatas *Globalizācija: Teorijas un prakses* un citu autoritatīvu personu viedokļiem, pievērsos neviennozīmīgā globalizācijas jēdziena definēšanas problemātikai, kā pirmo izvirzot tās attīstības hronoloģisko rāmju nenoteiktību, bet otro ietekmējošos faktorus, kas veido attiecīgā indivīda interpretāciju par to, ko nozīmē vārds 'globalizācija'. Kad globalizācijas jēdziens ir noskaidrots, otrajā apakšnodaļā tiek izvirzīts jautājums: Globalizācija homogenizē kultūras vai tomēr izceļ un tiecas saglabāt to atšķirības? Lai rastu atbildi uz šo jautājumu pievērsos gan skeptiķu, gan hiperglobālistu, kas iedalās neoliberalos un neomarksistos, viedokļiem par kultūras reakciju uz globalizācijas procesiem, par pamatu ņemot Manfrēda Stīgera grāmatu *Globalizācija: ļoti saistošs ievads*, Pola Hopera *Understanding Cultural Globalization*, Stratēģiskās Analīzes komisijas izveidoto zinātniski pētniecisko rakstu *Globālā politika un globalizācija*, ka arī Pītera Bērka darbu *Kultūru hibriditāte* un Keitas Foksas pētījumu *Watching the English: The Hidden Rules of English Behaviour*.

Otrajā nodaļā tiek apskatītas globalizācijas iezīmes starptautiskajā kultūras sadarbībā. Lai sekmīgi veiktu uzstādīto uzdevumu, sev interesējošos viedokļus meklēju Dragana Klaiča grāmatā *Iztēle bez robežām. Ceļvedis starptautiskai sadarbībai kultūrā*, Megaphone Publishers izdotajā grāmatā *Mūsdienu kultūras stāvokļi*, Santas Mazikas pētījumā *Jaunā institucionālisma iezīmes kultūrā*, kā arī Čarlza Lendrija un Marka Pahtera grāmatā *Kultūra krustcelēs: Kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā*. Analizējot šo un citu autoru viedokļus, uzmanība tiek pievērsta starptautiskās sadarbības nozīmei un kultūras institūciju lomas izmaiņām laika gaitā.

Bakalaura darba trešajā nodaļā, pirmkārt pievērsos starptautiska kultūras projekta jēdzienam, šādu projektu realizēšanas pamatprincipiem un mērķiem globalizācijas apstākļos. Pamatojoties uz rakstu krājumu *Cilvēku, zīmolu, mediju, kultūras menedžments*, Katrīnas Kosteres grāmatu *International project management* noskaidroju, ka starptautisks kultūras projekts ietver sešus pamata faktorus un,

balstoties uz iepriekš apskatīto teoriju par globālo tirgu mūsdienās, secināju, kādiem projekta izstrādes aspektiem jāpievērš īpaša uzmanība, darbojoties globālajā kontekstā. Otrkārt, šajā nodaļā uzskatīju par nepieciešamu iekļaut arī starptautisku kultūras projektu mērķu apskatu, kas mēdz atšķirties atkarībā no katras iesaistītās puses perspektīvas. Šo darba daļu balstīju uz jau iepriekš pieminēto autoru - Dragana Klaiča un Čarlza Lendrija darbiem.

Bakalaura darba pēdējā nodaļa tiek veltīta Latvijā realizēto starptautisko kultūras projektu organizatoru attieksmes tendenču noskaidrošanai attiecībā uz globalizācijas procesiem un to lomu starptautisko kultūras projektu veidošanā Latvijā. Šī darba empīriskajā daļā esmu veikusi pētījumu: piecas padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas ar attiecīgās jomas speciālistiem un noskaidrojusi ekspertu izpratni par globalizācijas jēdzienu, viedokli par starptautiskās sadarbības nozīmīgumu kultūras projektu realizēšanā Latvijā, attieksmi par ekonomiskiem, politiskiem un sociāliem globalizācijas procesu aspektiem, kas atstāj iespaidu uz starptautisku kultūras projektu mērķiem un realizāciju Latvijā, kā arī viedokli par globalizācijas apstākļos veidojošos jauno kultūru.

1. GLOBALIZĀCIJAS JĒDZIENS UN KULTŪRA TĀS PROCESU PLŪSMĀ

1.1. Globalizācijas jēdziens

Dzīvojot 21.gadsimtā arvien vairāk un vairāk nākas saskarties ar jēdzienu ‘globalizācija’, kas tiek attiecināts uz pasaulē notiekošajiem procesiem. Šis jēdziens dažādos veidos parādās un izpaužas gan vispasaules notikumos, gan pavisam ikdienišķos lēmumos, varētu pat teikt, ka globalizācija caurstrāvo mūsu ikdienas dzīvi.

Pētot dažādus avotus, esmu nonākusi pie secinājuma, ka globalizācijas jēdziens ir daudznozīmīgs un bieži vien neskaidrs, tam ir daudz un dažādu skaidrojumu. Globalizācija ir empīrisks process, kurā mēs dzīvojam un tas aptver ļoti dažādas mūsu dzīves jomas, tādēļ daudzi autori, kas ir centušies definēt globalizācijas jēdzienu, ir atzinuši, ka tas nav vienkārši.¹ Viens no iemesliem kādēļ globalizāciju ir grūti definēt ir tās nenoteiktie hronoloģiskie rāmji. Nav iespējams skaidri apgalvot kurā mirklī kāds ir sācis darboties „globāli”. Intensīvai komunikācijai starp nācijām, valstu valdībām, uzņēmējiem ekonomisti, sociologi, vēsturnieki, un filozofi sāka pievērst uzmanību 20.gs 60. gadu beigās- Lielbritānijā, ASV, Francijā un vēlāk Rietumvācijā. Šis bija industriāli attīstītākās valstis, un tiek uzskatīts, ka globalizācijas jēdziena izpēte sākusies tieši šajās valstīs.² Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka globalizācija sākusies tieši tur un tajā laikā. Kembridžas universitātes profesors Pīters Bērks (Peter Burke) savā grāmatā *Kultūru hibriditāte* īpaši uzsver, ka globalizācija nav 20.gadsimta 90.gadu “kaite”, bet gan “civilizācijas līdzgaitniece kopš senseniem laikiem”.³

Militāro, tirdzniecības, kultūras un reliģisko ekspansiju var redzēt jau Maķedonijas Aleksandra mēģinājumos izveidot multi-etnisku daudz-kultūru valsti, tādējādi grieķu kultūrai kļūstot par antīkās globalizācijas instrumentu senajā Grieķijā. Līdzīgi tas notika arī Senajā Romā. Kā apgalvots grāmatā: *Globalizācija: Teorijas un Prakses*: „Romans impērijas ietvaros pastāvēja virkne dažādu etnisku kultūru un reliģisko sistēmu, kas, apvienotas zem Romas politiski-militārās varas, varēja saglabāt

¹ Dr. Nayef R.F. Al-Rodhan, Stoudmann, Gérard. *Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition*. Geneva Centre for Security Policy, 2006. 2.lpp. (Turpmāk: GCSP.)

² Hanovs, Deniss, Mihailovs, Ivans Jānis, Tēraudkalns, Valdis. *Globalizācija: Teorijas un prakses*. Rīga: NVO „Pilsoniskā iniciatīva 21”, 2006. 7.lpp. (Turpmāk: Teorijas un prakses.)

³ Bērks, Pīters. *Kultūru hibriditāte*. Rīga: Mansards, 2013. 130.lpp. (Turpmāk: Kultūru hibriditāte.)

daļu savu reģionu kultūras īpašību.”⁴ Romieši ļoti izteikti demonstrēja spēju uzņemt un izmantot citu tautu kultūru, to integrējot savējā. Viduslaikos nenoliedzami liels intelektuālais un ekonomiskais potenciāls, kā arī ideoloģiska un politiska ietekme visā Eiropā, piederēja katoļu baznīcai. Ar šādām iespējām katoļu baznīca arī veidoja kopīgu reliģisko kultūru Eiropā. Viduslaiku globalizācijas priekšnoteikumus veidoja arvien jaunu tautu un teritoriju kristianizācija, nepārtrauktie kari un tiem līdzīgi nākošā, neizbēgamā kultūru, ideju un ideoloģiju apmaiņa un arī tirdzniecība ārpus ģeogrāfiskajām robežām. Atskatoties vēsturē, Eiropas kultūras ekspansija ir nesusi sev līdzīgi arī negatīvus fenomenus. Piemēram, lielo ģeogrāfisko atklājumu ietekmē 15. un 16. gadsimtā tika apkarotas un iznīcinātas citu reģionu kultūras – maiju un inku kultūra. Šajā kontekstā nedrīkstam aizmirst arī par vergu tirdzniecību un Āfrikas dabas resursu izmantošanu. Tātad var secināt, ka Eiropas kultūrai piemīt ekstensīvs raksturs un jau no tās sākumiem tā neatlaidīgi mēģina iznest un iedzīvināt savu pieredzi, tradīcijas un kultūru reģionos, kuros tās „trūkst”.⁵ Atskatoties Eiropas vēsturē, daudzas no globalizācijas iezīmēm var saskatīt jau antīkajā pasaulē. Dažādos laikos ir manāma cilvēku un preču, kultūru un vērtību kustība virzienā ārpus konkrētas ģeogrāfiskās teritorijas.

Tātad globalizācijas jēdziens neiekļaujas noteiktos laika rāmjos, tomēr, šis aspekts nav vienīgais, kas apgrūtina noteiktas definīcijas izveidi. Aplūkojot dažādas globalizācijas jēdziena definīcijas, var secināt, ka šis jēdziens nozīmē atšķirīgas lietas dažādiem cilvēkiem. To kā globalizācija tiek definēta nosaka daudzi ietekmējoši faktori, kas veido fonu attiecīgā indivīda interpretācijai, piemēram, ģeogrāfiskā atrašanās vieta, sociālais statuss, politiskā ideoloģija, kultūras vide, etniskā, nacionālā un reliģiskā piederība.⁶ Līdzīgu domu apliecina arī Alans Skots (Alan Scott) savā darbā *Globalizācijas robežas: Gadījumi un Argumenti*: “Varbūt vairāk, kā jebkurš cits jēdziens, globalizācija ir diskusija par to.”⁷ No tā var secināt, ka katram cilvēkam globalizācija nozīmē kaut ko citu, jo šis cilvēks ir ar to saskāries un to pieredzējis atšķirīgi no citiem. Tātad universāla definīcija nepastāv, bet mēs katrs varam izvēlēties kādu no jau esošā, apjomīgā definīciju klāsta, ja uzskatām, ka tā atbilst mūsu

⁴ Teorijas un prakses. 13.lpp

⁵ Teorijas un prakses. 13.-15.lpp.

⁶ GCSP. 3.lpp.

⁷ Scott, Alan. *The Limits of Globalization: Cases and Arguments*. London: Routledge, 1997. 300.lpp.

empīriskajai pieredzei un novērojumiem, vai arī izveidot paši savu globalizācijas jēdziena definīciju atbilstoši savai perspektīvai.

Vārds globalizācija ir radies no angļu valodas vārda ‘*globalize*’, ko dažādās izpratnēs lietoja jau no 1953. gada, tomēr galvenokārt tas tika attiecināts uz internacionāla ekonomiskās sistēmas tīkla veidošanos. Tomēr Franču zinātnieku aprindās termins ‘*global*’ izskanējis jau 1892. gadā, apzīmējot visu, kas ir ‘vispasaules, universāls un attiecas uz visu zemeslodi’. Kanādiešu domātājs, angļu literatūras profesors un komunikācijas teorētiķis Maršals Maklūens (Marshall McLuhan) 1960.gadā ‘*global*’ izmantoja sava darba *Global Village* nosaukumā, kas vēstīja par pasaulē notiekošajiem procesiem - kā ar elektronisko mediju palīdzību informācija ātri kļūst pieejama vienmēr un visiem, vienlaicīgi padarot jebkuru pasaules iedzīvotāju par līdzdalībnieku attiecīgajā notikumā un tādējādi samazinot visu pasauli līdz ciema izmēram, kura visi zina par visiem visu.⁸ Līdzīgu domu ir izteicis arī Britu sociologs Antonijs Gidenss (Anthony Giddens), kurš globalizācijas jēdzienu un tās efektu ir aprakstījis daudzos no saviem darbiem, apgalvojot, ka: “Globalizāciju var definēt kā vispasaules sociālo attiecību intensifikāciju, kas savieno attālas vietas tā, ka lokāla mēroga notikumus veido tas, kas notiek daudzu jūdžu attālumā un otrādi.”⁹

Kaut arī vienotas definīcijas izveide ir sarežģīta, daudzi globalizācijas analītiķi ir izvirzījuši vairākas īpašības, kas raksturo globalizāciju un atspoguļo tās dinamiku. Straujie informācijas apmaiņas apjomi, kas palielinājās 20.gs. otrajā pusē aizsāka tā saucamo informācijas sabiedrību, informācijas plūsmas kontrolēšanas vai apturēšanas iespējas, kuras iepriekš kontrolēja nacionālās valstis, arvien mazinājās. Ja kādreiz globalizācijas instruments bija jaunu teritoriju iekarošana, tad tagad tā ir straujā informācijas apmaiņa. 20.gs. otrajā pusē globalizācijas izplatīšanas veidi ieņēma arvien noteicošāku lomu ekonomikas produktivitātē un attīstībā, mazinot dabas resursu un ražošanas procesu īpatsvaru. Šo procesu rezultātā strauji attīstījās arī jaunās tehnoloģijas, kas kļuvušas par konkurētspējas pamatavotu. Tās pārveidoja laiku un telpu, dodot cilvēkiem iespēju brīvi ceļot, mērojot lielus attālumus īsā laikā. Komunikācija kļuva arvien intensīvāka un tā rezultātā orientēšanās starptautisko notikumu plūsmā kļuva par jaunu kompetenci. Brīdī, kad ceļošana ir kļuvusi vienkārša

⁸ Harper, Douglas. *Online Etymology Dictionary*. ©2001-2015. Pieejams: http://www.etymonline.com/index.php?term=globalize&allowed_in_frame=0

⁹ Giddens, Anthony. *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press, 1990. 64.lpp.

un pieredzes apmaiņa par normu, rodas jaunas kultūras formas, kur lokālo kultūru tradīcijas savienojas ar globalizētās kultūras formām un praksi.¹⁰ Parādās arī dažādas starpvalstu vienošanās un sadarbības, savstarpējā vai kopīgā labuma veikšanai, kā arī brīvā tirgus sistēmas izveide. Lai gan varētu šķist, ka globalizācija ir daudzējādā ziņā pozitīva, tajā ir sastopamas arī negatīvas parādības, piemēram, sociālā noslāņošanās, starptautiskā kriminalitāte un citas parādības, kuras tiks apskatītas nākamajā nodaļā.

Kā jau iepriekš minēts, globalizācija aptver dažādus spektrus un šī jēdziena interpretācija atkarīga no tās personas perspektīvas, kas to definē, līdz ar to definīcijas var iedalīt dažādi. Izvērtējot dažādas definīcijas var ievērot, ka dažas no tām ir plašas, tātad visu-iekļaujošas un tai pašā laikā abstraktas, bet citas ir šauras – specifiskākas, labāk pamatotas, bet ar šaurāku skatījumu.¹¹ Savā grāmatā *Skrējiens uz Virsotni: Reālais Globalizācijas stāsts* zviedru žurnālists Tomas Larsons (Thomas Larsson) apgalvo, ka globalizācija ir: “pasaules sarūkšanas process, lietu pietuvināšanās. Tas attiecas uz pieaugošo nepiespiestību ar kādu vienu, savstarpējam labumam, var mijiedarboties ar kādu citu, kas atrodas otrā pasaules malā.”¹² Šī definīcija ir ļoti plaša, jo tā vienlaikus sevī var iekļaut gan politiskos, gan kultūras, gan ekonomiskos procesus un tai pašā laikā konkrēti neapraksta nevienu no tiem. Viens no iepriekš minētajiem specifiskajiem, jeb šaurajiem skatījumiem uz globalizācijas konceptu var būt no ekonomiskā skatupunkta. Viens šāds piemērs definēts Pola Bairoha (Paul Bairoch) rakstā par globalizāciju un mītiem: „Globalizācija ir process, kurā ražošana un valstu finansiālās struktūras kļūst saistītas ar pārrobežu darījumu pieaugošo skaitu, lai radītu internacionālu darba dalīšanu, kurā nacionālās labklājības veidošana aizvien vairāk kļūst atkarīga no uzņēmējiem citās valstīs.”¹³ Globalizācijas jēdzienu var definēt arī saistībā ar kultūras norisēm, apgalvojot, ka globalizācija ir: „...pasaules reģionu politikas un kultūras mijiedarbība, mazinot nacionālo valstu un sabiedrību atšķirtību un citu faktoru ietekmi uz saskarsmi.”¹⁴

Lai apskatītu starptautiskos kultūras projektus globalizācijas apstākļos, par pamatu esmu izvēlējusies globalizācijas definīciju, kuru savā darbā *Globalizācijas*

¹⁰ Teorijas un prakses. 8.-10.lpp.

¹¹ GCSP. 4.lpp.

¹² Larsson, T. *The Race to the Top: The Real Story of Globalization*. U.S., Cato Institute, 2001. 9.lpp.

¹³ Bairoch, Paul., Kozul-Wright, Richard. *Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in the World Economy*. No 113. Geneva: UNCTAD, 1996. 3.lpp. Pieejams: http://www.unctad.org/en/docs/dp_113.en.pdf

¹⁴ Teorijas un prakses. 9.lpp.

robežas: Gadījumi un Argumenti ir izveidojušu Dr. Najefs Al-Rodans (Nayef Al-Rodhan) un Žerards Studmens (Gérard Stoudmann): „Globalizācija ir process, kas ietver starptautiskas un starpkulturālas cilvēku un ne-cilvēku aktivitāšu integrēšanās cēloņus, gaitu un sekas.”¹⁵ Manuprāt, šī definīcija iekļauj sevī visu iepriekš minēto. Globalizācija vēl aizvien ir kustība un process, kuru varējām novērot jau iepriekš un kas norisinās vēl tagad, nevis pabeigts jēdziens. Šī nepārtrauktā virzība ietekmē dažādas cilvēka dzīves jomas - cilvēka aktivitātes, vienalga vai tās būtu ekonomiskas, politiskas darbības vai tās, kas skar kultūras un sabiedrības dzīvi kopumā. Visās šajās jomās lokālajās kultūrās integrējamas dažādas daļas no globālās kultūras un arī lokālās kultūras ietekmē vispasaules kultūru, tas notiek caur straujo informācijas un pieredzes apmaiņu. Nedrīkst aizmirst arī ne-cilvēku aktivitātes, piemēram, dabas katastrofas un dažādas slimības, kuras nav iespējams ierobežot noteiktā teritorijā. Tās lielāka vai mazākā mērā, tieši vai netieši, bet tomēr ietekmē visus pasaules iedzīvotājus.

1.2. Globalizācijas ietekme uz kultūru: vienādošana vai atšķirību saglabāšana?

Globalizācija skar daudzas mūsu dzīves jomas, tai skaitā tā ietekmē arī mūsu kultūru ļoti dažādos veidos. Tomēr bakalaura darbā netiks padziļināti aplūkoti šīs ietekmes aspekti, bet gan tiks aplūkots jautājums par spriedzi starp lokālo kultūru vienādošanu un atšķirīguma saglabāšanu pastāvošajos globalizācijas apstākļos, par ko pastāv ļoti dažādi viedokļi. (skatīt pielikumā Tabula nr.1).

Lai noskaidrotu kā un vai globalizācija ietekmē kultūru, vispirms skaidri jānosaka plašā jēdziena ‘kultūra’ robežas. Kultūru var izprast dažādi, piemēram, kā indivīda un sabiedrības dzīves darbības vai sociālās pieredzes translācijas formu, vai arī cilvēka socializācijas veidu.¹⁶ Sociālā antropoloģe Keita Foksa (Kate Fox) savā darbā *Vērojot angļus: Angļu uzvedības nerakstītie likumi*, piedāvā šādu kultūras definīciju: „Sociālas grupas uzvedības, paražu, dzīvesveida, ideju, ticības un vērtību iezīmes.”¹⁷ Šī definīcija attiecas uz cilvēka uzvedību, bet neiekļauj sevī cilvēka radīto, materiālo kultūras daļu, tādēļ es sava darbā izvēlos definēt kultūru kā: „Kultūra (lat. *cultura* 'kopšana, apstrādāšana, audzināšana') viss, ko cilvēku sabiedrība radījusi ar

¹⁵ GCSP. 5.lpp.

¹⁶ Andersone, Z. *Kulturoloģija*: 1. daļa. Rīga: RaKa, 2001. 7.–8. lpp.

¹⁷ Fox, Kate. *Watching the English: The Hidden Rules of English Behaviour*. London: Hodder and Stoughton Ltd, 2004. 6.lpp. (Turpmāk: Kate Fox.)

cilvēku fizisko un garīgo darbu, atšķirībā no dabas parādībām; šaurākā nozīmē – cilvēku garīgās dzīves un sociālās uzvedības normu joma.”¹⁸

Manfrēds Stīgers (Manfred Steger) savā grāmatā *Globalizācija: ļoti saistošs ievads* apgalvo, ka „šodien kultūras prakse bieži tiek īstenota ārpus tādām fiksētām lokalitātēm kā pilsēta un tauta un, mijiedarbojoties ar dominējošām globālajām tēmām, tā iegūst jaunu nozīmi”¹⁹, šis apgalvojums liecina par labu tam, ka lokālās kultūras mainās globalizācijas ietekmē, tomēr pastāv arī krasi atšķirīgs viedoklis, ko pārstāv tā dēvētie ‘skeptiķi’. Šādi domājoši cilvēki uzskata, ka globalizācija ir tikai mīts un līdzīgi procesi ir vērojami arī pagātnē, tomēr nacionālas valsts un kultūras loma ir saglabājusies līdz pat mūsdienām. Gluži pretēji viedoklim, ka globalizācijas procesi ‘vienādo’ pasauli, skeptiķi uzskata, ka šo procesu ietekmē tiek stimulēts nacionālisms, fundamentālisms, kultūru izolētība un agresīva politika, kas nebūt nesekmē kopīgu vērtību veidošanos.²⁰ Kā vienu no skeptiķu pārstāvjiem varu minēt Lielbritānijas antropoloģi un Oksfordas Sociālo Jautājumu Pētniecības Centra (*Social Issues Research Centre*) direktori Keitu Foksu, kas uzskata, ka pārmaiņas, kuras kultūrā ienes globalizācija nenozīmē to, ka tiek atceltas tradicionālās vērtības. Atzīstot, ka lielvalstu korporāciju ietekme (piemēram, Amerikas) ir nepašaubāma, to ietekme uz kultūru ir mazāka: „Tikai tāpēc, ka cilvēki visur vēlas nēsāt *Nike* sporta apģērbu un dzert *Coca-Cola*, nepieciešami nenozīmē, ka viņi ir mazāk noraizējušies par savu kultūras identitāti – patiesi, daudzi ir gatavi cīnīties un mirt savas nācijas, reliģijas, teritorijas, kultūras vai jebkura cita ‘cilts’ identitātes aspekta labā, kas tiek uzskatīts par apdraudētu.”²¹ Līdzīgu uzskatu pauž Deniss Hanovs: “Kultūru dažādība pastāvēs arī tad, ja to ignorēsim vai centīsimies to mazināt,” un mūsdienu sabiedrībā novērojamā kultūru hibriditāte jāuzskata par noturīga un ilgstoša kultūras procesa īpašību.²² Keita Foksa arī apstiprina viedokli, ka globalizācijas procesi un no tiem izrietošās sekas ir tikai veicinājušas nacionālisma pieaugumu, neatkarības cīņu vairošanos, etniskumu un kultūras identitātes apziņu visā pasaulē. Šajā ziņā arī Lielbritānija neesot izņēmums, to apliecina

¹⁸ 25000 vārdu un terminu. *Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2008. 465. lpp.

¹⁹ Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija: ļoti saistošs ievads*. Rīga: Literatūras un filozofijas portāls ¼ Satori, 2008. 92.lpp. (Turpmāk: M. Stīgers.)

²⁰ Teorijas un prakses. 17.lpp.

²¹ Kate Fox. 7.lpp.

²² Kultūru hibriditāte. 132.lpp.

Lielbritānijas etnisko minoritāšu spēja uzturēt savas īpatnējās kultūras identitātes un nevēlēšanās kļūt par daļu no Eiropas.²³

Pretstatā skeptiķu uzskatiem, 'hiperglobālisti' pārstāv viedokli, ka „globalizācija ir mūsdienu ekonomiskās integrācijas un neoliberālisma ideoloģijas attīstības rezultāts, kas intensificē reģionālo sadarbību, veido pašregulēšanās mehānismus un tādejādi samazina nacionālās valsts tradicionālo ietekmi un varu.”²⁴ Mazinoties nacionālās valsts tradicionālajai ietekmei un varai, palielinās globalizācijas procesu ietekme arī uz nacionālo kultūru. Daļa no hiperglobālistiem globalizācijas ieviestās pārmaiņas nacionālajā kultūrā uzskata par negatīvām, bet citi par pozitīvām, līdz ar to seko sīkākš iedalījums: hiperglobālistu uzskati iedalāmi 'neomarksistos' un 'neoliberāļos'. Šo grupu viedokļi nedaudz sīkāk tiks aplūkoti turpinājumā.

Neomarksisti, jeb 'pesimistiskie hiperglobalizētāji', kā tos dēvē Manfrēds Stīgers, argumentē par labu uzskatam, ka globalizācija vienādo un homogenizē, nevis atspoguļo pasaulē esošo kultūru dažādību. Autors norāda uz Amazones indiāņiem ar *Nike* sporta kurpēm kājās un palestīniešu jauniešiem, kuri izrāda savus *Chicago Bulls* sporta kreklus, kas nekādā ziņā neatspoguļo tradicionālo kultūru, bet gan globālās kultūras pārsvaru pār nacionālo. Vēl viens piemērs ir ātrās ēdināšanas restorāni, kas sāk dominēt aizvien lielākos apjomos un nes sev līdzī ne tikai negatīvu iespaidu uz cilvēka veselību, bet arī grauj kultūras dažādības izpausmes formas.²⁵ Šie un līdzīgi piemēri norāda uz globalizāciju kā nenovēršamām briesmām, kas draud mazināt kultūras stabilitāti un liek patērētāju kultūru nacionālās identitātes vietā.²⁶ Līva Muižniece savā darbā *Nacionālā identitāte globalizācijas kontekstā* apstiprina, ka „globalizācija tiek reprezentēta kā homogenizējošs fenomens, kapitālistiskās patērētāju kultūras nesējs, kas visas vērtības padara savstarpēji konvertējamās un relatīvas”²⁷ Bieži tiek apgalvots, ka globalizācija varētu dot drošību un izskaust nabadzību, tomēr pastāv uzskats, ka globalizācija tikai piesaka karu citām kultūrām un šīs kultūras, savukārt, padodas globalizācijas procesiem, jo tic mītam par drošību un dzīves līmeņa uzlabošanu.²⁸

²³ Kate Fox. 7.-8.lpp.

²⁴ Teorijas un prakses. 19.lpp.

²⁵ M. Stīgers 93. – 94.lpp.

²⁶ Bassam Za'za'. *Arab Speakers See Threat*. Gulf News. March 21. 2002. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/0321arab.htm>

²⁷ Stratēģiskās Analīzes komisija. *Globālā politika un globalizācija*. Zinātniski pētnieciskie raksti Nr.5(6). Rīga: Zinātne, 2005. 43.lpp. (Turpmāk: *Globālā politika un globalizācija*.)

²⁸ Seabrook J. *Localizing Cultures*. Korea Herald. January 13. 2004. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2004/0113jeremyseabrook.htm>

Kultūras mantojuma zudums un to konfliktu pieaugums, kas saistīti ar šo zaudējumu, ir globālās kultūras homogenizējošā efekta sekas.²⁹ Tomēr citas kultūras pretojas šiem homogenizējošajiem spēkiem un tajās ir izveidojies impulss atstumt jebkādas mēģinājumus savu kultūru vienādot. “Noraidoša reakcija pret svešzemju modi bieži izvērtusies ekstrēma, pāraugot purifikācijas tendencēs, tostarp parādībā, ko mūsdienās dēvē par etnisko tīrīšanu. Atteikšanās aizņemties ir apvienota ar mēģinājumiem izskaust jau pārņemto un asimilēto, ar sava veida “dehibridizāciju”.³⁰ Visspilgtākie piemēri šajā ziņā jāmin tieši valodniecības kontekstā. Piemēram, Francijā 1975. gadā tika pieņemts *Bo-Loriā* likums, kas liedza valsts iestādēs izmantot citvalodu aizguvumus, bet to vietā lietot franču valodas vārdus un šī politika oficiāli joprojām tiek piekopta.³¹ Arī Benžamina Bārbers (Benjamin Barber) rakstā *Jihads pret Mak-Pasauli* apraksta dažus piemērus - *Hilton* viesnīcu ķēdes arhitektoniskais risinājums Budapeštā, kur arhitekts jauno struktūru izveidoja uz trīspadsmitā gadsimta klostera pamatiem un Amerikas mūzikas masveida ienākšana Karību salās, uz kuru tās attiecīgi reaģēja ar iespaidīgu pašmāju mūzikas producēšanu, no kuras vienīgais labi zināmais piemērs ir regejs. Lai gan šie pašapliecināšanās piemēri ir iespaidīgi, tomēr Hiltona “klosteris” tagad ir kazino mājvieta, bet regejs iekarojis niecīgu vietu MTV raidlaikā pat Latīņamerikas tirgos. Autoram nākas atzīt, ka “Augošā pasaules ekonomiskā un komunikatīvā līdz-atkarība parāda to, ka tautām, lai gan iekšēji vienotām, tomēr nākas operēt arvien pieaugoši multikulturālā globālā vidē”.³²

Homogenizējošs efekts piemīt galvenokārt komunikāciju laukam, medijiem un ekonomikai.³³ No tā var secināt, ka sabiedrība un kultūra tiek ietekmēta ar šo avotu palīdzību, kas gan lielvalstu, gan mazo valstu lokālās kultūras vērtības, kas līdz šim noteikušas grupu un to dalībnieku identitāti, padara par jaunām zīmēm, tēliem un vērtībām.³⁴ Kā apgalvo grāmatas *Understanding Cultural Globalization* autors Pols Hoppers (Paul Hopper): “Daudzi sociologi uzskata, ka globalizācija un globālās kultūras izplatīšanos sekmē kapitālisms, racionalizācija, demokratizācija, liberālisms un

²⁹ Khan, Shanza, Najam, Adil. *The Future of Globalization and its Humanitarian Impacts*. Boston University, 2009. 17.lpp.

³⁰ Kultūru hibriditāte. 80.lpp.

³¹ Kultūru hibriditāte. 81.lpp.

³² Barber, Benjamin. *Jihad vs. McWorld*. New York: Ballantine Books, 1996. 43.lpp.

³³ Hopper, Paul. *Understanding Cultural Globalization*. Cambridge: Polity Press, 2007. 87.lpp. (Turpmāk: P. Hopper.)

³⁴ Akande W. *The Drawbacks of Cultural Globalization*. Yellow Times. November 10. 2002. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/1110cult.htm>

industrializācija. Šī iemesla dēļ, Amerikanizācija, Makdonaldizācija un Vesternizācija tiek uzskatītas par kultūras homogenizēšanas formām.”³⁵

Ņemot vērā to, ka tieši mediji un ekonomika ir vadošie homogenizācijas virzītāji, jāsaprot, ka ASV šajā ziņā ir manāmas priekšrocības, jo tā eksportē ievērojami vairāk televīzijas programmu nekā jebkura cita pasaules valsts, piemēram, *Time Warner*, *CBS*, *Walt Disney* ir visā pasaulē plaši pazīstamas televīzijas programmas. Arī noteiktiem ASV patērētāja produktiem un zīmoliem, mūzikai, modei un citiem populārās kultūras aspektiem, kas atrodami valstīs visā pasaulē, piemīt izteikta internacionāla pievilcība un ietekme uz sabiedrību un tās kultūru. Kā piemērus var minēt *Levi-Strauss*, *Burger King*, *McDonald's*, *Pepsi*, *Coca-Cola* un *Pizza Hut*. Taču arī globālās kultūras jēdziena pielīdzināšana Amerikanizācijas formai ir problemātiska. Ņemot vērā sarežģīto korporatīvu īpašumtiesību dabu, var secināt, ka liela daļa no pasaulē plaši pazīstamajām korporācijām nemaz nepieder vienai nācijai. ASV gadījumā dažas no visietekmīgākajām filmu studijām Holivudā, piemēram, *Columbia Tristar* un *Fox*, pieder Japānas *Sony* organizācijai un Austrālijā bāzētām ziņu korporācijām.³⁶

Pols Hoppers atsaucas uz Džordžu Riceru (*George Ritzer*), kas pirmais izmantoja terminu ‘Makdonaldizācija’, lai aprakstītu principus pēc kuriem ātrās ēdināšanas restorāni ir izveidojuši universālu biznesa kultūru, lai organizētu modernās institūcijas ne tikai Amerikas sabiedrības sektoros, bet arī pārējā pasaulē. Saskaņā ar Ricera teikto, *McDonald's* darbinieku principi - racionalitāte, aprēķins, paredzamība un produktivitāte, ir kļuvuši par dažādu biznesu un moderno institūciju vispārīgajiem principiem. Tomēr arī šeit redzama pretruna: „Realitātē kompānijas izmantos dažādas metodes un idejas, ņemtas no dažādiem avotiem un pielāgotas lokālajiem apstākļiem, lai būtu derīgas attiecīgā biznesa nolūkiem,” apgalvo Hoppers.³⁷

Tiek uzskatīts, ka ‘Vesternizācija’ ir Eiropas koloniālisma sekas, jo Eiropa centās uzspiest kolonijām savas institūcijas un prakses, piemēram, nacionālas valsts nodibināšanu, darba algu sistēmu, tirgus ekonomiku, Eiropisko tiesu sistēmu un privātīpašuma jēdzienu, valodu un dažos gadījumos arī parlamentāro demokrātiju. Arī mūsdienās pastāv viedoklis, ka Rietumu vērtības un ideoloģijas dominē globālajā

³⁵ P. Hopper. 95.lpp.

³⁶ P. Hopper. 88.-89.lpp.

³⁷ P. Hopper. 90.lpp.

kultūrā, un ka Rietumu normas un dzīves stils pārņem vājākās kultūras³⁸, piemēram, uzsvārs uz individuālismu un angļu valodu kā mūsdienu *lingua franca*, kas ir kā mantojums no Britu imperiālisma un arī sekas Amerikas pēc kara dominantei internacionālos darījumos. Šādas vienas valodas dominante var izraisīt citu valodu izmiršanu valodas lietotāju trūkuma dēļ, bet „tai pašā laikā, izplatoties kādai dominējošai valodai, attīstās arī tās lietojuma dažādība. Tas varētu sakaut arī visus nolūkus mācīties šo globālo valodu,” apgalvo Hoppers. No otras puses, ja ņem vērā Āzijas, Japānas un Islāma ietekmi uz Rietumu kultūru, kas ir kļuvusi kultūras ziņā ļoti dažāda un plurālistiska, rodas jautājums - ko mēs vispār domājam ar vārdiem ‘Rietumu kultūra’ un vai tāda vispār pastāv?³⁹

Līdz šim tika apskatīti pesimistisko hiperglobālistu jeb neomarksistu viedokļi par globalizācijas negatīvo, homogenizējošo ietekmi uz kultūru un trīs dažādi viedokļi par to, kas ir tie procesi, kas cenšas vienādot tradicionālās kultūras. Kā jau iepriekš minēju, hiperglobālistu uzskati iedalāmi ‘neomarksistos’ un ‘neoliberāļos’, otrie dēvējami arī par ‘optimistiskajiem hiperglobalizētājiem’, kas tāpat kā neomarksisti uzskata, ka globalizācija rada vairāk vienādošanas, bet šāda veida ietekmi vērtē pozitīvi.⁴⁰ Pretēji neomarksistiem, kas uzskata, ka nacionālas valsts lomas samazināšanās novedīs pie attiecīgās kultūras degradācijas vai pat izzušanas, neoliberāļi apgalvo, ka nacionālās valsts lomas samazināšanās ir progresīvs process, kas atbrīvo ekonomisko potenciālu un iedzīvotāju pašaktivitāti.⁴¹ Piedevām tiek uzskatīts, ka globālās kultūras plūsmas bieži vien atjaunina vietējo kultūras dzīvi. Manfrēds Stīgers atsaucas uz Amerikāņu politologa, ekonomista un vairāku grāmatu autora Frensisa Fukujamas (Francis Fukuyama) izteikto atbalstu globālajai Anglo-amerikāņu vērtību un dzīves stila izplatībai, pasaules amerikanizāciju pielīdzinot demokrātijas un brīva tirgus ekspansijai.⁴² Arī Ganas diplomāts, un divu termiņu (no 1997.-2007.gadam) ANO ģenerālsekretārs Kofi Annans (Kofi Annan) uzskata, ka no globalizācijas nav jāizvairās, jo tādas universālas vērtības kā taisnīgums un savstarpējs

³⁸ M. Stīgers. 93.lpp.

³⁹ P. Hopper. 91. – 92. lpp.

⁴⁰ M. Stīgers 96.lpp.

⁴¹ Teorijas un prakses. 18.lpp.

⁴² M. Stīgers 96.- 97.lpp.

respekts var veicināt tikai kopīgiem spēkiem, sakaujot nabadzību un garantējot drošību.

43

Lai arī kā tiktu interpretēta globalizācijas ietekme, ir pieņemts uzskats, ka mūsdienu globalizētajā vidē visas kultūras ir saistītas cita ar citu, bet īpaši to uzsver post-koloniālajās studijās, kur bieži tiek lietots hibriditātes termins. Jaunu hibrīdformu rašanos var novērot diez gan bieži. Kā vienu no piemēriem var minēt ziemeļamerikāņu preču zīmi *Coca-Cola*, kuras iespaidā Peru izveidojusies vietējā preču zīme *Inka Kola*, bet Trinidadā to bieži sajauc ar vietējiem dzērieniem, tādiem kā brendijs vai rums (šis dzēriens tagad ir iecienīts jebkurā klubā visā pasaulē), savukārt Ķīnā šim ziemeļamerikāņu dzērienam ir pavisam cita funkcija – pēc novārīšanas to izmanto dziednieciskiem nolūkiem.⁴⁴ Denis Hanovs, atsaucoties uz Pīteru Bērku, apgalvo, ka svešzemju kultūras uzņemšana, kā rezultātā veidojas dažādas kultūras hibrīdformas, visbiežāk nav apzināta izvēle un rīcība.⁴⁵ Tomēr šādu un līdzīgu hibrīdformu rašanās netiek uzskatīta par draudu lokālajai kultūrai: “Mūsdienu hibrīdās formas nav likumsakarīgs starpposms ceļā uz homogēnu globālo kultūru.”⁴⁶ Ņemot vērā šo hibrīdformu rašanos un eksistenci dažādās kultūrās Kriss Bārkers (Chris Barker) apstrīd uzskatu, ka ekonomiski spēcīgāko valstu kultūras pārņem uz iznīcina citas kultūras: “Globalizācijas un hibriditātes koncepts ir daudz piemērotāks nekā kultūras imperiālisma koncepts, kas ietver mazāk loģisku, sašķeltāku un netiešāku procesu. Lai gan tam nevajadzētu likt mums pievērst mazāku uzmanību varai un nevienlīdzībai.”⁴⁷

Var secināt, ka globālā kultūras plūsma ir sarežģīta un tās efekts ir pretrunīgs un neviendabīgs. „Noteiktā kontekstā šo plūsmu iedarbībā tradicionālās nacionālās identitātes izpausmes varētu mainīt popkultūras virzienā, kuru raksturo vienādošana; citā tās varētu sekmēt jaunas kultūras partikulārisma izpausmes; vēl citā tās varētu atbalstīt kultūras hibrīdformu rašanos.”⁴⁸ Mūsdienās dzīvot un darboties pāri noteiktajām robežām nozīmē gan to, ka tiek zaudētas tradicionālās nozīmes, gan to, ka tiek radi jauni kultūras izpausmes veidi. Tomēr pastāv zināma opozīcija starp nacionālo (tradicionālo) un globālo (homogēno) un katra no šīm pozīcijām uzstāda savstarpēji

⁴³ *Embrace Globalization, Annan Tells Muslim States*. Arab News. October 29. 2002. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/1029annan.htm>

⁴⁴ Kultūru hibriditāte. 51-53.lpp.

⁴⁵ Kultūru hibriditāte. 130.lpp.

⁴⁶ Kultūru hibriditāte. 101.lpp.

⁴⁷ Barker, Chris. *Cultural studies. Theory and practice*. 4th edition. London: Sage, 2012. 165.lpp.

(Turpmāk: Cultural studies.)

⁴⁸ M. Stūgers. 98. lpp.

izslēdzošas prasības: globalizācija nosaka deterritorizāciju, multikulturālismu, patērētāju kultūru un kosmopolītismu, savukārt nacionālās identitātes saglabāšanai nepieciešama noteikta teritorija un viena etniska kopiena un kultūra.

2. GLOBALIZĀCIJAS IEZĪMES STARPTAUTISKAJĀ KULTŪRAS SADARBĪBĀ

2.1. Starptautiskās sadarbības jēdziens un tās mērķu īss apskats

Starptautiska sadarbība starp dažādām valstīm un to pārstāvjiem vērojama dažādās jomās, gan ekonomikā, gan biznesā, bet šī darba ietvaros tiks aplūkota starptautiskā sadarbība tieši kultūras jomā. Šāda veida sadarbībai var būt dažādi virzieni un veidi, kas atkarīgi no iesaistītajām pusēm un to mērķiem.

Dragans Klaičs (Dragan Klaić) savā grāmatā *Iztēle bez robežām* apgalvo, ka: „Kultūras sadarbība ietver pieeju, modeļu, stratēģiju un politiku apmaiņu ar mērķi mācīties vienam no otra pieredzes; resursu apvienošanu, līdzfinansējumu; tehnisko atbalstu, prasmju un apmācības nodošanu; kopīgu analīzi, diskusijas, izpēti un eksperimentus; un savās vissarežģītākajās formās sadarbība ir radošs process, jaunu mākslas darbu radīšana.”⁴⁹ No tā var secināt, ka starptautisko sadarbību veicina sociāli, mākslinieciski, diplomātiski, politiski un ekonomiski dzinuļi.

Starptautiskas kultūras sadarbībā un dažādu starptautisku kultūras projektu izveidē ilgu laiku iesaistījās divas puses, kas saistāms ar valsts iestāžu vēlēšanos īstenot savu ārlietu politiku divpusēju attiecību ceļā, bieži vien izmantojot kultūru kā instrumentu savu mērķu sasniegšanai. Mūsdienās arvien biežāk sastopama daudzpusēja starptautiska sadarbība, kurā iesaistās līdz pat septiņiem partneriem no dažādām valstīm. Šādu attīstību ir veicināju Eiropas Savienības prasība, lai attiecīgo projektu pieteikumi nāk no vairākiem dalībniekiem, kas pārstāv dažādas valstis, kā arī starptautiskie sadarbības tīkli, kuros satiekas liels skaits nozares praktiķu un tiek veicināta koleģialitāte, profesionāls viedoklis un kopīgi mērķi, vērtības un pieeja ikdienas darbam. Lai gan daudzpusēji projekti ir sarežģītāki un ietver vairāk riska nekā divpusēja sadarbība, organizatorus piesaista to dotās iespējas realizēt daudz apjomīgākas, sarežģītākas un dārgākas ieceres, kā arī lielākas publicitātes, atpazīstamības un ietekmes nodrošinājums. Arī neveiksmes gadījumā sadarbībā, kurā iesaistītas vairākas puses, ir vieglāk kompensēt un atlīdzināt zaudējumus, jo tā ļauj partneru starpā sadalīt ar projektu saistītos riskus sīkākās daļās. Dragans Klaičš apgalvo, ka „Daudzpusējie projekti ir spēcīgs visu iesaistīto pušu profesionālās

⁴⁹ Klaičs, Dragans. *Iztēle bez robežām. Ceļvedis starptautiskai sadarbībai kultūrā*. Cēsis: Culturelab, 2008. 43.lpp. (Turpmāk: *Iztēle bez robežām*.)

attīstības dzinulis,” jo tās dalībnieki saskaras ar daudz intensīvāku un koncentrētāku kultūras, profesionālo un sistēmas atšķirību loku, kas jāatrisina un jāizmanto, tādējādi ievērojami pieaug viņu starpkultūru pieredze, izpratne par dažādām profesionālajām tradīcijām, ieradumiem un procedūrām. Plaši starptautiskās sadarbības tīkli īpaši piesaista jaunus dalībniekus, kas cenšas sevi pierādīt šajā jomā, bet pieredzējuši un veiksmīgi dalībnieki jau ir uzkrājuši zināmu pieredzi un tiecas veidot konsorcijs, jeb biedru grupas, lai atkārtoti iesaistītos daudzpusējā sadarbībā jau pārbaudītā un labi funkcionējošā sastāvā.⁵⁰ Šādu stipru un pārlicinošu konsorciju aktivizēšanās un darbība liecina, ka starptautiska kultūras sadarbība ir sasniegusi zināmu stabilizāciju visās nozarēs. “Sadarbības tīkli nekļūst nevajadzīgi līdz ar jaunu, sarežģītāku starptautiskas kultūras sadarbības formu rašanos; gluži otrādi – tie kļūst vēl nozīmīgāki, lai nodrošinātu jaunas kultūras organizatoru paaudzes ienākšanu, lai dotu viņiem iespēju darboties starptautiskā mērogā un mudinātu viņus meklēt un veidot pašiem savas augstāka līmeņa starptautiskās sadarbības formas.”⁵¹

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, starptautiskajai sadarbībai ir dažādi mērķi. Sākotnēji primārais mērķis bija politisks žests un nacionālā prestiža veicināšana ārzemēs, tomēr kultūras jomā šāda kārtība nebija produktīva, jo kultūras organizācijas neizrādīja pietiekoši lielu interesi viena par otru un tādējādi mākslinieciskais iznākums kļuva neapmierinošs, jo šīs organizācijas iesaistījās starptautiskā sadarbībā tikai savu valdību mudinātas. Abpusēja mākslinieciska interese un pievilcība starp apmaiņā iesaistītajām pusēm parādījās 1970. un 1980. gados, kad dažādas kultūras organizācijas iesaistījās šādos apmaiņas pasākumos jau no brīvas gribas un izvēles, šādu iespēju nodrošināja kultūras organizāciju rīcībā esošais budžets vai arī piesaistītie papildus projekta līdzekļi, kas sedza izdevumu apmaksu.⁵² Dažādas starptautiskas organizācijas un sadarbības tīkli Eiropā gan toreiz, gan tagad cenšas veicināt starptautisku kultūras sadarbību. Prasmju attīstīšanu, kultūras sistēmu modernizācijas veicināšanu un sistemātisku kultūrpolitiku izvērtēšanu 1990. gados uzņēmās Eiropas Padome, kas meklēja kopīgus pavedienus, sinerģiju un kopīgus uzskatus, lai attīstītu kultūras sadarbību. Vēlāk šo atbildību pārņēma Eiropas Savienība, kuras kompetence un spēja bija zināmā mērā ierobežota, un tā izveidoja noteikumus starptautiskai kultūras sadarbībai. Vairāki starptautiski kultūras sadarbības tīkli aizsāka Eiropas Mākslas un

⁵⁰ Iztēle bez robežām. 113.-114.lpp.

⁵¹ Iztēle bez robežām. 119.lpp.

⁵² Iztēle bez robežām. 47.lpp.

mantojuma fondu, kas centās paplašināt daudzpusējai kultūras sadarbībai paredzēto finansējumu Eiropas Savienības budžetā un panākt, lai programmas būtu definētas tā, lai labāk atbilstu kultūras organizatoru vajadzībām. Aicinot pilnībā īstenot šo Eiropas Savienības Līguma kultūras pantu, Eiropas Mākslas un mantojuma fonds kļuva par aktīvu Eiropas kultūras politikas aizstāvi. Kopš 2000.gada arī Eiropas Kultūras fonds cenšas stiprināt un attīstīt starptautisku kultūras sadarbību, kā arī mazināt nesamērību starp lielajām un mazajām, bagātajām un trūcīgajām, jaunajām, vecajām un topošajām Eiropas Savienības dalībvalstīm.⁵³ Tomēr globalizācijas apstākļos dominējošais kapitālisms un lielvalstu dominante nepārtraukti tiecas palielināt plaisu starp lielajām un mazajām, bagātajām un trūcīgajām valstīm. Vienādas iespējas iesaistīties starptautiskā sadarbībā netiek sniegtas visiem kultūras organizatoriem, kas atrodas Eiropas kultūras arēnā. Lielo valstu bagātība piešķir tām zināmas privilēģijas, piemēram, lielāku atpazīstamību un vairāk līdzekļus, kas aizēno atsevišķo kultūras organizatoru un institūciju īpašo kultūras bagātību, talantus un sasniegumus. Šī iemesla dēļ, lai popularizētu savu kultūru ārzemēs, nacionālās valdības un reizēm arī reģionālās valdības dibina īpašas organizācijas, aizsāk programmas un organizē milzīgus pasākumus. Šādas rīcības galvenais mērķis ir savu nacionālo kultūru eksports un nacionālās identitātes izplatīšana aiz robežām.⁵⁴

Globalizācijas apstākļos arvien pieaug arī kultūras industrijas nozīme starptautiskajā kultūras sadarbībā. Ja kādreiz starptautisko kultūras sadarbību veicināja valdības un īstenoja nekomerciāli kultūras organizatori, tad šobrīd savā vissarežģītākajā formā starptautiska kultūras sadarbība kļūst par institucionālu kopražojumu, kur divas vai vairākas organizācijas vai grupas sadarbojas un rada jaunu produktu, ar mērķi gūt peļņu.⁵⁵ „Kultūras industrijas masveidīgi ražotie digitālie produkti, blakusprodukti un reklāma pārpludina tirgu un piesaista patērētājus, ignorējot nacionālās robežas.”⁵⁶

⁵³ Iztēle bez robežām. 23.lpp.

⁵⁴ Iztēle bez robežām. 41.- 42.lpp.

⁵⁵ Iztēle bez robežām. 60.lpp.

⁵⁶ Iztēle bez robežām. 24.lpp.

2.2. Starptautisko kultūras sadarbību ietekmējošie apstākļi

Starptautiskās sadarbības mērķi laika gaitā ir mainījusies, arvien vairāk kā prioritāti izvirzot resursu apvienošanu, daudzpusēju prasmju un apmācību nodošanu, kā arī novitāšu ieviešanu. Daudzpusēja starptautiskā sadarbība un tās veidotie starptautiskie kultūras projekti, kuru realizācija norisinās ekonomiskajā un politiskajā kontekstā, kas tendēts uz varas monopolizēšanu, norisinās globalizācijas apstākļos. „Jaunie apstākļi nozīmē: tirgus virsroku vērtību un gaumes noteikšanā un izklaides industrijas nozīmes pieaugumu; uz zināšanām balstītas ekonomikas lomas pieaugumu; valsts lomas samazināšanos un politisko veidojumu parādīšanās ārpus labējā/kreisā pozīciju robežām; publikas vairākuma prasību ļaut piedalīties sabiedrības mērķa un vērtību definēšanā; vienota kanona apstrīdēšana daudzās jomās un intelektuālo robežu izzušana; multikulturālu nacionālo kopienu pieaugumu; dzimumu attiecību pārkārtošanos; vietas, telpas, laika un tempa jēdzienu izmaiņas tehnoloģisko sasniegumu ietekmē; vispārējo izjūtu, ka valsts kā vienotu cilvēku kopiena ir sašķēlusies; priekšstatu par lokālo, reģionālo un nacionālo identitāti pārskatīšanu.”⁵⁷

Mūsdienu tehnoloģiskie sasniegumi, kas mainījuši mūsdienu uzskatus par telpas un laika jēdzienu, nenoliedzami ir ietekmējuši arī starptautiskās sadarbības iespējamību un starptautisko kultūras projektu realizēšanu daudz vieglāku un pieejamāku. Ričards Ņūtons (Richard Newton) savā grāmatā *The Project Management Book* apgalvo, ka “Globalizācija un uzlabojumi komunikāciju tehnoloģijās padara vispasaules komandas par rentablu veidu kā izveidot projektus,”⁵⁸ atzīmējot, ka tendence veidot starptautiskus projektus un lietot resursus globālā līmenī ir arvien pieaugoša. Tehnoloģijas nodrošinājušas arī daudz plašāku kultūras pieejamību, radot relatīvi zemākas izmaksas kultūras produktiem, kā spilgtāko piemēru var minēt mūzikas industriju, kas savus “produktus” padarījusi pieejamus digitālā formātā. Šāda pieeja “aizvien vairāk mazina atšķirības starp komerciālo un nekomerciālo, amatieru un profesionāļu radīto kultūru, starp patērētāju un ražotāju.”⁵⁹ Tehnoloģiju attīstība veicinājusi interesi par populāro kultūru, tomēr “vēsturiski, ‘labu darbu’ kanona robežu kārtības nodrošināšana noveda pie populārās kultūras izslēgšanas. Tas ir tāpēc, ka

⁵⁷ Lendrijs, Čarlzs, Pahters, Marks. *Kultūra krustcelēs: Kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā*. Cēsis: Biedrība „Culturelab”, 2010. 14.lpp. (Turpmāk: Kultūra krustcelēs.)

⁵⁸ Newton, Richard. *The Project Management Book*. Great Britain: Ashford Colour Press, 2013. 60.lpp. (Turpmāk: Richard Newton)

⁵⁹ Kultūra krustcelēs. 31.lpp.

spriedums par to kas ir kvalitatīvs un skaists tika atvasināts no institucionālizētās un uz sociāliem slāņiem balstītas hierarhijas kulturālas gaumes.”⁶⁰ Globalizācijas apstākļos, kad kultūras institūciju loma ir mainījusies, vienota kultūras kanona pamati tiek izšaubīti.

Var uzskatīt, ka kultūras kanons ir viens no mēģinājumiem saglabāt nacionālo identitāti un pretoties globalizācijas homogenizējošajam efektam. Čarlzs Lendrijs uzskata, ka kultūras kanons ir iepriekš noteikts, saņemts mantojumā un no tā nekādā ziņā nedrīkst atkāpties, jo tas balstīts koncepcijā par viendabīgu nacionālo kultūru, “kuru elite novada līdz “vienkāršajiem cilvēkiem”.”⁶¹ No Latvijas Kultūras kanona⁶² ir izslēgtas tādas populārās aktivitātes, kā šlāgermūzika un Latvijā tapusī hokeja fanošanas tradīcija, ar kurām svešzemju viesi sastopas diez gan bieži, bet tajā ir iekļauta māksla un folkloras tradīcijas. Ideoloģiski kultūras kanonu var uzskatīt arī par institucionalizētu kultūras atmiņu, tomēr Sergejs Kruks uzskata, ka “Kultūras kanona mērķu uzstādījumā un to izpildījuma trūkst konsekvences: “Kanona veidotāji raksta katrs savas “nozares” speciālistiem, sadrumstalojot nacionālo kultūru mākslas veidos un žanros. Tā ir savdabīga pārbaudes punktu veidlapa institucionālizētās kultūras iekšējās lietošanas vajadzībām: “kultūras kanons ir katras nozares ekspertu redzējums, kas uzrāda atsevišķas kvalitātes katrā kultūras segmentā.”⁶³

Novitāte ir viens no svarīgākajiem kritērijiem, lai ieinteresētu mūsdienu kultūras patērētāju, kas sajūsminās par unikalitāti, uzskatot tradīciju par konservatīvu un garlaicīgu. Izsmalcināta, niansēta un kvalitatīva māksla vairs nespēj sajūsmināt mūsdienu patērētāju kultūru, bet unikalitāte un novitāte mākslu pārvērš salīdzinošā un racionālā vērtējumā.⁶⁴ Kultūras pieredze tiek uzskatīt par vērtīgu tad, ja tā sniedz jaunas idejas, jaunu un unikālu iekšējo pārdzīvojumu. Dominējošais domāšanas virziens tiek pārņemts no situācijas uz subjektu, no ārpusē uz iekšpusi. Šādas pārmaiņas veidojušas ‘piedzīvojumu sabiedrību’, kurai subjektīvs pārdzīvojums šķiet vērtīgāks, nekā produkta objektīvais lietderīgums. “Piedzīvojumu patērētājam mūsdienās vairs nav no svara, vai piedāvājumu saražo privāts uzņēmējs, vai tas ir publiski dotēts. Šajā situācija publika ir tā, kas izvirzījusies piedzīvojumu tirgus stratēģiski noteicošajā pozīcijā.

⁶⁰ Cultural studies. 47.lpp.

⁶¹ Kultūra krustcelēs. 30.lpp.

⁶² Latvijas Kultūras kanons pieejams: <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/>

⁶³ *Mūsdienu kultūras stāvokļi/ Conditions of Contemporary Culture. Rīga.* Atb. red. Oskars Redbergs. Rīga: Megaphone Publishers, 2013. 50.-51.lpp. (Turpmāk: Mūsdienu kultūras stāvokļi.)

⁶⁴ Mūsdienu kultūras stāvokļi. 262.lpp.

Kultūrpolitikas darbības jomu nosaka tie piedāvājumi, kas sagādā baudu piedzīvojuma patērētājiem.”⁶⁵ Kultūras produktu piedāvātāji ir gatavi piemēroties publikas vēlmēm un gaumei, jo arvien vairāk kultūras produkti tiek uztverti kā jebkura cita prece un “prasības pēc kultūras tiesībām leģitimē nevis demokrātiski, bet pēc tirgus likumiem – proti, tas kļūst tikai par patērētāju prasību formu.”⁶⁶ Šīs iezīmes varam saskatīt arī vienā no starptautisko kultūras projektu veidu – festivālu rīkošanā. Lielākos festivālus Eiropā sāka dibināt pēc Otrā pasaules kara – daudzi festivāli tika radīti no jauna, bet citi, jau iepriekš esoši festivāli, ar senām vēsturiskām saknēm, tika pārveidoti, lai atbilstu jaunajai sociālajai, politiskajai, demogrāfiskajai un ekonomiskajai realitātei, kas kara destruktīvas rezultātā bija pilnīgi mainījusies un sociālās mobilitātes un globalizācijas procesā pieprasīja atkārtotu identitātes apliecināšanu.⁶⁷ Mūsdienās festivālu mērķi var būt gan sociāli, gan ekonomiski, gan politiski, jo šāda veida pasākumi laika gaitā ir pierādījuši, ka spēj vienot to dalībniekus un piešķirt pievienoto vērtību to pilsētu iedzīvotāju dzīves kvalitātei, kur notiek šie festivāli, veicināt tūrismu, radīt spēcīgu un atmiņā paliekošu zīmolu un veidot pozitīvu tēlu plašsaziņas līdzekļos, kas veicina tūrismu, kā arī pat veicināt ekonomisko labklājību.⁶⁸ Var secināt, ka “aizraušanās ar novitāti ir acīmredzami saistīta ar kapitālisma patēriņa un izaugsmes doktrīnu.”⁶⁹

No 80.gadu vidus valstis un pilsētas centās piesaistīt mobilo starptautisko kapitālu un specializētu personālu ar kultūras dzīves aktivitātēm, kas kļuva par būtisku elementu dažādu reģionu internacionalizācijas stratēģijās un ar kuru palīdzību tika sekmēta vietējās ekonomiskās bāzes dažādošana. Pilsētu pašvaldības mēdz iestatīt par kultūras populāro un komerciālo formu iekļaušanu politiskajā atbildībā, jo apzinās, ka kultūrpolitikas nozīmīgumu pilsētas identitātes formu veidošanā, kas sekmējas ar cilvēku mobilizāciju kādas konkrētas ideoloģijas un partijas atbalstam. Šāda apziņa novedusi pie pagrieziena kultūras virzienā un tiek uzskatīts, ka kultūras kapitāls ir atslēga uz noteiktu tirgu. Īpaša uzmanība mūsdienās tiek pievērsta starptautiskajiem kultūras sakariem, starptautiskajai biznesa komunikācijai un etiķetei, jo, lai iekarotu konkrētu tirgu un veidotu ilgstošu sadarbību, nepieciešams iekarot uzticību, bet tas ir

⁶⁵ Kleins, Armīns. *Kultūrpolitika*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2008. 155.lpp. (Turpmāk: Kultūrpolitika.)

⁶⁶ Kultūra krustcelēs. 32.lpp.

⁶⁷ Hunyadi, Zsuzsa., Inkei, Péter., Zoltan Szabo, Janos. *Festival-world Summary Report*. Budapest: KultúrPont Iroda, 2006. 7.lpp.

⁶⁸ Allen, Johnny., O’Toole, William., Harris, Robert., McDonnell, Ian. *Events Management*. Third Edition. Great Britain: John Wiley & Sons, 2006. 45.lpp.

⁶⁹ Mūsdienu kultūras stāvokļi. 265.lpp.

iespējams ņemot vērā potenciāla partnera kultūras iezīmes, paradumus, simbolus, valodu un nerakstītos uzvedības likumus.⁷⁰ Veiksmīgas sadarbības rezultāta iespējams apvienot resursus dažādu attīstības projektu realizēšanai, kas ved uz ekonomisko izaugsmi un ir izdevīgi visam iesaistītajām pusēm.

Pasaules sarūkšanas rezultātā, ko daudzi dēvē par globalizāciju, veidojas arvien vairāk multikulturālu nacionālo kopienu, kas liek pārskatīt priekšstatus par lokālo, reģionālo un nacionālo identitāti, kā arī iespējami noved pie izjūtas, ka valsts kā vienota cilvēku kopiena ir sašķēlusies. Globalizācijas kontekstā daudzas valstis cenšas realizēt multikulturālisma politiku, kuras mērķis ir akceptēt kultūras atšķirības. Šāda akceptēšana iekļauj dažādas minoritātes, kam dota atļauja praktizēt savu kultūru visdažādākajos veidos sākot ar reliģisko simbolu lietošanu publiskajā vidē beidzot ar pārvaldes autonomiju un lingvistiskajām tiesībām. Daudzās valstīs šāda multikulturāla politika netiek realizēta, tomēr tas nekāda ziņa neizslēdz faktu, ka arī šo valstu iedzīvotāji pieder dažādam etniskajām, reliģiskajām, lingvistiskajām un nacionālajām grupām. Tiek uzskatīts, ka multikulturālisms piedzīvo krīzi, jo liberālās imigrācijas politikas akceptēšana un īpaši uzsvērtā iecietība pret “mazākuma” praksēm ar sociālo programmu starpniecību ir izgāzusies. To iespējams novērot ne tikai Lielbritānijā, bet arī Francijā un Dānijā, kas nav mērķtiecīgi īstenojušas multikulturālisma politiku, tomēr jāpiebilst, ka šāda situācija netiek novērota visur. Piemēram, Latvija, ir viena no tām Eiropas valstīm, kuras tradicionāli centrētas uz nācijas valsts modeli un kuram imigrācija nav nācijas veidojošs faktors, tādēļ Latvija multikulturālās politikas virzienā iet piesardzīgi tās vēsturisko apstākļu dēļ, atšķirībā no Ziemeļamerikas, kuras konstitucionālā, tiesiskā un administratīvā sakārtotība ir vērsta uz multikulturālu sabiedrību.⁷¹ Kā vienu no negatīvajiem multikulturālisma politikas aspektiem vēlos uzsvērt raizes par sociālās sfēras sašķelšanos. Kopenhāgenas universitātes post-doktorants Havjers Landes (Xavier Landes) uzsver, ka: “Politiskais multikulturālisms iespējams radīs vai izcels vērtību vai stratēģijas (resursu pieejamības) konfliktus, kas izraisīs nesaskaņas iedzīvotāju vidū. Pilsoņi tādejādi būs mazāk noskaņoti sadarboties un ievērot likumu tikai tāpēc, ka daži no viņiem bauda īpašas tiesības.”⁷²

⁷⁰ Kultūra krustcelēs. 31-34.lpp.

⁷¹ Mūsdienu kultūras stāvokļi. 244.lpp.

⁷² Mūsdienu kultūras stāvokļi. 245.lpp.

Daudzveidīgai pilsētas sabiedrībai nepieciešams tāds kultūras piedāvājums, kas atbilstu visdažādākajām prasībām, jo no pilsētas spējas nodrošināt līdzdalību kultūras dzīvē dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem ir atkarīga pilsētas pievilcība. Dažādība kultūras dzīvē piesaista ne tikai pilsētas iedzīvotājus, bet spodrina pilsētas tēlu un iespējami mudina pilsētas viesus uzturēties tur ilgstoši.⁷³ Šādu tendenci var ieverot arī Latvijā realizētajos kultūras projektos, piemēram, XXV Vispārējo latviešu Dziesmu un XV Deju svētku programmā tika iekļauti arī Mazākumtautību koncerti, kas guva lielu atsaucību gan no performeru puses, gan skatītājiem. Arī Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centra pētījumā *Kultūras pieejamība un līdzdalības iespējas Rīgas apkaimēs*, kas veica pētījumu, salīdzinot dažādu Rīgas apkaimju kultūras patēriņa specifikas prakses nonāca pie secinājuma, ka “svarīgi ir kopt latviešu tradicionālos svētkus, turpretim apkaimju iedzīvotāji aktīvi komunicē krievu valodā un par latviešu tradīciju svētkiem apkaimē neinteresējas. Kultūras dzīves organizatoriem jādodomā par veidiem, kā uzrunāt plašo un neapgūto auditoriju.”⁷⁴ Multikulturāla sabiedrība ir katras valsts iekšējās kultūrpolitikas jautājums, kas izvirza jaunus izaicinājumus kultūrai un kultūras institūcijām, to uzdevums ir spēt pielāgoties, sakārtot sevi un arī ieņemt savu lomu sociālās un ekonomiskās dzīves ainavā. Globalizācijai arvien pieņemoties spēkā ir attīstījies zināmā mērā vienots integrēts tirgus, īpaši tas vērojams Eiropas valstīs, tādēļ starp vietēja un starptautiska mēroga kultūras darbību bieži nav nepieciešams vilkt konkrētu robežu. Dragans Klaičs uzskata, ka mūsdienās kultūras projekti un programmas tiek veidoti, ne tikai lokālajai, bet visas pasaules auditorijai: „mūsdienu kultūras darbinieku galvenais izaicinājums ir pēc iespējas veiksmīgāk savienot vietējo un starptautisko darbību, integrēt un bagātināt šīs divas dimensijas, lai radītu kultūras vērtības, ko iedvesmo vietējie apstākļi, bet kas iesaista talantus no citurienes un uzrunā tālumā dzīvojošu auditoriju.”⁷⁵ Eiropas Savienības izveide ir veidojusi priekšstatu par Eiropas pilsonības konceptu, ko veicinājusi arī starptautiskā kultūras sadarbība, šo var uzskatīt par pakāpienu ceļā uz kopības izjūtu ne tikai Eiropas kontekstā, bet visas pasaules mērogā. Starptautiski kultūras sakari veicina globālu izpratni, atbildību un kopības izjūtu, kas savukārt ir nelieli pakāpienu ceļā uz *globālo pilsonību*.

⁷³ Mūsdienu kultūras stāvokļi. 157.lpp.

⁷⁴ *Kultūras pieejamība un līdzdalības iespējas Rīgas apkaimēs*. Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs. Rīga, 2014. 20.lpp.

⁷⁵ Iztēle bez robežām. 131.lpp.

Kris Bārkers (Chris Barker) uzskata, ka globalizācijas apstākļos “Valsts maina savu formu, deleģējot dažas no savām pilnvarām uz starptautiskajām organizācijām, un tādejādi pārcieš ‘leģitimācijas krīzi’.”⁷⁶ Tādas organizācijas kā Starptautiskais Valūtas fonds, G8 valstu samits, Eiropas Savienība, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Apvienotās Nācijas, Starptautiskā Enerģētikas aģentūra un Pasaules Veselības organizācija norāda uz to, ka valstis zināmā mērā ir zaudējušas spēju vadīt ekonomisko politiku un to loma būtiski samazinās, tomēr jāuzsver, ka tas nekādā veidā nenorāda uz pilnīgu valsts suverenitātes izzušanas tuvākajā nākotnē.⁷⁷

Starptautiskā sadarbība un tās veidotie projekti tiek pakļauti globalizācijas apstākļiem, kas ar moderno tehnoloģiju palīdzību padarījusi šādu sadarbību viegli realizējamu, bet mūsdienu kapitālisma ekonomiskie un politiskie dzinūļi sekmē izdevīguma meklējumus no visām iesaistītajām pusēm. Šāda izdevīguma meklējumi noved pie publikas vairākuma prasību apmierināšanas, neievērojot vai pārveidojot iepriekš uzstādītos kultūras kanonus un uzstādot novitāti un unikalitāti par galveno kritēriju. Šādu “vairākuma” pieprasījuma apmierināšana un “mazākuma” interešu neievērošana mūsdienu multikulturālajā vidē var novest pie sabiedrības šķelšanās, tādēļ starptautiski kultūras projekti arvien vairāk sāk pievērst uzmanību arī dažādu minoritāšu velmēm, tomēr paturot galveno mērķi – integrēt lokālo un globālo kultūru, lai uzrunātu abu pušu auditoriju un radītu ideju par vienotu pasauli un visiem tās iedzīvotājiem piedāvātu iespēju tiekties uz globālo pilsonību, tādejādi liekot valsts varai apzināties, ka tās loma arvien mazinās. “Daudzpusēji sadarbības projekti un programmas netiek veidoti auditorijai šeit un tur, bet gan šeit, tur un citur.”⁷⁸

2.3. Kultūras institūciju lomas izmaiņas

Čarls Lendrijs un Marks Pahters savā darbā *Kultūra krustcelēs: Kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā* uzdod jautājumu: „Vai tradicionālās kultūras institūciju veidi - muzeji, bibliotēkas, teātri, koncertzāles, mākslas centri – 21.gadsimta sākumā vēl arvien ir efektīvi? Vai mēs varam iedomāties kultūras institūcijas eksistējam citās formās?”⁷⁹ Kultūras institūcijas ir kā starpmehānisms starp kultūru un sabiedrību,

⁷⁶ Cultural studies. 175.lpp.

⁷⁷ Cultural studies. 176.lpp.

⁷⁸ Iztēle bez robežām. 130.lpp.

⁷⁹ Kultūra krustcelēs. 23.lpp.

jo kultūra atgādina sabiedrībai tās mērķus un uzdevumus, bet kultūras institūcijas ved cilvēkus pie kultūras un kultūru pie cilvēkiem.⁸⁰

Laika gaitā kultūras institūciju darbību lielā mērā noteica tā sabiedrības daļa, kas pārvaldīja tās finansiālos avotus. „Rietumeiropas kultūras institūciju saknes ietiecas jau antīkās pasaules aristokrātiskajā vidē, kur tās sāka uzturēt un finansēt tieši aristokrātiskā sabiedrība, kas tādejādi reprezentēja savu elitāro kultūru un izglītību, līdz ar to mākslas izpausmes lielā mērā kļuva par izmeklētās sabiedrības zīmolu,” apgalvo grāmatas *Jaunā institucionālisma iezīmes kultūrā* autore Santa Mazika.⁸¹ Pat pēc revolūcijām 18. un 19. gadsimtā izpratne par elitāro kultūru nemainījās un tā tika uzskatīta kā zīmols un izglītības paraugs, lai gan naudas līdzekļi bija novirzījušies uz pilsonisko sabiedrību straujās rūpniecības attīstības rezultātā un kultūras institūcijas finansēja tā sauktie mecenāti jeb impresāriji, kas visbiežāk bija finansiāli veiksmīgi uzņēmēji. Viņi centās uzturēt aristokrātisko vērtību sistēmu, kas arī atspoguļojās kultūras institūciju iniciētajos procesos. „Līdz pat Otrajam pasaules karam, kaut arī daļēji mainījās kultūras institūciju finansējuma avots, pamatprincipi palika nemainīgi – sociāli dominējošā kultūra rietumvalstīs joprojām bija salīdzinoši nelielas un izmeklētas publikas neapstrīdama prioritāte.” Tomēr pēc Otrā pasaules kara finansēšanas principi un programmu veidošana no individuālās pārraudzības nonāca sabiedriskā sektora pārziņā, tātad tās finansēja no nodokļu maksātāju naudas vai arī privāto fondu līdzekļiem, līdz ar to kultūra institūcijas sāka strādāt publikas labā.⁸² Rekonstrukcijas laikā, Līdz pat 60. gadu sākumam, tradicionālās infrastruktūras radīšana un paplašināšana bija kultūrpolitikas prioritāte: muzeji, publiskie teātri, opernami tika būvēti pilsētu centros un, lai šīs institūcijas būtu maksimāli pieejamas, tās subsidēja no valsts.⁸³ Tomēr ar laiku parādījās zināma kritika, kas tika vērsta tieši uz kultūras institūciju darbību, sevišķi muzejiem – to eksponēšanas kritērijiem, darbu klasificēšanai un protežēšanai.

20.gs 60. gadu beigās un 70.gadu sākumā muzejiem un vadošajām mākslas galerijām piederēja zināma autoritatīva pozīcija. Šajā laika posmā paši mākslinieki vērsās pret mākslas institūciju hierarhisko sistēmu, kuras vēlējās atspoguļot vienīgi

⁸⁰ Kultūra krustcelēs. 46.lpp.

⁸¹ Mazika, Santa. *Jaunā institucionālisma iezīmes kultūrā*. Liepāja, 2008. 41.lpp. (Turpmāk: *Institucionālisms*.)

⁸² *Institucionālisms*. 42.- 45.lpp.

⁸³ Kultūra krustcelēs. 30.lpp.

akadēmisko izglītoto mākslinieku darbus un pārvērst tos par precēm. Vēršoties pret šādu attieksmi, mākslinieki savus darbus mēdza pasniegt kā ideju, īslaicīgu procesu vai rakstītu tekstu, kas noveda muzejus pie distancēšanās no laikmetīgās mākslas un līdz ar to arī pie krīzes sliekšņa. Industrializācija un minimālisms iesniedzās arī kultūras institūciju darbībā. Minimālisms institucionālajā kriticismā uzskatāms par katalizatoru vēlākām muzeja kuratora un menedžera lomas izmaiņām, jo šajā laikā aktuāla bija industriāla mākslas darba radīšana, līdz ar to mākslas institūcijas lika akcentu uz masu un mākslas tirgu, nevis darbu estētisko vērtību. Par tradicionālās estētikas pieredzes pārpalikumu likvidēšanu jāpateicas konceptuālismam, kas pēc kara radikāli mainīja radošās pieredzes paradigmas: “Radošos centienus konceptuālisma teorija pavērsa pozitīvas sadarbības virzienā starp mākslu, industriālo ražošanu un patērēšanu.”⁸⁴

Rietumeiropā reprezentatīvu kultūras ēku celtniecība bija daļa no ekonomiskās attīstības scenārija 80.gadu vidū, tomēr, šobrīd šo ēku celtniecības kredītu nomaksa un uzturēšanas izmaksas patērē lielu daļu resursu un uzliek slogu programmu veidošanai, tādejādi attiecīgā attīstības plāna sekas ir skaistas ēkas bez satura. 80.gadu beigās Rietumeiropā strauji attīstījās ģentrifikācija. Īpašuma buma beigās kritās cenas, tādēļ māksliniekiem īstermiņa nomai bija pieejamas telpas, kas kādreiz kalpoja par birojiem vai veikala noliktavām. Šajās telpās tika iekārtotas izstāžu zāles un mākslinieku darbnīcas, jaunie mākslinieki varēja sākt darboties neatkarīgi no jau esošajām mākslas un kultūras institūcijām. Rezultātā mākslinieka, kuratora un mākslas darba tirgotāja lomas tika apvienotas un funkcionēja jaunu radošo grupu ietvaros, atstājot novārtā tradicionālās kultūras institūcijas un to hierarhiskās struktūras.⁸⁵

Deviņdesmitajos gados vērojamas izmaiņas kritikas fokusā – lielāka uzmanība tiek pievērsta tieši mākslas reprezentācijai. Šis posms tiek uzskatīts par institucionālās kritikas otro vilni un tas izaicina tradicionālās kultūras un mākslas institūcijas, kas orientējās uz objektiem. Mākslinieki sāka papildīt publisko telpu un piedāvāt citus mākslas reprezentācijas veidus, tādus, kas nekoncentrētos vienīgi izstāžu zālēs, jo lielie muzeji neieviesa uzticību, ka skatītājam tiks nodots mākslinieka iecerētais vēstījums. Objektus izstāžu zālēs mākslinieki sāka aizstāt ar īslaicīgiem projektiem un popularizēt savus darbus dažādos mākslas žurnālos, bet konceptus un manifestus izplatīt brošūru

⁸⁴ Institucionālisms. 51.-53.lpp.

⁸⁵ Kultūra krustcelēs. 32-33.lpp.

veidā. Šādā veidā mākslinieki panāca, ka līdzdalība mākslas veidošanā guva virsroku pār mākslas patērēšanu, grupas pār individuāliem māksliniekiem un aktivitāte pār objektiem.⁸⁶

90. gadu vidū kultūras sfērā ienāca kapitālisma noteikumi un kultūras institūcijas arvien vairāk pārņēma biznesa modeļus. Daudzi publiskās mākslas projekti tika izmantoti pilsētas tēla spodrināšanai un tūrisma mārketinga veidošanai, līdz ar to kultūras institūcijas, kas iesaistījās dažādu mākslas projektu veidošanā, sāka kritiku izmantot kā pašanalīzes instrumentu, lai pilnveidotos savā darbībā, kā primāro mērķi izvirzot jaunas publikas piesaistīšanu.⁸⁷ Ar institucionālā kriticisma palīdzību ir izdevies panākt, ka: “Pirmkārt, mākslas institūcijas ar kritisku distanci ir sākuša vērtēt pašas savu darbību un, otrkārt, atzinušas, ka ir vērts ņemt vērā arī mākslinieku darba metodes.”⁸⁸

Varam novērot, ka kultūra un kultūras institūcijas vēstures gaitā ir rīkojušās saskaņā ar sava laika sabiedrības mērķiem un nolūkiem, kā arī saņēmušas dažāda veida kritiku, tomēr šodien, kad globalizācijas ietekmē ir raksturīga robežu izšķīšana, identitāšu pārveide un pārdēvēšana, hibrīdu veidošanās, varas pamatu pārbīde, tradīciju noliegums, jaunās paaudzes nostiprināšanās, uzsvars uz indivīda vajadzību apmierināšanu un jauno informācijas tehnoloģiju nonākšana centrā, apstākļi ir mainījušies.⁸⁹ Tiek apgalvots, ka: „Kultūras institūcijas, aizsargājot sevi, piesavinās atbilstošus tirgus aspektus – aizņemas komerciālus kritērijus piedāvājuma atlasē, iekļauj izklaides elementus prezentācijās, telpas iekārto radniecīgi iepirkšanās vietām vai arī pamato savu pastāvēšanu, izmantojot tirgus terminoloģiju. Šāda veida patapinājumi un neveikli uzpotējumi ir tikai viena no pieejām, mēģinot izprast kultūras un tirgus mijiedarbi.”⁹⁰ Kultūras institūcijas, kuras veido dažādus starptautiskus kultūras projektus, galvenokārt ir pakļautas globalizētās pasaules kapitālisma spiedienam. Tām savas darbības rezultātā jānodrošina apmeklētāju skaita pieaugums un jāuzlabo kvantitatīvie rādītāji, lai izdabātu savu sponsoru izvirzītajiem standartiem un prasībām un tādejādi celtu to ienākumu pieaugumu. Rūpes par kvantitatīvo rādītāju uzlabošanu ir nodotas ne tik daudz izstāžu kuratoru, cik mārketinga speciālistu rokās,

⁸⁶ Institucionālisms. 54.-55.lpp.

⁸⁷ Institucionālisms. 56.lpp.

⁸⁸ Institucionālisms. 57.lpp.

⁸⁹ Kultūra krustcelēs. 17.lpp.

⁹⁰ Kultūra krustcelēs. 18.lpp.

līdz ar to tiek veicināta arvien lielāka komerciālo mērķu dominante pār mākslinieciskajiem.⁹¹ Arī māksliniekiem ir nepieciešamas tādas mākslas institūcijas, kas spēj pielāgoties viņu darba dinamikai, ir atvērtas jaunām idejām un spēj viņu darbus popularizēt mūsdienu tirgus apstākļos, tas nozīmē, ka: “institūcijas saturu nosaka vide, bet darbības efektivitāte tieši proporcionāla organizācijas spējai pielāgoties šai videi.”⁹² Kultūras un mākslas institūcijām globalizācijas apstākļos jābūt elastīgām un jāspēj pielāgoties ne tikai mākslas darbu radītājiem, bet arī jāapmierina potenciālajās publikas prasības, lai piesaistītu un izglītotu arvien jaunas auditorijas. Tām nemitīgi jāpilnveido darba metodes un stratēģijas, jārod amorfi izpausmes veidi, jāsadarbojas ar lokālajiem un globālajiem kontekstiem, liekot uzsvaru uz mākslinieka iecerēm, nevis pieņemtajiem priekšstatiem. Santa Mazika apgalvo, ka: “šo iemeslu dēļ jaunie institucionālie modeļi ir apzināti attālinājušies no priekšstatiem par monolītu institūciju.”⁹³

⁹¹ Institucionālisms. 45.- 46. lpp.

⁹² Institucionālisms. 29.lpp.

⁹³ Institucionālisms. 59.lpp.

3. STARPTAUTISKIE KULTŪRAS PROJEKTI KĀ STARPTAUTISKĀS SADARBĪBAS FORMA

3.1. Starptautiska projekta jēdziens un veiksmīgas realizēšanas pamatprincipi

„Kultūras projektus var uztvert kā kultūras pieejamību veicinošus instrumentus.”⁹⁴ Lai izprastu Starptautisko kultūras projektu jēgu, vispirms jāiepazīstas ar jēdzienu „projekts”. Šis vārds ir cēlies no latīņu valodas vārds *proiecere*, kas nozīmē mest uz priekšu. Vēlāk šis vārds pārtop par *proiectum* un iegūst nozīmi: priekšlikums, plāns, nodoms.⁹⁵ „Latviešu valodā vārda „projekts” skaidrojums ir daudznozīmīgs: dokumenta teksts ierosinājuma veidā; rakstisks nodomu, plānu apkopojums; būves, objekta, izgatavojama priekšmeta plāns, skice u.c.” Mūsdienās, apzīmējot dažādus procesus un parādības, gan uzņēmējdarbībā, gan informācijas tehnoloģiju jomā, gan privātajā dzīvē, gan medicīnas, izglītības, kultūras u.c. nozarēs, mēs izmantojam vārdu „projekts”.⁹⁶ Projektu var aprakstīt arī kā vienreizēju pasākumu ar sākumu un noslēgumu, kam ir nolūks sasniegt noteiktus mērķus noteikta laika, resursu un kvalitātes rāmjos. Šāds raksturojums sevī ietver vairākus faktoros, kas raksturo projekta būtību – katram projektam ir noteiktas laika robežas, limitēti pieejamie resursi, noteikts mērķis un noteikts kvalitātes līmenis. Lai precīzāk aprakstītu projekta būtību, ir svarīgi piebilst, ka, lai nodrošinātu iekļaušanos limitētajos laika un resursu ietvaros, projekta norišu kopumam ir jābūt savstarpēji koordinētam un kontrolētam. Arī unikalitāte, inovatīvs raksturs, atšķirība no ierastās rutīnas, risks, saistība starp nozarēm, īpaši nosacījumi un jauninājumu ieviešana un īstenošana arī ir daļa no projekta īpašībām. „Kultūras projekts ietver sevī gan mākslinieciiskus, gan vispārīgus projektus, kuriem ir noteikts mērķis, kuri ir inovatīvi un viegli pārkāpj robežas starp pieņemto, starp institūcijām un dažādiem mākslas veidiem” norāda Agnese Treija-Hermane. Kultūras projektu daudzveidīgās dabas dēļ ir grūti izveidot vienu, visiem gadījumiem atbilstošu definīciju. Arī šo projektu galarezultātā iegūtie kultūras produkti ir daudzveidīgi, tas var būt ne vien festivāls, koncerts vai teātra izrāde, bet arī filma, mūzikas ieraksts vai mājaslapa, kā arī konference, simpozījs, pētījums, objekta restaurācija u.c. Rakstu

⁹⁴ Bērziņš, Ivars, Nēbels, Klaus Pīters. *Cilvēku, zīmolu, mediju, kultūras menedžments*. Rakstu krājums. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2006. 161.lpp. (Turpmāk: Kultūras projektu menedžments.)

⁹⁵ Latviešu konversācijas vārdnīca. 17.sēj. Rīga: A.Gulbis, 1938. 3413. lpp.

⁹⁶ Kultūras projektu menedžments. 162.lpp.

krājumā *Cilvēku, zīmolu, mediju, kultūras menedžments* tiek uzsvērts, ka: „Kultūras projekti ir izaicinājums – gan valsts kultūras administrācijai, gan kultūras institūcijām, gan pašiem kultūras projektu organizatoriem un dalībniekiem. Tie piespiež būt dinamiskākiem, veicina kultūras procesu demokratizāciju, jaunradi, ideju attīstību, starpnozaru, starpsektoru un starptautisko sadarbību. Kultūras organizācijām tie dod iespēju dažādot savu piedāvājumu, īstenot radošās ieceres, papildināt savas zināšanas un pieredzi, mazināt rutīnu, uzrunāt jaunas mērķgrupas, piesaistīt papildu finansējumu, paplašināt kontaktu tīklu, piesaistīt lielāku sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu uzmanību u.c.”⁹⁷ Kultūras projekti lielākoties ir starptautiska mēroga, līdz ar to tie palīdz attīstīt jaunas metodoloģijas, estētiskās formas un jaunas kultūras, kuras raksturo dažādība, daudzveidība un plurālisms. Mūsdienās varam vērot, ka dēļ ekonomiskās globalizācijas radītā kultūras spiediena, kultūras organizatori arvien vairāk tiecas veidot kultūras projektus tieši sadarbībā ar partneriem ārpus Eiropas, šādas sadarbības rezultātā tiek iezīmētas pirmās kontūras *globālajai pilsonībai*, kuras kultūras dimensija tiek dēvēta par globālo tīklu sabiedrību. Dragans Klaičs savā grāmatā *Iztēle bez robežām* atzīmē, ka: „Starptautiska kultūras sadarbība līdz ar tās politisko nozīmību, ekonomisko ietekmi un radošajiem sasniegumiem ir kļuvusi par galveno virzienu pārnacionālās *eiropiskas pilsonības* veidošanā.”⁹⁸

Projektus fundamentāli raksturo unikalitāte, dinamika un ierobežoti resursi, tomēr atsaucoties uz Katrīnu Kosteri (Kathrin Koster) starptautiskā kontekstā šīm īpašībām var pievienot arī sarežģītību, atšķirības un riskus (skatīt pielikumā, Attēls nr.1). Kā apgalvo jau iepriekš pieminētā grāmatas *International project management* autore Katrīna Kostere: “Unikalitāti paplašina dažādība, dinamika, risks, dziņa un sarežģītība. Sarežģītība un ierobežoti resursi turpmāk veicina riskus, bet dinamiskums un dažādība palielina sarežģītību.”⁹⁹ Starptautisku kultūras projektu unikalitāte ir sastopama to mērķos, jo katra nākamā projekta mērķi ir konceptuāli atšķirīgi no jau realizētajiem projektiem. Arī iesaistītie dalībnieki, organizācijas un to sadarbības tīkli katrā projektā ir unikāli. Veidojot starptautiskos kultūras projektu komandu jāņem vērā dalībnieku izcelsmes valsts, jo tām ne vienmēr ir vienāda politiskā sistēma, sociālā

⁹⁷ Kultūras projektu menedžments. 163.-164.lpp.

⁹⁸ *Iztēle bez robežām*. 26.lpp.

⁹⁹ Koster, Kathrin. *International project management*. London: Sage, 2009. 16.lpp. (Turpmāk: *International project management*.)

struktūra un kultūra, līdz ar to arī apstākļi kādos katra atsevišķā projekta komanda operē ir unikāla. Starptautisko kultūras projektu sarežģītība, galvenokārt ir attiecināma uz organizatoriskiem un ģeogrāfiskiem iemesliem. Organizatoriski ir sarežģīti ir noteikt vienotus uzstādījumus, ņemot vērā, ka šāda veida projektos iesaistās vairākas organizācijas, kurām var būt arī savstarpēji daļēji konfliktējošas intereses. Otrs sarežģītības iemesls ir iesaistīto personu atrašanās dažādās pasaules vietās un laika zonās, tādēļ, lai nodrošinātu veiksmīgu komunikāciju starp dalībniekiem, ir jāizstrādā īpaša sistēma.¹⁰⁰ Ričards Ņūtons (Richard Newton) grāmatā *The Project Management Book* piebilst, ka: “Ja komanda ir attālināta, ir grūtāk izsekot līdzīgi progresam un to apstiprināt.”¹⁰¹ Attālinātas komandas gadījumā var rasties vairāk pārpratumi, ko izraisa apgrūtināta komunikācija. Šādus pārpratumus ir ārkārtīgi svarīgi novērst maksimāli ātri, lai netiktu pārtērēti projektam atvēlētie resursi – laiks un finanses. Viena no starptautisko projektu priekšrocībām un vienlaicīgi arī iespējamajiem riskiem ir “atšķirības”. Komanda, kas apvienojusies kopīga mērķa sasniegšanai, sastāv no ļoti atšķirīgiem indivīdiem, katram no viņiem ir atšķirīga izglītība, profesija un nacionālā kultūra. Šim faktam jāpievērš pastiprināta uzmanība visās projekta plānošanas fāzēs, lai konfliktu vieta rastos jaunas idejas un komandas biedru savstarpējas atšķirības iedvesmotu, nevis dotu vietu nepamatotai un uz stereotipiem balstītai kritikai. Arī valoda var kļūt par neskaidrību cēloni pat tad, ja visi komandas biedri ir vienojušies par vienas valodas lietošanu (piemēram, angļu), katrs no viņiem to ir apguvis atšķirīgi un sasniedzis noteiktu līmeni vai arī attiecīgo terminoloģiju lieto dažādos veidos. Ir svarīgi lai šādas neskaidrības un atšķirības tiktu novērstas laikus. Arī atšķirīgas jurisdikcijas, kurās tiek veidoti dažādi projekta līgumi, var izraisīt neskaidrības, tādēļ labāk ir šādas lietas uzticēt tādiem profesionāļiem, kas pārzina iesaistīto pārstāvju valstu likumdošanu un vienlaikus ņem vērā arī praktiskos projekta izstrādes aspektus.¹⁰² Apskatot iepriekšējās trīs starptautiska projekta iezīmes, nedaudz iezīmējas arī pastāvošos riskus, kas ir vēl viena no šādu projektu iezīmēm. Galvenokārt projekta riskus izraisa internacionālā vide, kurā tas tiek realizēts. Kultūras atšķirību, savstarpējas nesaprašanās, dažādu slēptu interešu un atšķirīgu jurisdikciju izraisītām problēmām jāpievieno arī pēkšņu politisko nestabilitāti, dažādu valūtu nesakrītību ar lokālo inflācijas līmei, nodokļu jautājumus vai arī repatriācijas problēmas, kas neizbēgami

¹⁰⁰ International project management. 17.-18.lpp.

¹⁰¹ Richard Newton. 62. lpp.

¹⁰² Richard Newton. 63.-64.lpp.

noved pie budžeta un laika limita pārsniegšanas vai pat projekta nerealizēšanas draudiem.¹⁰³ Kā galveno secinājumu attiecība uz projekta dinamiku jāuzsver pēkšņas un iepriekš neparedzētas pārmaiņas: “Iemesls ir sīvā sacensība globālajā tirgū, un fakts, ka pašā projektā iesaistītajiem ir savas intereses, kas sākotnēji var šķist neuzkrītošas.”¹⁰⁴ Kā pēdējo īpašību, kas atšķir projektu izstrādi no pārējās kultūras darbības, vēlos vēlreiz pieminēt ierobežotus resursus: gan laika, gan naudas, ka arī cilvēkresursus. Starptautiski kultūras projekti ietver ļoti apjomīgu resursu nepieciešamību, tādēļ šādu projektu izstrādei jābūt īpaši precīzai.

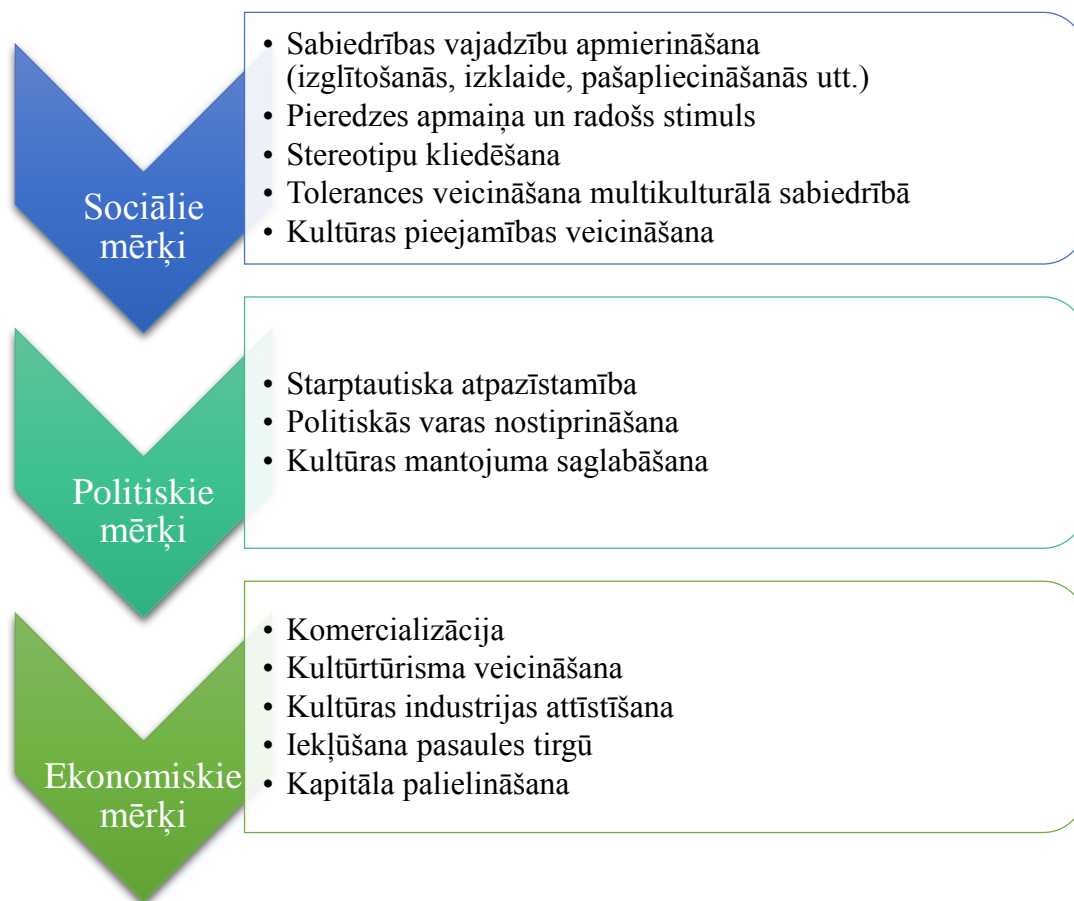
Katrīna Kostere piedāvā sešus pamatprincipus, kas nodrošina veiksmīgu starptautiska projekta realizēšanu (skatīt pielikumā, Attēls nr.2). Lai veiksmīgi īstenotu šāda veida kultūras projektus ārkārtīgi svarīga ir precīza mērķa noformulēšana un visu iesaistīto pušu gatavība nodoties šī mērķa īstenošanai. Lai projekts tiktu īstenots atbilstoši sākotnēji izvirzītajam mērķim ir nepieciešama piemērota projekta komanda ar atbilstošām darba spējām, kas koncentrējas un kultūras atšķirību pārvēršanu radošumā, nevis domstarpību veicināšanā. Lai nerastos lieki riski, ir nepieciešama veiksmīga komunikācijas nodrošināšana, kā arī atbilstoša infrastruktūra un rūpīga attiecīgā konteksta izskatīšana, pievēršot uzmanību projekta sarežģītībai un iesaistīto pušu atšķirībām ne tikai kultūrā, bet arī infrastruktūras attīstības līmenim un jurisdikcijai. Ņemot vērā projekta dinamisko dabu, projekta menedžerim ir jābūt spējīgam/ -ai pielāgoties situācijai, ņemot vērā kontekstu, tomēr jāspēj arī uzturēt pareizo balansu starp risku un iepriekš pieņemto metodoloģiju. Vienotam mērķim piesaistot ļoti dažādus cilvēkus, arī paša projekta kultūrai ir jābūt atbilstošai – komandas darbā jāvalda atvārtībai, atsaucībai, tolerancei un uzskatam, ka neviena kultūra nav pārāka par citu.

¹⁰³ International project management. 18.lpp.

¹⁰⁴ International project management. 19.lpp.

3.2. Starptautisko kultūras projektu mērķu apskats

Starptautiskās sadarbības un starptautisko kultūras projektu veidošanai var būt dažādi mērķi. Atkarībā no šo projektu īstenotāju pozīcijas, dažādi mērķi būs nacionālajām valdībām, kultūras organizācijām, individuālajiem māksliniekiem un dalībniekiem, viņu mērķi starptautisku projektu veidošanai var būt gan ekonomiski, gan politiski, gan saistīti ar starptautiskas pieredzes apmaiņu un nacionālās kultūras popularizēšanu ārpus savas valsts robežām, līdz beidzot starptautisku kultūras projektu realizēšana veicina arī vienotību, mieru un stabilitāti gan Eiropā, gan visā pasaulē. Visi šie mērķi dažādās pakāpēs kalpo globalizētās kapitālisma sabiedrības galvenajam mērķim – vairot savus ienākumus un celt labklājību.

Autores sastādīts pēc:

Klaičs, Dragans. *Iztēle bez robežām. Ceļvedis starptautiskai sadarbībai kultūrā*. Cēsis: Culturelab, 2008.

Lendrijs, Čarlzs, Pahters, Marks. *Kultūra krustcelēs: Kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā*. Cēsis: Biedrība „Culturelab”, 2010.

Metodiskais materiāls. *Ceļvedis kultūras centra vadībā*. V/A Tautas mākslas centrs, 2008.

Nacionālajām valdībām ir savi iemesli ierosināt, finansēt un dažkārt arī organizēt starptautiskus kultūras projektus, visbiežāk – politiskas intereses. Tās šāda veida darbībās saskata iespēju apliecināt nacionālo kultūru, parādīt tās sasniegumus labāk pazīstamus un atzītus ārpus robežām, kas savukārt nodrošina politiskā stāvokļa vai ietekmes nostiprināšanu un negatīvo stereotipu ietekmes mazināšanu.¹⁰⁵ Šādi centieni apliecināt savas kultūras vērtības, talantus un sasniegumus starptautiskā mērogā ir kļuvuši dedzīgāki dēļ straujās kultūras industriju attīstības, ko sekmējusi ekonomiskā globalizācija. Dragans Klaičš apgalvo, ka: „Ir jūtams satraukums, ka lielas un bagātas valstis ar bagātām kultūras sistēmām un attīstītām kultūras industrijām izvirza noteikumus un pārvalda tirgu un arī publikas uzmanību; un ka citu valstu kultūras nozarei jāseko šiem noteikumiem un jāpieņem pakalpiņa vai marginālā loma.”¹⁰⁶ Šāda veida cīņa veicina mazo valstu un kultūras organizāciju vēlmi arvien attīstīt pašiem savas kultūras investīcijas un radīt jaunas kultūras prasmes, vērtības un labumus, ko piedāvāt ne tikai lokālajai, bet arī globālajai auditorijai, kas mūsdienās vairs nav homogēna.

Kultūras mantojums un tā saglabāšana ir vēl viens no starptautisko kultūras projektu mērķiem, kas sevī iekļauj gan materiālā, gan nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. Prasmes, kultūras tradīcijas, valodas un dialekti, dziesmas un mūzika, tradicionālās dejas, leģendas, parunas, rituāli ceremonijas, svētki un dzīres sastāda nemateriālo kultūras mantojumu, līdz ar digitālo tehnoloģiju attīstību tiek ierakstīti digitālos formātos, tomēr arī šo aspektu kontrolē lielās digitālā muzeja datubāzes, kurām pieder monopolstāvoklis, piemēram, *Getty* vai *Microsoft*. Līdz ar to mazie muzeji šajā procesā nekļūst par līdztiesīgiem partneriem, tiem drīzāk tiek uzspiesti komerciāli noteikumi, nevis piedāvāta sadarbība. Materiālais kultūras mantojums sevī iekļauj arheoloģiskās atradnes, vēstures pieminekļus un vietas, muzejus un to mākslas darbu kolekcijas, kā arī bibliotēkas un to krājumi. Šajā jomā starptautiska kultūras sadarbība izpaužas: „kopīgos arheoloģiskos izrakumos, mantojuma vietu, priekšmetu un īpašu kolekcijas priekšmetu konservācijā un restaurācijā, galvenokārt apvienojot resursus un izmantojot ārzemju prasmes un tehnoloģijas. Cits izplatīts sadarbības veids ir starptautiski kolekciju deponējumi un – mūsdienās aizvien biežāk- divu vai trīs valstu

¹⁰⁵ Iztēle bez robežām. 37.lpp.

¹⁰⁶ Iztēle bez robežām. 42.lpp.

muzeju sadarbība komerciālu izstāžu veidošanā.” Tiek apgalvots, ka kultūras mantojumam mūsdienās ir nepieciešams izrauties no nacionālās valsts, nacionālās identitātes un tās ideoloģijas tvēriena, lai uzņemtos proaktīvu lomu multikulturālā sabiedrībā. Tas ir iespējams, pakļaujoties industriālajiem līdzekļiem un digitālajām platformām, kas globalizētajai kultūrai ļauj parādīties mūsdienu sabiedrībā. Dragans Klaičs pauž uzskatu, ka: „Nepastāvīgu, mainīgu un daudzskaitlīgu identitāšu globālajā pasaulē kultūras mantojums kļūst par īpašu nepārtrauktības, ilgmūžības un izturības rādītāju, par atdzīvinātu vai jau sabeigtu tradīciju stūrakmeni, par vērtīgu īpašumu, ko vajag apliecināt, tad saglabāt, atjaunot, godāt.”¹⁰⁷ Tomēr tai pašā laikā izskan nepārtraukts iedrošinājums kultūras mantojumam, kas ir ārkārtīgi organizēts un institucionalizēts sektors, gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī, stāties sadarbībā ar kultūras industriju un mūsdienu radošumu, lai tas kļūtu pieejamāks un efektīvāks kultūras ražošanas, izplatīšanas un izglītības jomā. Šādai sadarbībai starp kultūras mantojumu un kultūras industriju var būt divējādas sekas, jo kultūras industrija ir vienlīdz spējīga veidot masu produkciju, kas izzog, izkropļo un banalizē kultūras mantojumu, gan arī veidot produktus, kas efektīvi izplata kultūras mantojuma vērtības un bagātības un padara tās pieejamas plašai auditorijai.

Kā jau iepriekš pieminēts, dažāda veida starptautiski kultūras projekti to veidotājiem un realizētājiem bieži vien ir veids kādā palielināt savu kapitālu un to mēdz izmantot gan valdības, gan kultūras industrijas, gan arī individuālie mākslinieki. Jolanta Borīte metodiskajā materiālā *Ceļvedis kultūras centra vadībā* dalās ar atziņu no savas pieredzes kultūras projektu veidošanā: „Kultūras projekti, augsta līmeņa pasākumi un festivāli palielina pilsētu pievilcīgumu un uzlabo to tēlu un nodrošina daudzveidīgu sabiedrības vajadzību apmierināšanu – izglītošanās, izziņa, izklaide, brīvā laika pavadīšana, pašizpaušme u.c.”¹⁰⁸ Daudzos gadījumos, izceļot savas kultūras tradīcijas, īpašo vēsturi un statusu, dažādi reģioni piesaista ārvalstu tūristu interesi un tas dod iespēju attīstīt kultūrtūrismu, kas veicina finansiālu līdzekļu ieplūšanu konkrētajā reģionā.¹⁰⁹ Valdības mēdz atbalstīt starptautiskus kultūras projektus, lai vairotu pasūtījumus māksliniekiem un radītu ekonomiskas priekšrocības, īpaši jau nozarēs, kas spēj nest peļņu, tādas kā kino, mūzika, dizaina, arhitektūras un modes nozares. Arī

¹⁰⁷ Iztēle bez robežām. 29.- 31.lpp.

¹⁰⁸ Metodiskais materiāls. *Ceļvedis kultūras centra vadībā*. V/A Tautas mākslas centrs, 2008. 100.- 101.lpp.

¹⁰⁹ Iztēle bez robežām. 40.lpp.

kultūras organizācijas, nespējot atrast nepieciešamos resursus savu ieceru realizēšanai, meklē tos starptautiskajā tirgū. „Līdzfinansējums un kombinētas investīcijas ir ļoti izplatītas starptautiskas kultūras sadarbības formas gan bezpeļņas, gan komerciālajā sektorā. Lai izveidotu lielu, komerciāli veiksmīgu meistardarbu ekspozīciju, ir nepieciešami ievērojami ieguldījumi, ko neviens muzejs atsevišķi nespēj savākt.”¹¹⁰ Vēl viens veids, kurā tiek izmantota kultūra un starptautiskie kultūras projekti kapitāla palielināšanai ir kultūras industrijas veiktā kultūras preču masu produkciju rašana. „Kapitāla veidošana, talantu un prasmju apvienošana, ražošanas kapacitāte, izplatīšana un mārketinga tiek organizēti galvenokārt pāri nacionālām robežām un mulsinošā kopīgu līgumu, partnerību, apakšlīgumu, filiāļu un kopīgu uzņēmumu attiecību virknē, ko satur kopā piegādes un izplatīšanas ķēdes. Visa kultūras industrija ir globalizēta.”¹¹¹ Šī industrija balstās uz talanta un radošuma savstarpējas atkarības globālā mērogā, tomēr šie talanti un šādu projektu veidotāji visbiežāk paliek zīmola zīmes ēnā, pateicoties kurai to viegli nolasa visā pasaulē, ignorējot nacionālās, kultūras un valodas robežas. Lai gūtu maksimālu peļņu no produkta, kultūras industrija veicina produktu, formātu, stilu un satura vienādošanu un standartizāciju, lai tie atbilstu globālajai patērētāju sabiedrības gaumei.

Tāpat bieži starptautisko kultūras projektu mērķis ir iegūt profesionālo izaugsmi un partnerības attīstību, piedaloties domu apmaiņā, diskusijās un aktīvi iesaistoties starptautisku kultūras projektu veidošanā un realizēšanā. Individuālie mākslinieki iesaistās starptautiskos kultūras projektos, lai iegūtu jaunus kontaktus, profesionālās iespējas un īpašu radošu stimulu. Šādi projekti arī dod iespēju iegūto pieredzi izmantot arī savā valstī. Globalizētās pasaules sniegtās privilēģijas ir nodrošinājušas lielākas iespējas darboties starptautiski, ko lielākā daļa aktīvi kultūras darbinieki arī izmanto, tādēļ dalība starptautiskos kultūras projektos mūsdienās vairs nav nekas īpašs un negarantē nekādu īpašu kvalitāti, izcilību, vai prestiža pieaugumu, tomēr šāda veida sadarbība uzlabo profesionālo pieredzi, mācoties no ārvalstu kultūras organizāciju darbības.¹¹² Dragans Klaičš apstiprina, ka: „Pēdējo 15 gadu laikā Eiropā ir pieaudzis konferenču un simpoziju skaits, kas aicina kopā kultūras darbiniekus, māksliniekus, ekspertus, pētniekus un kritiķus.” Šāda veida domu apmaiņas un diskusijas paplašina dalībnieku redzesloku un rada kopīgas ierosmes un tālāku sadarbību, tādejādi veidojot

¹¹⁰ Iztēle bez robežām. 38.- 39.lpp.

¹¹¹ Iztēle bez robežām. 27.- 29.lpp.

¹¹² Iztēle bez robežām. 36.- 37.lpp.

Eiropu par „integrētu publisku telpu un kultūras vidi, kas izstaro interešu un aicinājuma kopību par spīti- vai arī pateicoties- pieeju un pieredzes dažādībai.”¹¹³ Izstrādājot starptautiskus kultūras projektus, var veidoties arī ilgstoša partnerība, kas rada privilēģiju stāvokli un pāraug starptautiskā stratēģiskā partnerībā, kas ļauj iesaistītajiem partneriem īstenot arī katram savu misiju.¹¹⁴

Kultūras institūcijas un starptautiskie kultūras projekti piedāvā sarunu telpu atšķirīgām sociālajām grupām, lai tās dialoga formā spētu risināt 21. gadsimtā tik ļoti svarīgo jautājumu par daudzveidību, atšķirībām un savaldību. Mūsdienų globalizētajā pasaulē, kurā tik ļoti tiek uzsvērta demokrātijas nozīme, nozīmīgs jautājums ir arī kultūras iekļautība - mūsu visu tiesības būt pilnvērtīgiem demokrātiskas sabiedrības locekļiem, kas paši var noteikt savas kultūras vajadzības un piedalīties tās veidošanā. Šādas iespējas sniedz starptautiski kultūras projekti, kas vienlaikus iesaista dažādu kultūru pārstāvjus un veiksmīgos gadījumos veicina visu iesaistīto pušu radošumu, sadarbību un toleranci pret dažādām kultūrām un to vērtībām.¹¹⁵ Šo ideju apstiprina arī Dragans Klaičs: „Starptautiskai kultūras sadarbībai Eiropā ir vēl kāds mērķis, kas pārspēj visus līdz šim analizētos apsvērumus un cerības un kas saista organizatorus, finansētājus, māksliniekus, pārstāvjus un publiku. Šis mērķis ir miers un stabilitāte visā Eiropā, balstīts savstarpējā kultūras atšķirību un īpatnību atzīšanā, ko stiprina solidaritātes un savstarpējās cieņas apliecinājumi.”¹¹⁶ Lielākai daļai eiropiešu dēļ vienaldzības, aizspriedumiem un stereotipiem ir izveidojies noteikts individuālais un kolektīvais tēls par citiem eiropiešiem. Starptautiskie kultūras projekti kā starptautiskās sadarbības forma palīdz izkliegt šos sabiedrības aizspriedumus un pretrunīgās atmiņas, ko veidojuši pagātnes konflikti, sāncensība un netaisnība. „Iesaistoties sadarbības projektos, kultūras organizatori attīsta zināšanu un izpratni vienam par otru un dalās šajās zināšanās ar auditoriju, kas savukārt gūst labumu no pieaugošas kultūras piedāvājuma dažādības un kvalitātes, no inovācijām, ko piedāvā starptautiski projekti, pasākumi un programmas,” apgalvo Dragans Klaičs.¹¹⁷

Tiek apgalvots, ka kultūra ir augsne radošumam, kas ir attīstības virzītājspēks, tādēļ kultūras vērtība tiek uztverta dažādi, atkarībā no skatupunkta. Ar savu attīstību

¹¹³ Iztēle bez robežām. 55.lpp.

¹¹⁴ Iztēle bez robežām. 111.-112.lpp.

¹¹⁵ Kultūra krustcelēs. 54.- 56. lpp.

¹¹⁶ Iztēle bez robežām. 43.lpp.

¹¹⁷ Iztēle bez robežām. 44.lpp.

nodarbinātas kopienas kultūru saskata kā veidu kalpot sociāliem mērķiem, bet komerciāls pieejas veids kultūrai paredz tās izmantošanu savas bagātības vairošanai. Arī kultūras mantojuma saglabāšana un kultūras aktivitātes, kas saistītas ar sava tēla uzlabošanu, kalpo investīciju piesaistīšanai.¹¹⁸ Tiek uzskatīts, ka kultūrai piemītošais radošums iekšēji atbilst demokrātijas mērķiem, tādēļ var apgalvot, ka kultūra un starptautiskie kultūras projekti dod iespēju stiprināt sociālo iecietību un harmoniju, bagātināt sabiedrisko dzīvi, radīt pilsonisko apziņu un veicināt personisko izaugsmi.¹¹⁹

¹¹⁸ Kultūra krustcelēs. 29.lpp

¹¹⁹ Kultūra krustcelēs. 21.lpp.

4. STARPTAUTISKO KULTŪRAS PROJEKTU REALIZĒŠANA GLOBALIZĀCIJAS APSTĀKĻOS KULTŪRAS PROJEKTU ORGANIZATORU SKATĪJUMĀ LATVIJĀ

Globalizācijas jēdziens vēl aizvien ir neskaidrs un pakļauts katra atsevišķā cilvēka brīvai interpretācijai. Tās izpausmes dažādos kontekstos tiek vērtētas dažādi – gan pozitīvi, gan negatīvi, tomēr var droši teikt, ka globalizācija ietekmē mūs visus. (skat.1.2. nodaļu). Ņemot vērā krasi atšķirīgos viedokļus par globalizācijas ietekmi, katrai tautai ir svarīgi noskaidrot kādu iespaidu šie procesi atstāj uz tās kultūru un līdz ar to nacionālo identitāti. Dažādu tehnoloģiju attīstības rezultātā laika un telpas koncepts mūsdienās ir mainījies, tā rezultātā ir radusies ļoti labvēlīga vide dažādu starptautiskās sadarbības projektu veidošanai, kas tiek realizēti dažādās sfērās, tai skaitā arī kultūras jomā. Ir svarīgi noskaidrot un precizēt kādas globalizācijas iezīmes izpaužas starptautiskajos kultūras projektos un vai tie tendēti uz nacionālās kultūras vērtību izcelšanu vai tomēr pasaules kultūru homogenizāciju. Bakalaura darba ietvaros tika veikts empīrisks pētījums ar mērķi iezīmēt dažādu starptautisku kultūras projektu organizatoru attieksmes tendences par globalizācijas lomu starptautisko kultūras projektu realizācijā Latvijā.

Pētījuma metodoloģija. Dažādu starptautisko kultūras projektu vadītāju viedokļu noskaidrošanai izmantota kvalitatīvā metodoloģija. Kvalitatīvā izpēte sniedz plašāku iespēju izpētīt nozīmīgu problēmā iesaistīto personu subjektīvo pieredzi, konkrētās parādības izpratni un ļauj noskaidrot dažādas attieksmes.

Datu ieguves metode. Lai iegūtu atbildi uz pētniecisko jautājumu, kā piemērotākā tika izmantota kvalitatīvā padziļinātā daļēji strukturētā intervija, jo šī metode sniedz iespēju izprast individuālas pieredzes veidošanās specifiku. Bakalaura darba ietvaros veikto daļēji strukturēto padziļināto interviju pamatā ir vadlīnijas jeb dziļo interviju tēmas (detalizētāks dziļo interviju vadlīniju izklāsts 4. pielikumā):

1. Informanta izpratne par globalizācijas jēdzienu;
2. Starptautiskās sadarbības nozīmīgums kultūras projektu realizēšanā Latvijā;
3. Ekonomiski, politiski un sociāli globalizācijas faktori, kas ietekmē starptautiska kultūras projekta mērķus, to sasniegšanu un rezultātus;
4. Attieksme par globalizācijas apstākļos veidojošos jauno kultūru.

Izlase. Tika veiktas 5 padziļinātās intervijas (pilnu informāciju par interviju norisi un informantu raksturojumu skat. 5. pielikumā) ar dažādu organizāciju pārstāvjiem, kas realizē starptautiskos kultūras projektus:

1. Nodibinājuma “Rīga 2014” Eiropas Savienības projektu koordinatore Karine Kalniņa;
2. UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas kultūras sektora vadītāja Ieva Švarca;
3. Starptautiskā Jaunā Teātra institūta projektu vadītāja Zane Kreicberga;
4. Laikmetīgā mākslas centra KIM? projektu vadītāja Dita Birkenšteina;
5. RISEBAA Starptautiskā Kultūras Centra projektu vadītāja Daina Vasiļevska.

Pētījuma ietvaros informanti tika izvēlēti no dažādu struktūru organizācijām, bet visas šīs organizācijas veido starptautisko sadarbību un piedalās starptautisku kultūras projektu realizēšanā Latvijā un ārpus tās robežām.

Datu ieguves posma raksturojums. Dziļās intervijas tika veiktas 2015.gada aprīļa ietvaros. Vidējais vienas intervijas garums – 45 minūtes. Interviju norises gaitā, ņemot vērā informanta sniegtās atbildes, jautājumi tika precizēti, papildināti un pielāgoti, tādēļ, iespējami gadījumi, kad netiek atspoguļots pilnīgi visu informantu viedoklis par kādu konkrētu jautājumu vai jautājuma niansi.

4.1. Starptautisko kultūras projektu organizatoru izpratne par globalizācijas jēdzienu

Visi no aptaujātajiem respondentiem apstiprina globalizācijas jēdziena daudznozīmīgumu un dažādās interpretācijas. Ja RISEBAA projektu vadītāja Daina Vasiļevska uzsver globalizācijas divejādo dabu un atzīmē, ka tā attiecas uz vispārēju apvienošanos, tad Rīga 2014 pārstāve Karine Kalniņa šo apvienošanos vairāk interpretē kā valstu politisko un ekonomisko atkarību vienai no otras, kas radusies atvērtu robežu rezultātā un nes ne tikai pozitīvas, bet arī negatīvas sekas:

Globalizācija, tas, manuprāt, ir process, kurā robežas tiek atvērtas, kā rezultātā notiek izmaiņas valstu ekonomikās, darba spēka migrācijā, tirdzniecībā, izglītībā, zināšanās, iespējās. Preču un pakalpojumu plūsmas starpvalstu teritorijās pieaug. Valstis kļūst arī atkarīgākas viena no otras. Starpvalstu organizācijas, kas ne tikai pozitīvi, bet arī negatīvi ietekmē valstu attīstību un darbību. Piemēram, ražotņu izvietošana lētākos reģionos, līdz ar to vietējo rūpnīcu slēgšana, kā arī imigrantu ieplūšana no nabadzīgākajām teritorijām, kas arī nes zināmas sekas. (Karine Kalniņa)

Negatīvo globalizācijas jēdziena konotāciju ekonomiskas un politikas jautājumos piemin arī UNESCO kultūras sektora vadītāja Ieva Švarca tomēr vairāk pievēršas šim jēdzienam sabiedrības kopīgo interešu kontekstā, uzsverot starptautiskas sadarbības nozīmīgumu visu pasaules iedzīvotāju kopīgo problēmjautājumu risināšanā:

Ja mēs skatāmies uz globalizāciju kā integrāciju, sadarbību starp tautām un kultūrām, tad tas kā reizi ir UNESCO mandāts, kas attiecas uz kultūru daudzveidību un starpkultūru dialogu. Nenoliedzami UNESCO ir institūcija, kas iestājas par to, ka valsis nāk kopā un sasāpējušos problēmjautājumus arī kopā risina. (Ieva Švarca)

KIM? projektu vadītāja Dita Birkenšteina uzskata par procesu, kas starptautiskā līmenī veicina dažāda veida informācijas infrastruktūru, nodrošina preču un kapitāla kustību. Arī Latvijas Jaunā Teātra Institūta projektu vadītāja Zane Kreicberga uzskata, ka informācijas infrastruktūras un tehnoloģiju attīstības rezultātā radusies strauja informācijas apmaiņa, kas novedusi pasauli pie sava veida sarukšanas:

Tas ir tāds pasaules paātrināšanās un sarukšanas process. Tāds kā saspiešanās efekts, kad mēs ātri varam iegūt informāciju, jo dzīvojam globālā informācijas telpā, neizšķirot vai tas notiek šeit vai citur. Savā ziņā dzīvojam vienotā pasaulē dēļ tā, ka

mums ir šī informācija. Līdz ar to, tas attiecas arī uz vērtību izpratni, dažādās pat attālās pasaules vietās var būt ļoti līdzīga izpratne par dažādām lietām. Tas noteikti ir pozitīvs aspekts, lai gan blakus pastāv arī negatīvā puse, par kuru mēs esam vairāk pieraduši domāt. (Zane Kreicberga)

Runājot par globalizāciju tieši savas darbības kontekstā visi respondenti uzsvēra ātras komunikācijas iespēju un starptautiskās sadarbības pieejamību kā vienu no globalizācijas pozitīvajām iezīmēm, jo projekti, kuros iesaistīti dažādu kultūru pārstāvji viennozīmīgi paplašina jebkura indivīda redzes loku un pieredzi. Tiek pieminēta arī projektu arī finansiālā projektu realizācijas puse:

Projektu jomā globalizācija. Nu kāda viņa ir? Nu pirmām kārtām jau tas, ka mums ir pieejami Eiropas Fonda līdzekļi un tas ir pirmais globalizācijas pozitīvais kritērijs. Protams, šajos projektos cilvēki sadarbojas no dažādām valstīm, kas ir ļoti liels pluss un ļoti pozitīvi ietekmē jebkuru projektu, jo katrs no šiem cilvēkiem ir savas kultūras un tradīciju nesējs, kurs ienes savu "rozīnīti" jebkurā projektā. (Daina Vasiļevska)

Respondenti, kas darbojas laikmetīgās mākslas sfērā uzsver, ka tā ir ļoti internacionāla darbības sfēra, vienojošas iezīmes šajā darbības laukā ir visā pasaulē. Globalizācijas klātesamību laikmetīgās mākslas projektos visvairāk izjūt tieši mākslinieki:

Mākslinieki reti kad strādā tikai ģeogrāfiski vienā noteiktā vietā, laikmetīgā māksla pieprasa nemitīgu kustību un starptautisku darbošanos. Šeit tad, manuprāt, ir iespējams runāt par globalizācijas klātesamību arī laikmetīgās mākslas procesos. (Dita Birkenšteina)

Rīga 2014 projektam pēc būtības ir starptautisks raksturs, ar mērķi nodrošināt augstvērtīgu un dažādu kultūras programmu Latvijas iedzīvotājiem un ārzemju viesiem, kas apmeklē Latviju un Rīgu. Rīga 2014 pārstāve sava darba kontekstā kā vienu no globalizācijas atvērto robežu priekšrocībām piemin plašas iespējas māksliniekiem gūt jaunu pieredzi darbojoties starptautiskajos projektos un uzskata, ka mūsdienās jau pašsaprotamās viegli pieejamās ceļošanas iespējas nodrošina jaunu kontaktu veidošanos un iespējamu tālāko sadarbības attīstību. Globalizācijas apstākļos noteikta loma šāda veida starptautisku projektu izstrādē ir arī valsts reprezentācijai:

Tāpat ārzemniekiem bija iespēja apskatīt mūsu skaisto valsti un ieraudzīt, ka esam gana interesanta un vērā ņemama vieta starptautiskā kontekstā. (Karine Kalniņa)

Līdzīgu domu apstiprina arī citi respondenti:

Visa UNESCO darbība, principā vērsta uz to, lai katra valsts savu kultūras mantojumu izceltu un tas tiktu novērtēts visā pasaule kopumā, lai tā būtu vispasaules kopīgā interese šo īpašo kultūras mantojumu saglabāt. Caur šādu manifestāciju mēs arī īstenojam šo globālo integrāciju. (Ieva Švarca)

Kā vienu no pozitīvajiem globalizācijas aspektiem viens respondents min tieši informācijas sasniedzamību, apmaiņu un iespēju to verificēt, ja nepieciešams, tomēr vairāk gan Laikmetīgā teātra kontekstā pievēršas globalizācijas negatīvajiem aspektiem:

Strādājot laikmetīgajā teātrī, globalizācija tādās izpausmēs, kā piemēram, unificētas gaumes veidošana, komercializācija un merkantīlas intereses, tas, protams, atsaucēs negatīvi uz jebkura mākslinieka brīvību un radošo darbību. Un teātrī jo īpaši, jo tā ir viena no retajām dzīvajām mākslām, kurā ir svarīga šī te dzīvā saskarsme un tas nav komercializējams tādā nozīmē, kā piemēram kino, ko ir viegli izplatīt, jo teātrī cilvēkiem ir jābrauc un jāuzstājas dažādās vietās... Pārsvārā visur, kur teātrus pastāv, tas tiek dotēts un nav business tāda klasiska izpratnē. Līdz ar to, ja skatāmies uz šo žanru ar šādu globalizācijas izpratni, tad tas ir apdraudēts kā tāds. (Zane Kreicberga)

Secinājumi:

1. Starptautisko kultūras projektu vadītāju skatījums uz globalizācijas jēdzienu ir līdzīgs. Tā tiek uztverta kā sarežģīts process, kas veidojies tehnoloģiju un straujās informācijas apmaiņas rezultātā un ved uz vispārēju apvienošanu, integrāciju un sadarbību starp tautām un kultūrām, veidojot līdzīgu vērtību izpratni un liekot pasaulei sarukt. Lielākā daļa respondentu uzskata, ka globalizācijas jēdziens sabiedrībā vairāk tiek saistīts ar ekonomiskajiem un politiskajiem procesiem, un tam šajā kontekstā tiek piedēvētas vairāk negatīvas, nekā pozitīvas raksturojums, tomēr respondenti uzskata, ka globalizācijas ietekme ir vērtējama divejādi.
2. Dažādi globalizācijas aspekti starptautisko kultūras projektu realizācijā Latvijā vairāk tiek uztverti pozitīvi. Tiek norādīts uz starptautisko finanšu līdzekļu pieejamību, ātru informācijas sasniedzamību un apmaiņu, plašām starptautiskās sadarbības iespējām, pieredzes apmaiņu un radošā stimula ģenerēšanu, kas ved uz attīstību, iespēju izcelt savas valsts kultūru starptautiskā mērogā, kopīga

vispasaules ieinteresētība kultūras mantojuma saglabāšanā un kopīgu problēmjaūtājumu risināšanā.

3. Atsevišķās darbības sfērās respondenti norāda arī uz jomu negatīvi ietekmējošiem globalizācijas aspektiem, kā piemēram, unificētas gaumes veidošanos, komercializāciju un merkantilu interešu dominanti pār mākslinieciskajām. Tā rezultātā dažādas dzīvās mākslas, piemēram, laikmetīgais teātris, kam nepieciešams liels finansiālais ieguldījums, bet, kas paredzēts salīdzinoši maza apjoma auditorijai, kļūst nerentabls un tiek apdraudēts kā žanrs.

4.2. Starptautisko kultūras projektu organizatoru viedoklis par starptautiskās sadarbības nozīmīgumu kultūras projektu realizēšanā Latvijā

Starptautiskie kultūras projekti ir dažādi, tomēr daudzpusēji projekti, kuros ir iesaistīti vairāk nekā divi partneri tiek uzskatīti par sarežģītākiem, bet vienlaikus daudzsološākiem. Respondenti un atzīst, ka daudzpusējiem projektiem ir gan savi plusi, gan mīnusi:

Daudzpusēji projekti viennozīmīgi ir sarežģītāki komunikācijas ziņā, jo cilvēkiem vairāk ir jākomunicē par dažādām saskaņošanas lietām. Jebkurā gadījumā, vairāk ieguvumi ir daudzpusējos projektos, tie ir plašāki, bet tas sava ziņā ir arī atkarīgs no tā kurā pusē mēs piedalāmies. Vai esam vadošie iniciatori vai arī iesaistītie pārstāvji. Jebkurš projekts paredz arī personīgu komunikāciju, tad ir iespēja apciemot vairākas valstis un iegūt lielāku un interesantāku pieredzi, bet šis kontakts ar partneriem nav tik tiešs un personīgs. (Daina Vasiļevska)

Līdzīgu viedokli izskata arī UNESCO kultūras sektora vadītāja, atzīmējot, ka UNESCO organizācija sastāv no 195 dalībvalstīm un dažu lēmumu pieņemšana ir ārkārtīgi sarežģīta, pat tad, ja ir izveidota atbilstoša starpvaldību komiteja, kas sastāv no aptuveni 20 ievēlētiem dažādu dalībvalstu pārstāvjiem, kas šādā sastāvā atbild par dažādu lēmumu pieņemšanu 4 gadus:

Katrai valstij ir jāsaprot kas ir tas, par ko viņi iestājas un tad sakas tāds kā nemitīgs pārrunu process ar citām valstīm par šiem uzstādījumiem, kurus mēs vēlamies redzēt

dokumentos un, lai tas ir arī saistoši visam valstīm. Visas pozīcijas ir jāsaskaņo, kas nebūt nav vienkārši. (Ieva Švarca)

Respondenti uzskata, ka veidojot starptautiskos kultūras projektus ir nozīmīgi iesaistīties dažādos starptautiskās sadarbības tīklos vai arī veidot savas sadarbības platformas ar esošajiem partneriem, ar kuriem sadarbība bijusi veiksmīga. Tiek uzsvērtā mazāka riska iespējamība:

Protams tie partneri, ar kuriem iepriekš jau esi strādājis ir vieglāk sadarboties arī turpmāk, jo, pirmkārt, ir zināmas kontaktpersonas, otrkārt, tu jau zini šo partneri kritērijus, paņēmienus, vajās un stiprās puses. No otras puses, ja ir jauni un iepriekš nepārbaudīti sadarbības partneri, tā ir jauna pieredze. (Daina Vasiļevska)

UNESCO kultūras sektora vadītāja stāsta par UNESCO veidoto sadarbības tīklu, kurā iesaista bibliotēkas, kas aktīvi nodarbojas ar valodu pētniecību un veicina stastniecības tradīciju, atzīmējot, ka šī sadarbības platforma nepieciešama kopīgu mērķu uzstādīšanai un nepieciešamības gadījuma arī dažāda atbalsta veidošanai:

Mēs nodrošinām ekspertus, vietu, iespēju un motivāciju. Būtībā jau šīs bibliotēkas varētu nākt kopa pašas un to visu darīt, bet pieredze rāda, ka ir vajadzīgs kāds vidutājs, kas to visu koordinē un nosprauž kopīgus mērķus strādāšanai. No šī tīkla ir izaudzis gan Zemgales, gan Kurzemes, gan Vidzemes stastnieku festivāls un arī, protams, Latgales. (Ieva Švarca)

Rīga 2014 pārstāve atzīmē, ka dažādi sadarbības projekti tiek veidoti ar Eiropas kultūras galvaspilsētas (turpmāk EGK) tīkla un jau iepriekš minētā Japānas fonda iniciatīvu atbalstīt:

EKG ir jāpiedāvā un jāizstrādā programma. Papildu finansējuma meklējumi daudzveidīgākas programmas radīšanai ir vēl viens iemesls, kad tiek izmantoti un mēģināts apgūt ES fondus un citus atbalsta instrumentus. (Karine Kalniņa)

KIM? projektu vadītāja stāstot par laikmetīgas mākslas centru piemin, ka sešu pastāvēšanas gadu laikā KIM? ir izveidojies noteikts sadarbības partneru loks ģeogrāfiski dažādās atrašanās vietās. Pārsvarā tās ir lielākas un mazākas līdzīgi domājošas mākslas institūcijas, kuru interešu lokā ir Baltijas reģionā notiekošais. To vidū ir tādas institūcijas kā *Art in General* Ņujorkā, *Garage Museum of Contemporary Art* Maskavā, *Vita Kuben* galerija Ūmeo vai *Moderna Museet* Malmē, kā arī tuvāk

esošas organizācijas, piemēram, *Contemporary Art Centre* un mākslas un izglītības centrs Rupert Viļņā un vēl citas. Paralēli tam tiek strādāts arī ar institucionāli neatkarīgiem profesionāļiem, kuri dzīvo un strādā dažādās pasaules valstīs:

Sadarbības pamatā vienmēr ir vairāk vai mazāk ir laikmetīgās mākslas kontekstā kopīgs interešu loks, kurā dalīties. (Dita Birkenšteina)

Šobrīd RISEBAA Kultūras centrs vairāk ir pievērsies projektiem, kas versti uz sadarbības attīstību ar Turciju. Šo projektu ietvaros notiek gan dažādu izglītības projektu veidošana, gan kultūras pieredzes apmaiņas programmas, kas attiecīgās diasporas iedzīvotājiem palīdz labāk integrēties Latvijā:

Šobrīd tiek īstenots viens projekts, kas ir vairāk veltīts Latvijā esošajai Turku diasporai, bet, ņemot vērā to, ka turki nav tik plaši pārstāvēti Latvijā un Rīgā vispār, tad mēs piedāvājam iesaistīties cilvēkiem, kas ir turku valodas grupas nesēji. Šeit parādās ļoti daudz cilvēki no bijušajām PSRS teritorijām, Uzbeki, Kazahi, Jakuti, Armēņi, Kirgīza. Komunicējot ar viņiem, es redzu, cik mēs tomēr esam dažādi, bet tai pat laikā mums visiem vienādi sāp, kā es saku. Šādi projekti ir nozīmīgi, lai mēs kļūtu vispārcilvēcīgāki mūsdienu apstākļos, kad migrācija ir ļoti aktuāla. (Daina Vasiļevska)

Dažādas mūsdienu sabiedrībai sasāpējušas tēmas caur savu darbību aktuālas cenšas padarīt arī laikmetīgais teātris, šīs jomas speciālisti ierosmi savai darbībai atrod dažādos Latvijas Jaunā Teātra Institūta veidotajos starptautiskajos projektos, piemēram, sadarbības platformā *Imagine 2020* vai *Imagine the Great Transition*, kas veicina mākslinieku tikšanos ar, piemēram, vides speciālistiem vai ekonomistiem, lai caur semināriem un diskusijām rastu dažādas ierosmes jaunu ideju tapšanai par aktuālām tēmām un tās tālāk reflektētu sabiedrībai caur mākslu. LJTI projektu vadītāja atzīmē, ka šī projekta rezultātā Latvijā tapušas vairākas izrādes, bet pazīstamākā no tām ir “*Pārmaiņu pārbaude*”. Līdzīgi mērķi bija arī *FIT (Festivals In Transition)* iniciatīva:

*Tika pieaicināti pārstāvji no dažādu valstu festivāliem, ar domu izveidot festivālu sadarbības platformu, kuras mērķis būtu apzināt kaut kādas kopīgas problēmas un jautājumus, ko gribam risināt un meklēt veidus kā to ar kopīgiem spēkiem izdarīt. Tā bija sava veida diskusiju sērija, kas mēģināja apzināt gan mākslas festivālu lomu mūsu globalizētajā pasaulē, gan nacionālā līmenī, gan starptautiskā. Arī mūs *Homo Novus* festivāls rīkoja šādu diskusiju, kas bija laba pieredzes apmaiņa. (Zane Kreicberga)*

Rīgā 2014 programmu veidoja aptuveni 170 projekti. Šos projektus sadarbojoties veidoja pašvaldības un nevalstiskās organizācijas, kā arī privātie pasākumu organizētāji:

Šie visi savu programmu būvēja maksimāli bagātīgu un lielai daļai bija sadarbība ar dažādiem starptautiskiem māksliniekiem un organizācijām. Varam uzsvērt Pasaules koru olimpiādi un Eiropas kino balvu kā milzīgus savā apjomā starptautiskus projektus, kurus nodibinājumam Rīga 2014 bija iespēja organizēt. Tas bija ilgstošs process, kamēr galvenie šo projektu īpašnieki izraudzījās Rīgu kā uzņemošo pilsētu. (Karine Kalniņa)

Savas darbības laikā "Rīga 2014" ir sadarbojies ar aptuveni 20 dažādām Eiropas organizācijām. Viens no organizācija ievērojamākajiem sasniegumiem ir sadarbība ar laikmetīgās mākslas ikonu ORLAN, kuras rezultātā šīs nozares specialistiem bija iespēja redzēt pasaules atzinību guvušu izstādi un performanci tepat Rīgā. Īpaša nozīme pieredzes apmaiņā bija arī sadarbībai ar Japānas festivālu komiteju, kuras ietvaros latviešu māksliniekiem bija iespēja strādāt kopā ar jomas specialistiem no Japānas. Rīga 2014 pārstāve starp šī nodibinājuma mērķiem min:

Jaunu kontaktu apzināšana, līdz ar to jaunas iespējas, idejas, zināšanas, pieredžu apmaiņa, kā rezultātā varam šeit veidot un rādīt jaunus un inovatīvus, citādākus darbus. (Karine Kalniņa)

Arī Laikmetīgās mākslas centrs KIM? regulāri strādā ar ārzemju kuratoriem, māksliniekiem un citiem jomas profesionāļiem, kā arī sadarbojas ar mākslas institūcijām ārpus Latvijas:

Tas būtībā ir viens no KIM? darbības mērķiem – veicināt Latvijas laikmetīgās mākslas atpazīstamību pasaulē, un vienlaikus rūpēties par to, lai ārvalstīs aktuālais būtu pieejams arī šeit. Pirmkārt, ir svarīgi nodrošināt platformu, kurā darboties Latvijas māksliniekiem, taču paralēli mūsu pašu mākslinieku izstādēm, KIM? regulāri skatāmas arī ārvalstu mākslinieku izstādes. Ārzemju profesionāļi regulāri piedalās un/vai veido izstādes KIM? un citus pasākumus (lasījumus, lekcijas, diskusijas u.tml.), tas ir tas veids, kā mēs cenšamies informēt un ieinteresēt sabiedrību par laikmetīgo mākslu un tajā aktuālo. Tajā pašā laikā sadarbojamies arī ar ārvalstu mākslas institūcijām, ar kurām kopā tiek organizētas latviešu mākslinieku izstādes ārvalstīs. Tik internacionālā

jomā kā laikmetīgā māksla, ir būtiski strādāt dažādos politiskas, ekonomikas un kultūras kontekstos. (Dita Birkenšteina)

Secinājumi:

1. Lielākā daļa respondentu strādā daudzpusējos sadarbības projektos, kas ir interesantāki, jo piedāvā iespēju realizēt lielākas ieceres un iegūt daudzveidīgāku pieredzi, bet vienlaicīgāki arī sarežģītāki pēc būtības nekā divpusēji sadarbības projekti.
2. Respondenti atzīst, ka starptautisku kultūras projektu realizāciju atvieglo atkārtota sadarbība ar jau zināmiem sadarbības partneriem, dažādi jau pastāvoši sadarbības tīkli un pašu veidotas sadarbības platformas.
3. Respondenti norāda, ka Starptautiski kultūras projekti risina dažādas sabiedrībai aktuālas problēmas un, ņemot vērā, ka mēs dzīvojam globalizētā pasaulē, kurā viss ir saistīts, starptautiska sadarbība un tās rezultātā radušies projekti atvieglo šo problēmjaudājumu risināšanu, piedāvājot ierosmi darbības uzsākšanai vai turpināšanai, jaunu kontaktu apzināšanu, pieredzes un ideju apmaiņu, papildus finansējuma nodrošināšanu un veicināt sabiedrības ieinteresētību.

4.3. Starptautisko kultūras projektu organizatoru attieksme pret ekonomiskiem, politiskiem un sociāliem globalizācijas faktoriem, kas ietekmē starptautiska kultūras projekta mērķus, to sasniegšanu un rezultātus

Bakalaura darba otrajā nodaļā apskatītas globalizācijas iezīmes, kuras var novērot starptautiskās sadarbības kontekstā. Mūsdienu sabiedrība tiek uzskatīta par kapitālisma un piedzīvojuma patēriņa sabiedrību tādēļ nepieciešams noskaidrot cik lielā mērā sabiedrības vairākuma pieprasījums ietekmē starptautisko kultūras projektu programmu veidošanu un izstrādi Latvijā. Vairāki respondenti, stāstot par savu darba pieredzi uzsver, ka tieši sabiedrībā aktuālas norises paceļ kādu noteiktu problēmjaudājumu un katrs jauns projekts piedāvā attiecīgo jaudājumu risināt. Kā vienu no aktuālo problēmjaudājumu piemēriem RISEBAA projektu vadītāja min Latvijas demogrāfisko situāciju, šīs problēmas risināšanai nepieciešami atbilstoši integrācijas

projekti, kas nodrošina ne tikai valodu kursus, bet arī cittautiešu asimilāciju jaunā kultūras vidē:

Jo, jebkurš projekts tiek veidots pēc kāda pieprasījuma, tātad ir kāds prolēmjaūtājums, kas ar projekta palīdzību jāatrisina, šī nepieciešamība un pieprasījums ir. Piemēram, ar Kultūras Ministrijas palīdzību tiek organizēti daudzi projekti, lai integrētu cittautiešus Latvijā, kuru skaits arvien pieaug. Ir problēma, projekts to risina. Ja ir pieprasījums, tātad nāks arī piedāvājums. (Daina Vasiļevska)

Eiropas Kultūras Galvaspilsētas statusu ieguvusī Rīga pagājušā gada ietvaros bija vieta, kurā tika realizēti daudzi kultūras projekti, kurus bija izvēlējusies Rīga 2014 Mākslinieciskā padome. Rīga 2014 pārstāve norāda, ka ar programmas daudzveidību iespējams panākt lielāku cilvēku interesi, tomēr tas nav bijis noteicošais faktors programmu izstrādē:

Protams, tas tiek ņemts vērā izstrādājot projektus un tos realizējot, bet mēs vienmēr esam mēģinājuši paturēt un parādīt būtisko, nezaudējot mākslas un sabiedrības patiesās vērtības. Protams, mēs ejam laikam līdzi, bet arī piedzīvoju patēriņa sabiedrībai var likties gana interesants un aizraujošs, kas ir arī vērtīgs un liek aizdomāties un tālāk interesēties par dažādām lietām. Svarīgākie kritērija bija veidot pilnvērtīgu, dažādu un interesantu programmu, kur katrs var atrast kaut ko sev. (Karine Kalniņa)

KIM? projektu vadītāja norāda uz laikmetīgas mākslas nozares salīdzinoši neseno klātbūtni Latvijā, ar ko skaidrojams nelielais sabiedrības pieprasījums pēc tā:

Laikmetīgā māksla Latvijā nav pieprasīts „produkts”, un uz kopējā fona tas ir pavisam neliels cilvēku skaits, kas patērē laikmetīgo mākslu. (Dita Birkenšteina)

Līdzīgi par laikmetīgo teātri izsakās arī JRTI projektu vadītāja nostatot to pret pieprasījumu pēc dažādiem plaši pazīstamiem izklaides industrijas produktiem, piemēram Amerikāņu kinofilmām:

Laikmetīgajam teātrim ir īpaši jācenšas pierādīt sevi iepretim visam citam, kam cilvēki labprātāk maksā naudu... Visam tam, kas neiet izklaides virzienā, tam ir vēl grūtāk notvert cilvēku uzmanību un tā ir mūsdienu problēma. Globalizācijas un informāciju tehnoloģiju attīstības rezultātā cilvēkam ir pieejams daudz plašāks piedāvājums. (Zane Kreicberga)

Tomēr, kas attiecas uz apmeklētāju plūsmu un sabiedrības gaumes veidošanu, tiek norādīts, ka tas ir katras atsevišķās kultūras organizācijas pienākums to pašiem veidot: *Apmeklētāju plūsmu veidojam mēs paši, tā ir mūsu atbildība veidot tādas izrādes un projektus, pēc kā būtu pieprasījums. Piemēram festivāla Homo Novus mēs noteikti nevaram sūdzēties par apmeklētāju trūkumu. Bet, protams, tas ir festivāls, tā ir īpaša publicitāte ar apzināti veidotu mārketinga stratēģiju. Un es domāju, ka tas ir ļoti svarīgi, ne tikai gaidīt šo pieprasījumu, bet to arī veidot, tas ir tas, ko šie festivāli dara.*(Zane Kreicberga)

Var uzskatīt, ka katra valsts mūsdienās ir zināmā mērā multikulturāla. Līdz ar Latvijas iekļūšanu Šengena zonā, tās robežas ir daudz atvērtākas iebraucējiem no citām valstīm, kas dodas uz Latviju jaunas dzīvesvietas meklējumos, veido šeit savu biznesu vai studē. Nedrīkst aizmirst arī par procentuāli lielo krievvalodīgo Latvijas iedzīvotāju daļu. Pielāgošanās multikulturālai sabiedrībai daži respondenti uzskata kā obligātu nepieciešamību:

Teikšu atklāti, tā ir noteikta prasība gandrīz ikvienā projektā. Mēs nevaram orientēties tikai un vienīgi uz Latvijas pilsoņiem. Protams, ir arī specifiski projekti, bet vairuma gadījumu tieši kultūras projekti tiek vērsti uz to, lai piesaistītu arī ne pilsoņus un mudinātu uz integrāciju, lai viņi vairāk justos ka pilsoņi savā zemē, nevis kā viesi. Šādi projekti ir vajadzīgi, lai mēs labāk saprastos. (Daina Vasiļevska)

Viens no respondentiem norāda, ka var uzskatīt, ka mazākumtautību tradīciju respektēšana un savas kultūras tradīciju saglabāšana ir gudras politikas jautājums, jo pretējā gadījumā tiek aizvainoti vienas grupas pārstāvji, bet otrā - nodarīts pāri savām kultūras vērtībām:

UNESCO ir stāsts par starpkultūru dialogu. Vienlaikus, ja mēs skatāmies uz nemateriālā kultūras mantojuma konvenciju, šis jautājums varbūt diez gan pretrunīgs, jo tās tradīcijas, kas ir iekļautas šajā sarakstā savu unikalitāti, kas ir novedusi līdz UNESCO atzinībai, bieži vien ir iemantojušas tieši tāpēc, ka tās kaut kāda zināma vēstures posmā ir bijušas ļoti noslēgtas un ar citam kultūrām mijiedarboties negribošas. Dēļ šīs norobežošanās tās ir saglabājušās un attīstījušās... Jāizmanto gudra politika, lai respektētu gan šo mazākumtautību tradīciju, gan nenodarītu pāri savas kultūras tradīcijām un to visu kopa integrētu. (Ieva Švarca)

Latviešu Dziesmu un Deju svētkus respondents uzskata par izcilu piemēru, kurā ir iespēja dažādu vienas valsts iedzīvotāju kultūras tradīciju līdzās pastāvēšanai un uzplaukšanai, jo so svētku ietvaros tiek veidoti arī mazākumtautību koncerti, kuros šie diasporu pārstāvji var brīvi izpausties un vienlaikus tie ir svētki, kuros latvieši sanāk kopā un svin savas kultūras tradīcijas. Tomēr citi respondenti uzskata, ka kultūras projektu izstrādāto gala produktu pielāgotība multikulturālai sabiedrībai nav prioritāte, bet gan atkarīga no katra atsevišķā projekta. Piemēram, KIM? rīkotajās izstādēs uzmanība tiek pievērsta tam, lai nepieciešama informācija būtu pieejama gan latviešu, gan angļu valodā, kas norāda uz to, ka izstādes ir pielāgotas ārzemju viesu prasībām, bet ne Latvijā dzīvojošo krievvalodīgo diasporai. Līdzīgu domu pauž arī Rīga 2014 pārstāve runājot par kultūras projektiem, kas tika izstrādāti “Rīga 2014 - Eiropas kultūras galvaspilsēta” ietvaros:

Mēs pieturējamies pie pieņēmuma, ka mēs runājam kultūras valodā. Un galvenais ir ‘mesidžs’, ko dodam ar konkrēto projektu tālāk. (Karine Kalniņa)

Ja kādreiz kultūras institūcijas bija tās, kas noteica mākslinieka attīstības un izaugsmes iespējas, kā arī veidoja sabiedrības gaumi, tad mūsdienās daudzviet tiek apšaubīta tradicionālo kultūras institūciju efektivitāte un to darbības modeļi tiek pietuvināti biznesa plāniem, lai nodrošinātu nepieciešamo apmeklētāju skaita pieaugumu. Līdzīgi situāciju Latvijā apraksta arī JRTI projektu vadītāja Zane Kreicberga, kas norāda, ka valsts teātri saņem tikai aptuveni valsts 30% dotāciju, pārējie 70 % ieņēmumu jānopelna pašu spēkiem, tādēļ arī komercializācija pastāv, bet šajā situācija to nekāda ziņā nevar pārnest, bet kas attiecas uz kultūras institūciju lomas mazināšanos, eksperte nepiekrīt:

Citur tas tā varbūt arī ir, bet pie mums tā nav. Mums ir ļoti konservatīva domāšana. Joprojām institūcijas ir ļoti spēcīgas, salīdzinoši ar jebko citu. Es runāju par teātri vairāk gan. Tas, protams, ir saistīts ar finanšu jautājumu, lai gan šeit tas ir diez gan nožēlojams, teiksim tā.. Dēļ tā un arī mūsu konservatīvās domāšanas, arī mūsu jaunie mākslinieki drīzāk izvēlas šo institucionālo piederību, jo tā dod zināmas garantijas tavai dzīvei, jo to nevar nodrošināt brīvmākslinieka statuss. Un, kamēr darba samaksa neatkarīgos projektos neizlīdzsvarojas ar to, ko var piedāvāt institucionālais teātris, tikmēr šī konkurence ir ļoti nevienlīdzīga. Mums neattīstās tas brīvais tirgus tajā nozīmē. Līdz ar to es nevarētu teikt, ka šīs institūcijas kļūst atvērtākas. (Zane Kreicberga)

Tiek norādīts, ka neviens no Latvijas valsts teātriem speciāli neorientējas uz savu izrāžu piedāvāšanu citu valstu festivālos, jo tas nav rentabli, lai gan vies režisori un mākslinieki iespēju robežās tiek pieaicināti, tas norāda uz vēlmi sabiedrībai piedāvāt kaut ko jaunu. Arī citi respondenti nepiekrīt apgalvojumam, ka tradicionālās kultūras institūcijas zaudē savu lomu, tomēr norāda, ka tieši teātru viesizrādes ir tas, kas piesaista sabiedrības interesi. UNESCO kultūras sektora vadītāja šī jautājuma ietvaros vairāk pievēršas mākslinieka attiecībām ar kultūras institūcijām, uzsverot, ka tas ir liels izaicinājums valstij un kultūras institūcijām nodrošināt mākslinieku izaugsmei labvēlīgus apstākļus un vienlaicīgi necensties šo procesu kontrolēt vai savstarpēji konkurēt:

Tas ir mūsdienu izaicinājums, ka valstij un institūcijām ir jānodrošina labvēlīga vide un apstākļi sabiedrības iniciētiem kultūras pasākumiem. Piemēram, lai tie paši ielu mākslinieki ir brīvi radīt un attīstīties, mums nav obligāti viņu aktivitātes jākoordinē. Ir jārada ekonomiskie apstākļi un politiskais ietvars, lai tas varētu notikt. (Ieva Švarca)

Starptautiski kultūras projekti piesaista ne tikai ārzemju investorus un sadarbības partnerus, bet arī citu tautu iedzīvotāju interesi un var uzskatīt, ka ar liela apjoma starptautiskiem kultūras projektiem iespējams aktivizēt kultūrtūrisma un līdz ar to dažādot ekonomisko bāzi noteiktos reģionos. Tūristu interesi par noteiktām vietām piesaista arī attiecīgu objektu iekļaušana UNESCO kultūras mantojuma sarakstā. Šī statusa iegūšana var novest arī pie kultūras vērtību ekspluatācijas merkantilu interešu vārdā:

Šeit ir pretruna par to cēlo stāstu, ka UNESCO ir vērtības manifestācija, izcelšana un aizsardzība, bet nenoliedzami, katrā nominēšanas procesā ir klātesoša arī zināma merkantila interese, atsevišķām valstīm, atsevišķām vietām... Ir atsevišķas valstis, kas ļoti labi ir sapratušas, ka UNESCO statuss viņiem dod milzīgu tūristu plūsmu un šim statusam ir liela ietekme tūrisma tirgū. Bet tas arī ir tas, par ko UNESCO runā, tu nevari vienkārši ekspluatēt šo statusu ekonomiskām interesēm, visu pirmām kārtām, tā ir kultūras vērtība, kuru nevar padarīt par mākslīgu šovu, dziļi simboliskajai izpratnei ir jābūt pirmajā vietā. (Ieva Švarca)

Divi respondenti piekrīt, ka starptautisku kultūras projekti sniedz zināmu ekonomisko pienesumu, jo tie piesaista jaunas ieinteresētās personas, investorus un to rezultātā arī attīstās kultūrtūrisms:

Jo vairāk cilvēki iepazīst Latviju, jo vairāk šeit ierodas un labāki ir iespaidi. Tas ir vecs mārketinga triks – viens apmierināts cilvēks pastāstīs draugiem, viens neapmierināts – visai pasaulei. Tātad mūsu uzdevums ir parādīt šiem cilvēkiem cik mēs esam atvērti sadarbībai. Tas mums pašiem ir izdevīgi. (Daina Vasiļevska)

JRTI projektu vadītāja piekrīt, ka apjomīgi projekti piesaista papildus ienākumus kādā konkrēta reģionā, bet atzīst, ka viņas starptautisko kultūras projektu specifika ir nedaudz citādāka, tādēļ apšaubā iespēju, ka tāda festivāla ka *Homo Novus* apmeklētājus var saistīt ar kultūrtūrismu:

Attiecībā uz Homo Novus festivālu, mēs vairāk orientējamies uz vietējo auditoriju un profesionālu auditoriju, jo mūsu mērķis ir viņus iepazīstināt ar Latvijas izrādēm. Tas vairāk ir tendēts uz iespējamu sadarbības veidošanu, nekā uz tūrismu tādā nozīmē. (Zane Kreicberga)

Līdzīgu domu pauž arī KIM? projektu vadītāja Dita Birkenšteina:

Izstāžu apmeklējuma statistika pierāda, ka tūristi sastāda lielu daļu no kopējā apmeklētāju skaita, taču ir grūti spriest par to, vai kultūras pasākumi ir viņu galvenā motivācija doties uz Latviju. (Dita Birkenšteina)

Valsts un valdības ieinteresētība dažādos starptautiskajos kultūras projektos var būt dažādi motivēta, piemēram, starptautiskas atpazīstamības veicināšana, kultūrtūrisma aktivizēšana, kapitāla palielināšana, sabiedrības vajadzību apmierināšana vai politiskās varas nostiprināšana. Viens no respondentiem situāciju Latvijā skaidro šādi:

Jebkurš projekts tiek veikts saskaņā ar Ministru Kabineta noteikumiem, tas jau pats par sevi liecina, ka valdība jau no paša sākuma ir pacentusies ielikt tajā visas savas idejas, domas un nodomus šajos noteikumos. Tātad tas jebkurā gadījuma regulē projektu veidotāju darbību, sākot ar finansēm, beidzot ar reklāmu. Tad tā ir mūsu izvēle, vai mēs šos noteikumus pieņemam un piedalāmies šajos projektos vai nē. Bet iejaukties pa vidu ar īpašām ārpus noteikumu rekomendācijām, viņiem īsti nav tiesības. (Daina Vasiļevska)

Tiek arī atzīts, ka kultūras pasākumi ir ļoti labs komunikācijas līdzeklis un katra nianse rūpīgi jāizvērtē:

Es domāju, ka ar kultūras pasākumu palīdzību nereti spējam citiem pastāstīt daudz vairāk, nekā mums pašiem šķiet, un es to vērtēju pozitīvi. Tomēr, ir būtiski ņemt vērā

to, kādi ir konkrēta projekta tiešie un netiešie mērķi, kā arī to vai un kā izvēlētais saturs un izpildījums noteiktajā situācijā spēj tos attaisnot. (Dita Birkenšteina)

Iespējamu politisko spiedienu dažādu starptautisko kultūras projektu realizācijā Rīga 2014 pārstāve neapšaubā:

Neizslēgsim, ka vienā vai citā situācijā tas tā arī notiek, bet svarīgākais ir ieguvums sabiedrībai kopumā. Ja mēs esam domājoša sabiedrība, tad saprotam, kas kurā gadījumā notiek, un kad ir vērts uztraukties un kad nē. (Karine Kalniņa)

Kas attiecas uz Latvijas valsts varu kultūras telpas veidošanā un UNESCO iespējām ietekmēt valsts kultūrpolitiku, UNESCO kultūras sektora vadītāja skaidro:

UNESCO nav pietiekama resursu kapacitāte, lai stāvētu klāt katrs valsts politikas procesu veidošanā tāpēc tiek dotas, kas ir starptautiskās un visām dalībvalstīs saistošas, tad katras dalībvalsts pašas uzdevums ir rūpēties, lai viņu likumdošanā un politikas ietvarā parādās tie paši likumi un uzstādījumi. Šobrīd ir arī aktualizējies jautājums par Latvijas nemateriāla kultūras mantojuma likuma izstrādāšanu. Tas ir veids kā starptautiska sadarbība ietekmē lēmumus nacionālā līmenī. (Ieva Švarca)

Tiek uzskatīts, ka globalizācijas apstākļos nacionālās valsts nozīme un vara mazinās, jo dažādu starptautisku organizāciju (skat. 2.2.nodaļā) uzstādījumi liek valdībām pieņemt sabiedrībai reizēm nepieņemamus lēmumus. Latvija realizēto starptautisko kultūras projektu kontekstā varam runāt par to kādu iesaisti uz šādu projektu veidošanu ir atstājusi Latvijas iestāšanās Eiropas Savienība (turpmāk ES). sniedz daudzpusīgas iespējas, respondenti norāda uz finansiālā atbalsta nozīmīgumu. Tomēr RISEBAA projektu vadītāja atzīst, ka pastāv arī negatīvi aspekti:

Neliels mīnuss, ko es vēlētos pieminēt, ir tas, ka mēs kļūstam ļoti vienādi. Mēs runājam viena valodā, mēs ģērbjamies vienādi, mēs lietojam vienu un to pasu pārtiku, mums ir viena valūta, robežu praktiski nav... Atrāšanās vienotā politiskā telpā, protams, liek arī izpildīt dažādus nosacījumus, kuri mūs arī apgrūtina un nav saskaņā ar to, kas esam. Es gribētu, lai mums ir vairāk tiesību saglabāt savu nostāju dažādos jautājumos. Parakstot dažādus normatīvos aktus mēs paši nolemjam sevi tādu uzdevumu izpildei, kas iespējams nemaz neiederas mūsu kultūrā un sabiedrībā. (Daina Vasiļevska)

Tomēr, veidojot starptautiskos kultūras projektus laikmetīgā teātra jomā netiek uzskatīts, ka iestāšanās ES būtu pavērusi lielākas iespējas, bet vairāk darbību

atvieglējusi iestāšanās Šengena zonā un Eiro ieviešana. Arī šajā gadījumā tiek norādīts uz negatīvajiem aspektiem:

Sākotnēji politiskā līmenī bija liela interese par jaunajām valstīm utt., jo mēs skaitījāmies tāda ka neapgūta teritorija, arī mākslā un teātrī bija projekti, kas pētīja Austrumeiropas jaunus māksliniekus un visi grib tev tā kā nedaudz palīdzēt, jo saprot, ka tu nāc no turienes, kur tās naudas nav tik daudz, bet tagad, mēs esam vienlīdzīgi. Lai gan mēs nemaz neesam vienlīdzīgi, jo mums jau nekas nav mainījies, mēs tādi nabagi kā bijām, arī esam. Īpaši pēc krīzes. Mūs uztver kā līdzvērtīgu partneri, vairs nepienākas nekādi bonusi un no mums sagaida arī līdzvērtīgu finansiālu ieguldījumu. (Zane Kreicberga)

Globalizācijas apstākļos var novērot lielvalstu dominanti un plaisu starp mazajām un lielajām, trūcīgajām un bagātajām valstīm. Lielvalstu stabils ekonomiskais stāvoklis sniedz zināmas priekšrocības arī kultūras jomā un iespējās iesaistīties starptautiskajā sadarbībā. Respondenti atzīst, ka vienīgais šķērslis iesaistīties starptautiskā sadarbībā Latvijai varētu būt finansiālais aspekts:

Es neesmu ar tādiem gadījumiem saskārusies. Iespējams, mēs esam nedaudz finansiāli ierobežoti, tas gan. Bet pie tā zināmā mērā mēs paši esam vainīgi, jo īsti neprotam pareizi apsaimniekot piešķirtos līdzekļus, līdz ar to komisija, kas izvērtē finanšu izlietojumu uz mums skatās nedaudz šķībi, ja tā var teikt. Līdz ar to mūsu finansējums brīžiem ir mazāks un tas ietekme mūsu iespējas. (Daina Vasiļevska)

Citi respondenti nevienlīdzību starptautiskajā kultūras sadarbībā nesaskata, apgalvojot, ka viss atkarīgs no paša mērķiem un iniciatīvas, kas nodrošina arī domubiedru atbalstu:

Katrs mēs esam dažādi. Katrs izdara tik, cik viņš vēlas un var izdarīt. Iespējas tiek piedāvātas, tās ir jāpamana, jāmeklē, nedrīkst būt kūtriem. Jāiesaistās, jārunā par savām idejām. Iespējas tiešām pastāv. Katrs savas laimes kalējs. (Karine Kalniņa)

Secinājumi:

1. Lielākā daļa respondentu uzskata, ka sabiedrības vairākuma pieprasījums tiek ņemts vērā starptautisku kultūras projektu realizācija Latvijā un to programmu sastādīšanā un liela apjoma projektos programma tiek veidota pēc iespējas daudzveidīgākā, lai katrs tajā varētu atrast sev atbilstošu piedāvājumu. Tomēr viens respondents norāda uz to, ka apmeklētāju plūsmas un sabiedrības gaumes veidošana ir kultūras organizatoru pienākums.

2. Par starptautisko kultūras projektu pielāgošanu multikulturālai sabiedrībai respondentu viedokļi atšķiras. Tiek pausts uzskats, ka tā ir obligāta prasība, gan arī gluži pretējs viedoklis – ka šādu projektu fokuss jāpatur uz attiecīgās valsts tautas pārstāvjiem. Tomēr viens no respondentiem uzsver, ka jāatrod veids kā neaizvainot mazākumtautību pārstāvjus un vienlaicīgi nenodarīt pāri savas kultūras tradīcijām.
3. Neviens no respondentiem nepiekrīt apgalvojumam, ka globalizācijas apstākļos Latvijas tradicionālo kultūras institūciju loma mazinātos, norādot uz latviešu konservatīvo domāšanas modeli un māksliniekiem, kas labprātāk izvēlas pielāgoties kultūras institūciju noteikumiem apmaiņā pret dažādam garantijām, ko tās sniedz. Vienā gadījumā tiek norādīts, ka mūsdienās tas ir liels izaicinājums valsts iestādēm nodrošināt labvēlīgu vidi iedzīvotāju pašiniciētas kultūras dabīgai attīstībai.
4. Lielākā daļa respondentu viennozīmīgi piekrīt, ka starptautisko kultūras projektu realizēšana attiecīgos Latvijas reģionos palīdz dažādot vietējo ekonomisko bāzi caur kultūrtūrisma veicināšanu, lai gan divi no pieciem respondentiem šādu efektu savas darbības rezultāta nav pieredzējuši.
5. Respondentu viedoklis par valdības interešu realizēšanu ar starptautisko kultūras projektu palīdzību dalās. Viens no ekspertiem norāda, ka dažādu politisko spēku iejaukšanās projektu realizācijā ar konkrētām rekomendācijām nav iespējama saskaņa ar Ministru Kabineta noteikumiem, tomēr divi citi respondenti šādu iespējamību nenoliedz un norāda, ka publiski kultūras pasākumi ir spēcīgs publiskās domas veidotājs.
6. Latvijas iestāšanās ES savas darbības kontekstā respondenti vērtē divejādi norādot gan uz ieguvumiem, gan zināmām neērtībām. Iestāšanās ES sniegusi iespēju iegūt papildus finansējumu dažādiem projektiem un atvieglojusi pieeju dažādiem sadarbības partneriem, tīkliem un platformām, tomēr vienlaikus atsevišķos sadarbības projektos pieprasot līdzvērtīgu finansiālo ieguldījumu, kā arī liegusi iespēju saglabāt nostāju atsevišķu lēmumu pieņemšanā.
7. Visi respondenti uzskata, ka visiem kultūras organizatoriem ir vienlīdzīgas iespējas piedalīties starptautiskajā sadarbībā un atrast attiecīgās jomas domubiedrus norādot, ka panākumi atkarīgi no pašu kultūras organizatoru mērķiem un izrādītās iniciatīvas.

4.4. Starptautisko kultūras projektu organizatoru viedoklis par globalizācijas apstākļos veidojošos jauno kultūru

Mūsdienās, kad nacionālā identitāte ir kļuvusi par trauslu jēdzienu, bet globālās pilsonības koncepts kļūst arvien aktuālāks, ir svarīgi saprast, kādu nozīmi kultūras kanonam un tajā paustajām tradicionālajām vērtībām piešķir starptautisku kultūras projektu ietvars. UNESCO jaunā nemateriālā kultūras mantojuma koncepcija paredz, ka jebkuram indivīdam ir tiesības kādu konkrētu, unikālu vērtību, kas attiecīgajai kultūrai ir svarīga, ko tā uztur un kopj, izvirzīt iekļaušanai UNESCO nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā, tas sava ziņā ir kā kultūras kanona papildinājums:

Savā ziņā nemateriālā kultūras mantojuma konvencija ir kā paplašinājums kultūras kanonam, bet tas attiecas tikai uz nemateriālo kultūras mantojumu. Ja Latvijas kultūras kanonu sastādīja noteikti eksperti, kas adekvāti, vērojot un augot latviešu kultūrā, lēma par to ko tajā iekļaut un ko ne, tad šī būs iespēja tapt uzklausītiem. Es gribētu teikt, ka tā būs vairāk tāda tautas virzīta izlase. Tomēr, protams, būs arī izvērtēšana ko var iekļaut šajā sarakstā, jo visu iekļaut tomēr nevar. (Ieva Švarca)

Tomēr kultūras kanona nozīme nemazinās :

Bet, manuprāt, ir svarīgi, ka šis kultūras kanons pastāv, jo tas satur tādas vērtības, ko mēs ikdienā neatceramies, bet to būtu nepieciešams izcelt, lai tas globalizētajā pasaulē nepazūd. Pie tā ir vērts laiku pa laikam atgriezties. Tam noteikti ir arī potenciāls, kas vēl nav izmantots. Tas ir arī stāsts par patriotisma vairošanu un savas identitātes izpratni. (Ieva Švarca)

Stingru un lakonisku nostāju par kultūras kanona lomu starptautisko projektu realizācijā pauž Rīga 2014 pārstāve:

Bez kanoniem, galvenais ir ideja un mērķis. (Karine Kalniņa)

Arī citi respondenti uzskata, ka katra jauna projekta pamatā ir oriģinalitāte un jauna ideja kāda aktuāla problēmjautājuma risināšanā, nevis pieturēšanās pie kādiem noteiktiem kultūras kanoniem :

Katrs jauns projekts ir kaut kas jauns. Projekti rodas no idejas un, ja ir ideja, tad tā ir kādas problēmas jauns risinājums. Katram projektam ir sava oriģināla doma un tiek

izveidoti savi 'kanoni'. Novitāte ir 'topā', tur man jāpiekrīt. Katru gadu jau neies apstiprināt vienu un to pašu. (Daina Vasiļevska)

JRTI projektu vadītāja Starptautiskā teātra festivāla *Homo Novus* kontekstā apliecina jaunu tendenču ieviešanas nozīmīgumu, kā arī tradīciju neaktualitāti starptautisko kultūras projektu realizēšanā :

Mūs ne pārāk interesē tā saucamais tradicionālais teātris, tādā klasiskā izpratnē, jo mums jau tāds ir. Mums viņš ir pārsvarā un ļoti labā kvalitātē, tāpēc šī festivāla mērķis ir parādīt kaut ko savādāku, kaut ko, kas pie mums vēl nav attīstījies vai ir ļoti minimāli. Mērķis ir tieši atbalstīt kaut kādu jaunu tendenci. Tajā nozīmē mēs to tradīciju nedaudz atliekam malā. (Zane Kreicberga)

Respondenti kā galveno dažādu projektu mērķi uzsver mākslinieku jaunrades veicināšanu un iespēju nodrošināšanu šo novitāti padarīt sabiedrībai pieejamu, liekot noprast, ka mūsdienās kultūras kanons ir sadrumstalota vērtība un ir liela atšķirība starp to kādas vērtības mākslā saskatām mēs un to kā tās redz starptautiskā mērogā:

Nezinu, vai to var nosaukt par kanonu, taču visām izstādēm, ar kurām strādājam, noteikti ir sava specifika, kas pat tad, ja sabiedrībai vietējā mērogā nereti šķiet grūti izprotama, plašākā mērogā jau ir laikmetīgajā mākslā labi iesakņojusies prakse. (Dita Birkenšteina)

Viens no aktuāliem jautājumiem ir par katras atsevišķās kultūras vērtību saglabāšanu un izcelšanu. Tiek uzskatīts, ka globalizācijai piemīt homogenizējošs efekts, bet ar starptautisko kultūras projektu palīdzību mazākām valstīm ir iespēja parādīt sevi starptautiskā mērogā un vienlaicīgi iepazīt arī citu kultūru nianšes. Tomēr respondentu viedoklis par to vai starptautiskie projekti tendēti uz lokālās kultūras integrēšanu pasaulē vai tomēr globālās kultūras integrēšanu lokālajā, stipri dalās. KIM? projektu vadītāja, aprakstot laikmetīgā mākslas centra KIM? darbības mērķus norāda, ka abi šie virzieni viens otru neizslēdz, abi ir vienlīdz aktuāli un būtiski. Līdzīgu viedokli par UNESCO darbību un būtību pauž arī Ieva Švarca, tomēr uzsverot UNESCO piedāvāto iespēju parādīt savas kultūras vērtības pasaulei:

Viennozīmīgi tas UNESCO stāsts ir par kustību abos virzienos, bet tieši tas, ko mēs darām ir vairāk tendēts un nacionālā parādīšanu globālajā un, manuprāt, tas ir katras

dalībvalsts interesēs – darīt savu izmanāmu pasaulei un UNESCO ir tā iespēja. (Ieva Švarca)

Starptautiskajos kultūras projektos uzsāktā sadarbība, ir pirmais solis uz starptautiska mēroga atzinību:

Mūsu mērķis bija dažādot kultūras vidi šeit uz vietas, bet uzsāktas sadarbības bieži vien turpinās citos projektos un nākamais solis ir mūsu mākslinieki pasaulē. (Karine Kalniņa)

Toties RISEBAA projektu vadītāja uz starptautisko kultūras projektu sniegtajām iespējām kultūrai raugās pretēji:

Es drīzāk teiktu, ka mēs to globalizēto pasauli pievelkam pie sevis. Es mēģinu to izprast pati un parādīt tās labumu citiem cik vien tas ir iespējams projekta ietvaros. (Daina Vasiļevska)

JRT projektu vadītāja Zane Kreicberga mākslas un kultūras kontekstā atsakās pieņemt sadalījumu lokāls/ globāls un neuzskata, ka mākslinieka virsmērķis ir savas kultūras parādīšana pasaulei vai centieni ienest globalizētās kultūras tendences mūsu kultūrvidē:

Nav tā, ka mēs tagad sevi izcelsim un eksportēsim, bet kaut ko citu importēsim. Bet vairāk tiešam ir runa par idejām, kvalitatīvu izrādi, par interesantām un jaunām metodēm. Tā vērtība tam latviešu māksliniekam nav tā, ka viņš ir tieši latviešu mākslinieks, bet tajā, ka viņš ir kaut ko foršu izdarījis un viņam ir oriģināla domāšana. Protams, ka mēs vēlamies, lai mūsu ikdienas māksla kļūst interesantāka un nekomerciālāka, tāpēc arī mēs esam ieinteresēti, lai mūsu mākslinieki piedalās šajos starptautiskajos projektos. Bet viņi piedalās savas intereses pēc, kā individuāls mākslinieks, nevis nacionalitātes pārstāvis. (Zane Kreicberga)

Pirmajā nodaļā, apskatot globalizācijas jēdziena definēšanas problemātiku tika izdarīti secinājumi, ka globalizācija ir pašlaik notiekošs process, līdz ar to vēl aizvien saistošs ir jautājums par šobrīd notiekošā procesa nākotnes perspektīvām. UNESCO kultūras sektora vadītāja uzskata, ka:

Saistībā ar UNESCO sarakstiem, es domāju, ka globalizācija noteikti nozīmē šī saraksta paplašināšanos. Katru gadu tās ir jaunas nominācijas, kas tiek izvirzītas un nāk klāt, ja sākotnēji tie bija 50 pieminekļi, kas bija šajā saraksta, tad jau ir vairāk kā

tūkstotis. Un tas noteikti kādā punkta novedīs pie jautājuma par UNESCO statusa vērtības mazināšanos, jo šī unikalitāte laika gaitā zudīs. (Ieva Švarca)

JRTI projektu vadītāja globalizācijas ietekmes izraisītām sekām vairāk attiecina uz sabiedrības domāšanu un uzskatiem par nacionalitāti:

Cilvēki mūsdienās jau no mazotnes aug internacionālā un interkulturālā vidē. Bieži nav pat iespējams noteikt no kuras ir tas īstās saknes, globālā pilsonība ir sasniegusi zināmu pakāpi un tā, manuprāt, vēl augs. Nacionālās valsts filozofija jau ir savā ziņā novecojusi, tas ir fakts, kas jāatzīst... Kaut kādā ziņā tas ir labi būt kosmopolītam, jo tas nebūt nenozīmē, ka tu aizmirsti savas saknes vai, ka tev vienalga. Tas, manuprāt, vienmēr pastāvēs līdzās, bet tā domāšana un attieksme kļūs vispārcilvēcīga, kas ir vairāk nekā nacionālistiska. (Zane Kreicberga)

Uzsvaru uz nacionālās identitātes saglabāšanu liek divi no pieciem respondentiem, norādot, ka globalizācijai negatīvu aspektu nav. Šie respondenti uzskata, ka latviešu kultūras tradīcijas ir pietiekami spēcīgas, lai nepakļautos spiedienam un globalizācijas procesus par draudu neuzskata:

Kultūras jomā globalizācijas negatīvās iezīmes nesaskatu. Galvenais pašiem būt ar stingru mugurkaulu un nezaudēt savu nacionālo identitāti, jo mūsu tradīcijas, vēsture un zināšanas ir arī gana interesanti pasaulei. (Karine Kalniņa)

RISEBAA projektu vadītāja uzskata, ka mūsu tradīcijas un kultūra ir jākopj, lai tā pastāvētu, bet mums vienlaicīgi jābūt atvērtiem tām idejām, kas ienāk mūsu kultūra no citām un atbilst mūsu identitātei:

Es ļoti gribētu, lai mēs pārņemtu un redzētu to labāko un interesantāko, kas ir apkārtējā pasaulē. Es ļoti gribētu, lai mēs saglabājam savu, jo arī mums ir tik daudz tā, kas nav nekur citur. Mums ir ļoti jācenšas saglabāt mūsu tradīcijas, lai varam tās nodot nākamajām paaudzēm, lai arī viņi zinātu ar ko mēs varam lepoties. (Daina Vasiļevska)

Secinājumi:

1. Visi aptaujātie respondenti atzīst, ka starptautiskie kultūras projekti, kuros tie piedalās ir vērsti uz jaunradi, jaunu tendenču ieviešanu, inovatīvu problēmjautājumu risināšanu un jau citur pasaulē pastāvošu pieeju parādīšanu un ieviešanu Latvijas kultūras telpā. Šajos projektos Latvijas kultūras kanons

un tradīcijas nav aktuāls, lai gan tas tiek uzskatīts par noteiktu vērtību kopumu, ko viennozīmīgi ir vērts saglabāt nākamajām paaudzēm.

2. Respondentu viedoklis par lokālās un globālās kultūras plūsmu starptautisko kultūras projektu ietvaros atšķiras. Vairums uzskata, ka lokālais un globālais viens otru neizslēdz, bet savstarpēji mijiedarbojas vai pat mūsdienās vispār nav atdalāms viens no otra. Līdzās pastāv arī kontraversāli viedokļi – viens, ka ar starptautiskie kultūras projekti kalpo ka iespēja izcelt nacionālo kultūru, bet otrs, ka mēs kā maza tauta vairāk esam tendēti uz pakļaušanos ārējai ietekmei.
3. Runājot par tālākiem globalizācijas procesiem un to nozīmi kultūrā, respondenti uzskata, ka zināmas sekas ir neizbēgamas, piemēram, UNESCO statusa unikalitātes mazināšanās, globālās pilsonības koncepta attīstība un nostiprināšanās, ka arī nacionālās valsts filozofijas norietu. Bet tiek pausta arī pārliecība par Latvijas kultūras neizzušanu arī nākotnē.

NOBEIGUMS

Rakstot šo bakalaura darbu esmu nonākusi pie secinājumiem par globalizācijas jēdzienu, tās ietekmi uz kultūru, starptautisko sadarbību un starptautisko kultūras projektu realizēšanu Latvijā globalizācijas apstākļos.

Globalizācijas jēdziens, par kuru mūsdienās tiek daudz diskutēts ir daudznozīmīgs un bieži vien neskaidrs, jo tas ir process, kurā mēs dzīvojam, un, kas caurstrāvo mūsu ikdienas dzīvi. Katrs, kurš definē jēdzienu 'globalizācija' nāk no noteiktas ģeogrāfiskas vietas ar savu politisko ideoloģiju, dzīvo noteiktā kultūras vidē un šim cilvēkam ir sava etniskā, nacionālā un reliģiskā piederība, kas veido viņa empīrisko pieredzi. Šie faktori ietekmē to kā mēs interpretējam lietas, tostarp arī notiekošos procesus, līdz ar to var secināt, ka globalizācija nozīmē dažādas lietas dažādiem cilvēkiem un mēs varam izvēlēties kādu no jau pieejamām globalizācijas definīcijām, vai izveidot paši savu, paļaujoties uz savu empīrisko pieredzi. Es izvēlos definēt globalizāciju kā procesu, kas ietver starptautiskas un starp kulturālas cilvēku un ne-cilvēku aktivitāšu integrēšanās cēloņus, gaitu un sekas.

Iepazīstoties ar dažādiem viedokļiem par to kādu iespaidu uz kultūru atstāj globalizācijas process, varu spriest, mūsdienās, mazinoties nacionālās valsts tradicionālajai ietekmei un varai, globalizācijas procesu ietekme uz nacionālo kultūru palielinās. Lai gan viedokļi par to vai globalizācijas procesi palīdz atšķirīgajām kultūrām saglabāt savu īpašo būtību vai gluži pretēji – cenšas tās homogenizēt ir krasi atšķirīgi, tāpēc es tiecos domāt, ka katra kultūra un tās pārstāvji ir atbildīgi par savu kultūras vērtību un tradīciju saglabāšanu, neatkarīgi no notiekošajiem procesiem, jo dažu valstu pieredze rāda, ka neraugoties uz globalizācijas draudiem mazināt kultūras stabilitāti, ir iespējams izcelt un saglabāt savas kultūras identitāti.

Apskatot starptautisko kultūras sadarbību un kultūras projektus kā tās sadarbības formu var secināt, ka šāda veida starptautiska sadarbība ir kultūras pieejamību veicinošs instruments, jo tie tiek veidoti gan tikai lokālajai, gan visas pasaules auditorijai. Pasaules mērogā globalizācijas ietekmē ir mainījusies starptautiskās kultūras sadarbības forma, kā arī kultūras un kultūras institūciju primārie uzdevumi, tomēr jomas profesionāļi neuzskata, ka tradicionālo Latvijas kultūras institūciju nozīmīgums un ietekme būtu mazinājusies. Lai gan pastāv viedoklis, ka

globalizācijas apstākļos dominējošais kapitālisms nenodrošina vienādas iespējas visiem veidot un iesaistīties šāda veida projektos, tādēļ kultūras projektu organizatori un to virzītāji ir spiesti pielāgoties sponsoru izvirzītajiem standartiem un prasībām, Latvijas starptautisko kultūras projektu vadītāji uzskata, ka iespējas ir atkarīgas no pašu kultūras organizatoru izradītās iniciatīvas. Neraugoties uz starptautisku kultūras projektu ekonomisko aspektu, tiem piemīt unikalitāte un inovatīvs raksturs, kas parāda dažādus kultūras aspektus jaunā gaismā. Arī Latvijā veidotajos starptautiskajos kultūras projektos jaunu tendenču parādīšana sabiedrībai un to ieviešana ir primārais uzdevums. Šīs tendences piespiež kultūras institūcijas un dažādus kultūras organizatorus būt dinamiskākiem, veicina kultūras procesu demokratizāciju, jaunradi, ideju attīstību, starpnozaru, starp-sektoru un starptautisko sadarbību.

Mūsdienās notiekošie globalizācijas procesi ir ietekmējuši starptautisko kultūras projektu mērķus, kā arī to finansiālo atbalstītāju motivāciju piešķirt atbalstu šāda veida projektiem. Jebkurš potenciālais starptautisku kultūras projektu sponsors uztver šo jomu kā ieguldījumu sava kapitāla vairošanai nākotnē, jo caur šiem projektiem cer panākt starptautisku atpazīstamību un patērētāju sabiedrības uzmanību, tādēļ atbalsta devēji visbiežāk izvirza savus nosacījumus kultūras projektu veidotājiem, līdz ar to atbalsta saņēmēji visbiežāk ir spiesti pielāgoties šīm prasībām. Arī starptautisku kultūras projektu mērķi mēdz atšķirties atkarībā no kura skatupunkta mēs tos vērojam. To dalībnieki pārsvarā meklēs starptautisku atpazīstamību, pieredzes apmaiņu, iespēju realizēt ieceres, kuras nav iespējams realizēt savas valsts ietvaros. Valdību mērķi realizējot starptautiskus kultūras projektus, savukārt ir saistīti ar kapitāla vairošanu „pārdodot” nacionālo kultūru starptautiskā līmenī un piesaistot ārzemju tūristu uzmanību, lai attīstītu kultūrtūrismu savā valstī. Jomas profesionāļi Latvijā atzīst, ka liela apjoma kultūras projekti palielina tūristu plūsmu un vienlaicīgi arī izpelnās vietējo iedzīvotāju atzinību, īpaši tie starptautiskie kultūras projekti, kas sava darbība iesaista ārzemju māksliniekus. Starptautiski kultūras projekti, kas vienlaikus iesaista dažādu kultūru pārstāvjus, veiksmīgos gadījumos veicina visu iesaistīto pušu radošumu, sadarbību un toleranci pret dažādām kultūrām un to vērtībām, paverot ceļu *globālās pilsonības* veidošanai.

KOPSAVILKUMS

Šī bakalaura darba pamatideja ir izprast mūsdienās tik ļoti aktuālo globalizācijas jēdzienu, kā arī parādīt, ar kādiem priekšnosacījumiem tiek veidoti un atbalstīti starptautiskie kultūras projekti un to izveide globalizācijas radītajos apstākļos, kā arī noskaidrot kāda ir to loma Latvijā realizētajos starptautiskajos kultūras projektos. Lai to noskaidrotu apkopojot, salīdzinot, aprakstot un analizējot dažādus viedokļus par šo tēmu esmu formulējusi šādus secinājumus:

- ❖ Globalizācijas jēdziens ir neskaidrs un daudznozīmīgs, var apgalvot, ka multifunkcionāla definīcija nepastāv, bet katra atsevišķā definīcija ir atkarīga no interpretētāja empīriskās pieredzes, sociālā statusa, kultūras vides, etniskās, nacionālās un reliģiskās piederības, kā arī politiskajās ideoloģijas.
- ❖ Globālā kultūras plūsma ir sarežģīta, un tās efekts ir pretrunīgs un neviendabīgs. Daži pieredz savas kultūras vērtību homogenizēšanu, citi aktīvi pretojas jebkādiem mēģinājumiem savu kultūru vienādot.
- ❖ Latvijas starptautisko kultūras projektu realizētāju vidū viedoklis par lokālās un globālās kultūras plūsmu starptautisko kultūras projektu ietvaros atšķiras – šādi projekti ir iespēja izcelt nacionālo kultūru, bet vienlaikus paver iespēju ārējai ietekmei, pastāv arī viedoklis, ka lokālais un globālais viens otru neizslēdz vai pat nav atdalāmi viens no otra.
- ❖ Dažādi globalizācijas aspekti starptautisko kultūras projektu realizācijā Latvijā tiek uztverti divejādi. Par labvēlīgiem tiek uzskatīta starptautisko finansiālo līdzekļu pieejamība, ātra informācijas apmaiņa, plašās starptautiskās sadarbības iespējas, pieredzes apmaiņa un radošā stimula ģenerēšana, kas ved uz attīstību, iespēja izcelt savas valsts kultūru starptautiskā mērogā, kopīga vispasaules ieinteresētība kultūras mantojuma saglabāšanā un kopīgu problēmju risināšanā. Tomēr tiek norādīts arī uz negatīviem aspektiem, kas sevī iekļauj unificētas gaumes veidošanos, komercializāciju un merkantilu interešu dominanti pār mākslinieciskajām.
- ❖ Globalizācijas apstākļos dominējošais kapitālisms nenodrošina vienādas iespējas visiem veidot un iesaistīties šāda veida projektos, tādēļ lielākā daļa kultūras projektu organizatori un to virzītāji ir spiesti pielāgoties sponsoru

izvirzītajiem standartiem un prasībām, kas vērstas uz kultūras izmantošanu sava kapitāla vairošanai.

- ❖ Starptautisku kultūras projektu mērķi var būt gan ekonomiski, gan politiski, gan saistīti ar starptautiskas pieredzes apmaiņu un nacionālās kultūras popularizēšanu ārpus savas valsts robežām, lai attīstītu kultūrtūrisumu. Starptautisku kultūras projektu realizēšana globalizācijas apstākļos liek kultūras organizatoriem būt dinamiskākiem, veicina kultūras procesu demokratizāciju, jaunradi, ideju attīstību, jaunu tendenču ieviešanu, starpnozaru, starp-sektoru un starptautisko sadarbību, visbeidzot tie veicina arī vienotību, mieru un stabilitāti gan Eiropā, gan visā pasaulē, paverot ceļu pārnacionālās *globālas pilsonības* veidošanai.
- ❖ Latvijas kultūras speciālistu iesaistīšanos starptautiskā kultūras sadarbībā motivē pieredzes un ideju apmaiņa, latviešu mākslinieku jaunrades veicināšana, jaunu kontaktu apzināšana, papildus finansējuma nodrošināšana, iespēja veicināt sabiedrības interesi par aktuālām tendencēm mākslā un kultūrā un starptautiskas atpazīstamības iegūšana.
- ❖ Var uzskatīt, ka mūsdienu piedzīvojuma patēriņa sabiedrība veido kultūras vidi, nevis otrādāk, arī Latvijā sabiedrības vairākuma pieprasījums tiek ņemts vērā veidojot liela apjoma kultūras projektu programmas, kuras rezultātā ir daudzveidīgas, lai piesaistītu vairāk auditorijas un projekts būtu rentabls. Tomēr pastāv arī viedoklis, ka apmeklētāju plūsmas un sabiedrības gaumes veidošana ir kultūras organizatoru uzdevums.
- ❖ Atšķirībā no citām valstīm, Latvijas tradicionālo kultūras institūciju loma globalizācijas apstākļos nav mazinājusies, jo mākslinieki labprātāk izvēlas pielāgoties kultūras institūciju noteikumiem apmaiņā pret to sniegtajām garantijām, ko nesniedz brīvmākslinieka statuss.
- ❖ Mūsdienās tiek novērotas lielu un bagātu valstu ar bagātām kultūras sistēmām un attīstītām kultūras industrijām iespējas izvirzīt noteikumus un pārvaldīt tirgu un arī publikas uzmanību; līdz ar to daudzu citu valstu kultūras nozarei jāseko šiem noteikumiem un jāpieņem pakalpiņa vai marginālā loma. Respondenti norāda, ka Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir līdzvērtīgas iespējas iesaistīties starptautiskos kultūras projektos, uzsverot, ka iniciatīvas izradīšana ir galvenais kritērijs, tomēr atzīst, ka vadošo lomu pasaules tirgū ieņem ekonomiski spēcīgākās pasaules valstis.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Akande W. *The Drawbacks of Cultural Globalization*. Yellow Times. November 10. 2002. Pieejams:
<http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/1110cult.htm>
2. Allen, Johnny., O'Toole, William., Harris, Robert., McDonnell, Ian. *Events Management*. Third Edition. Great Britain: John Wiley & Sons, 2006.
3. Andersone, Z. *Kulturoloģija*: 1. daļa. Rīga: RaKa, 2001.
4. Bairoch, Paul., Kozul-Wright, Richard. *Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in the World Economy*. No 113. Geneva: UNCTAD, 1996. 3.lpp. Pieejams:
http://www.unctad.org/en/docs/dp_113.en.pdf
5. Barber, Benjamin. *Jihad vs. McWorld*. New York: Ballantine Books, 1996.
6. Barker, Chris. *Cultural studies. Theory and practice*. 4th edition. London: Sage, 2012.
7. Bassam Za'za'. *Arab Speakers See Threat*. Gulf News. March 21. 2002. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/0321arab.htm>
8. Bērks, Pīters. *Kultūru hibriditāte*. Rīga: Mansards, 2013.
9. Bērziņš, Ivars, Nēbels, Klaus Pīters. *Cilvēku, zīmolu, mediju, kultūras menedžments*. Rakstu krājums. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2006.
10. Dr. Nayef R.F. Al-Rodhan, Stoudmann, Gérard. *Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition*. Geneva Centre for Security Policy, 2006.
11. *Embrace Globalization, Annan Tells Muslim States*. Arab News. October 29. 2002. Pieejams:
<http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/1029annan.htm>
12. Fox, Kate. *Watching the English: The Hidden Rules of English Behaviour*. London: Hodder and Stoughton Ltd, 2004.
13. Giddens, Anthony. *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press, 1990.
14. Hanovs, Deniss, Mihailovs, Ivans Jānis, Tēraudkalns, Valdis. *Globalizācija: Teorijas un prakses*. Rīga: NVO „Pilsoniskā iniciatīva 21”, 2006.
15. Harper, Douglas. *Online Etymology Dictionary*. ©2001-2015. Pieejams:
http://www.etymonline.com/index.php?term=globalize&allowed_in_frame=0
16. Hopper, Paul. *Understanding Cultural Globalization*. Cambridge: Polity Press, 2007.

17. Hunyadi, Zsuzsa., Inkei, Péter., Zoltan Szabo, Janos. *Festival-world Summary Report*. Budapest: KultúrPont Iroda, 2006.
18. Khan, Shanza, Najam, Adil. *The Future of Globalization and its Humanitarian Impacts*. Boston University, 2009.
19. Klaičs, Dragans. *Iztēle bez robežām. Ceļvedis starptautiskai sadarbībai kultūrā*. Cēsis: Culturelab, 2008.
20. Kleins, Armīns. *Kultūrpolitika*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2008.
21. Koster, Kathrin. *International project management*. London: Sage, 2009.
22. *Kultūras pieejamība un līdzdalības iespējas Rīgas apkaimēs*. Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs. Rīga, 2014.
23. Larsson, T. *The Race to the Top: The Real Story of Globalization*. U.S., Cato Institute, 2001.
24. Latviešu konversācijas vārdnīca. 17.sēj. Rīga: A.Gulbis, 1938.
25. Lendrijs, Čarlzs, Pahters, Marks. *Kultūra krustcelēs: Kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā*. Cēsis: Biedrība „Culturelab”, 2010.
26. Mazika, Santa. *Jaunā institucionālisma iezīmes kultūrā*. Liepāja, 2008.
27. Metodiskais materiāls. *Ceļvedis kultūras centra vadībā*. V/A Tautas mākslas centrs, 2008.
28. *Mūsdienu kultūras stāvokļi/ Conditions of Contemporary Culture*. Rīga. Atb. red. Oskars Redbergs. Rīga: Megaphone Publishers, 2013.
29. Newton, Richard. *The Project Management Book*. Great Britain: Ashford Colour Press, 2013.
30. Scott, Alan. *The Limits of Globalization: Cases and Arguments*. London: Routledge, 1997.
31. Seabrook J. *Localizing Cultures*. Korea Herald. January 13. 2004. Pieejams: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2004/0113jeremyseabrook.htm>
32. Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija: ļoti saistošs ievads*. Rīga: Literatūras un filozofijas portāls ¼ Satori, 2008.
33. Stratēģiskās Analīzes komisija. *Globālā politika un globalizācija*. Zinātniski pētnieciskie raksti Nr.5(6). Rīga: Zinātne, 2005.
34. *25000 vārdu un terminu. Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2008.

ANNOTATION

Nowadays it is considered that globalization embraces many different areas of our life that is the reason why I have chosen “The main aspects of cultural globalization in realization of international cultural projects in Latvia” to be the theme of my BA paper. The aim of this work is to research the concept of ‘globalization’ and its impact on culture as well as international cultural projects that are created under the circumstances of globalization.

During my research I have come to conclusions that the concept of globalization is unclear and includes many meanings to many different people, therefore every definition depends on empirical experience of its interpreter. The flow of global culture is also complex and effect of it is contradictory and heterogeneous. Some have experienced homogenization of their culture, while others are active in opposing any attempts of globalization to unify their culture. Capitalism that dominates under circumstances of globalization forces the organizers of cultural projects to conform to standards and demands of their sponsors so, that they could benefit from these projects and raise their capital. International cultural projects also require being dynamic, they encourage democratization of cultural processes, creative activity, development of new ideas, and inter-branch, cross-sectorial and international cooperation. Consequential that leads forward to unity, solidarity, stability and formation of *global citizenship*. Most of these circumstances also have influence on realization of international cultural projects in Latvia.

ANMERKUNG

Heutzutage wird es betrachtet, dass Globalisierung viele verschiedene Bereiche unseres Lebens umarmt. Das ist der Grund, warum ich das für meine Forschungsarbeit gewählt habe: Die Aspekte der kulturellen Globalisierung in der Verwirklichung von internationalen kulturellen Projekten in Lettland. Das Ziel meiner Arbeit ist, das Konzept der Globalisierung und seines Einflusses auf Kultur sowie internationale kulturelle Projekte zu erforschen, die unter diesen Umständen der Globalisierung geschaffen werden.

Während meiner Forschung bin ich zu Beschlüssen gekommen, dass das Konzept der Globalisierung unklar ist und viele Bedeutungen vielen verschiedenen Menschen einschließt. Deshalb hängt jede Definition von empirischer Erfahrung seines Dolmetschers ab. Die Bewegung der globalen Kultur ist auch kompliziert, und die Wirkung davon ist widersprechend und heterogen. Einige haben Homogenisierung ihrer Kultur erfahren, während andere im Entgegengesetzten irgendwelchen Versuchen der Globalisierung aktiv sind, ihre Kultur zu vereinigen. Kapitalismus, der unter Verhältnissen der Globalisierung vorherrscht, zwingt die Veranstalter von kulturellen Projekten, sich Standards und Anforderungen ihrer Förderer so anzupassen, dass sie aus diesen Projekten einen Nutzen ziehen und ihr Kapital erheben konnten. Internationale kulturelle Projekte verlangen auch dynamisch zu sein, sie fördern Demokratisierung von kulturellen Prozessen, kreativer Tätigkeit, Entwicklung von neuen Ideen, und Zwischenweg, internationaler und Quer-Bereichszusammenarbeit. Folgenreich, der vorwärts zu Einheit, Solidarität, Stabilität und Bildung der globalen Staatsbürgerschaft führt. Die meisten dieser Verhältnisse haben auch Einfluss auf die Verwirklichung von internationalen kulturellen Projekten in Lettland.

PIELIKUMI

Tabula nr. 1.

Skeptiķi	Hiperglobālisti	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Globalizācija ir mīts un nacionālas valsts kultūras loma ir saglabājusies; ✓ Tā neietekmē kopīgu vērtību veidošanos. ✓ Globalizācijas procesi stimulē nacionālismu, fundamentālismu, kultūru izolētību un agresīvu politiku; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Globalizācija intensificē reģionālo sadarbību; ✓ Tā veido pašregulēšanās mehānismus; ✓ Globalizācijas procesi samazina nacionālās valsts tradicionālo ietekmi un varu, līdz ar to palielinās globalizācijas procesu ietekme uz nacionālo kultūru. 	
	Neomarksisti (pesimistiski)	Neoliberāļi (optimistiskie)
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Globalizācija vienādo un homogenizē kultūru; ✓ Globālā kultūra ņem virsroku pār nacionālo; ✓ Patērētāju kultūru liek nacionālās identitātes vietā; ✓ Vērtības kļūst savstarpēji konvertējamās un relatīvas; ✓ Kultūras mantojuma zudums un konflikti, kas saistīti ar šo zaudējumu. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Globalizācijas process ir progresīvs, tas atbrīvo ekonomisko potenciālu un iedzīvotāju pašaktivitātes; ✓ Globālās kultūras plūsmas bieži atjauno vietējo kultūras dzīvi.

Autores sastādīts pēc:

Bērks, Pīters. *Kultūru hibriditāte*. Rīga: Mansards, 2013.

Fox, Kate. *Watching the English: The Hidden Rules of English Behaviour*. London: Hodder and Stoughton Ltd, 2004.

Hanovs, Deniss, Mihailovs, Ivans Jānis, Tēraudkalns, Valdis. *Globalizācija: Teorijas un prakses*. Rīga: NVO „Pilsoniskā iniciatīva 21”, 2006.

Hopper, Paul. *Understanding Cultural Globalization*. Cambridge: Polity Press, 2007.

Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija: ļoti saistošs ievads*. Rīga: Literatūras un filozofijas portāls ¼ Satori, 2008.

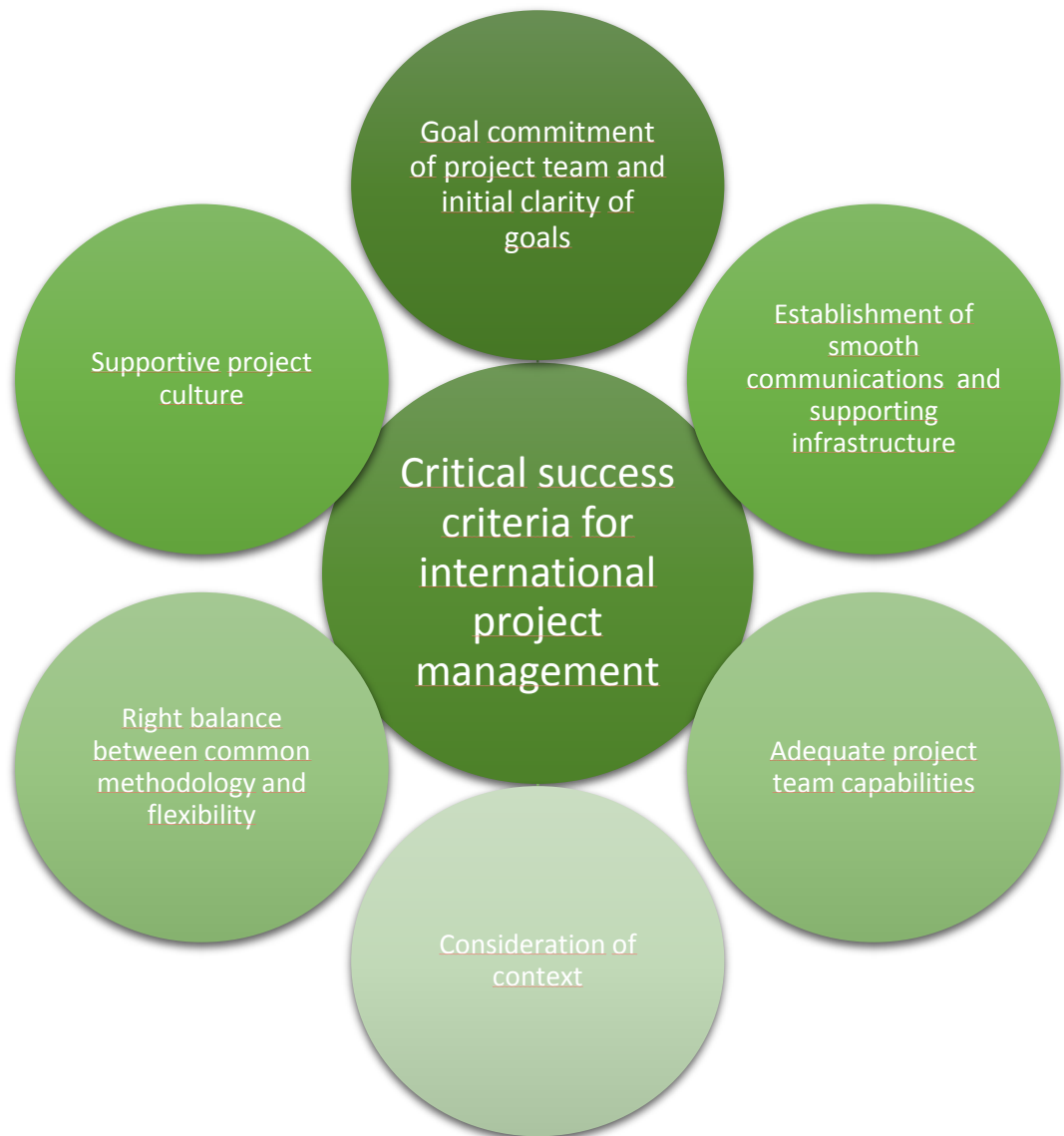
Stratēģiskās Analīzes komisija. *Globālā politika un globalizācija*. Zinātniski pētnieciskie raksti Nr.5(6). Rīga: Zinātne, 2005.

Attēls nr. 1.

Koster, Kathrin. *International project management*. London: Sage, 2009. 17.lpp.

Attēls nr. 2.

Koster, Kathrin. *International project management*. London: Sage, 2009. 23.lpp.

4. pielikums

Dziļo interviju vadlīnijas

Vadlīnijas	Konkrēti jautājumi
Informanta izpratne par globalizācijas jēdzienu:	<ul style="list-style-type: none"> • Kā Jūs skaidrotu Globalizācijas jēdzienu? • Kādas domas par šo globalizācijas jēdzienu risinās Jūsu darba kontekstā?
Starptautiskās sadarbības nozīmīgums kultūras projektu realizēšanā Latvijā:	<ul style="list-style-type: none"> • Vai Jūs savā darbā veidojat starptautiskus sadarbības projektus? Lūdzu raksturojiet tos mazliet. Kāda veida tie ir, ar ko sadarbojaties, kādēļ? • Vai veidot arī daudzpusējus sadarbības projektus? Un kā tie atšķiras no divpusējiem projektiem? • Kādi ir biežākie starptautiskās sadarbības mērķi jūsu darbības kontekstā? • Vai ir kāds noteikts starptautisks sadarbības tīkls, ar kuru jūsu sadarbība notiek atkārtoti un kāpēc izvēlēti tieši šie sadarbības partneri?
Ekonomiski, politiski un sociāli globalizācijas faktori, kas ietekmē starptautiska kultūras projekta mērķus, to sasniegšanu un rezultātus:	<ul style="list-style-type: none"> • Mūsdienu sabiedrība tiek uzskatīta par kapitālisma un piedzīvojumu patēriņa sabiedrību, vai šie faktori ietekmē jūsu darbības sfēru? Un kādā veidā ietekmē? • Vai sabiedrības vairākuma pieprasījums pēc noteikta veida kultūras produkta vai pasākuma ir noteicošais Jūsu veidotajos projektos? Kādā veidā? • Realizējot starptautiskos kultūras projektus, cik lielā mērā tie tiek pielāgoti multikulturālai videi? Piemēram, vai tiek ņemta vērā krievvalodīgo vai dažādu citu etnisko grupu pārstāvju Latvijas iedzīvotāju interese? • Tiek uzskatīts, ka globalizācijas apstākļos tradicionālo kultūras institūciju (piemēram, teātru, muzeju utt.) loma ir mainījusies. Vai Jūs piekrītat šim apgalvojumam un kāpēc? • Vai starptautisku kultūras projektu veidošana kalpo kā palīgīdzeklis vietējās ekonomiskās bāzes dažādošanai? Ja jā, tad kādā veidā? • Vai savas darbības laikā esat saskāries/-usies ar valdības un dažādu valsts iestāžu vēlēšanos īstenot savus politiskos vai ekonomiskos mērķus, izmantojot kultūru un starptautiskos kultūras projektus kā instrumentu savu ieceru sasniegšanai? • Vai Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ir atvieglājusi un paplašinājusi jūsu darbības lauku? Un kādā veidā? • Vai Jūsaprāt visiem kultūras organizatoriem tiek sniegtas vienlīdzīgas iespējas iesaistīties starptautiskajā sadarbībā?
Attieksme pret globalizācijas apstākļos veidojošos jauno kultūru:	<ul style="list-style-type: none"> • Vai ir kādi noteikti kultūras kanoni, pēc kuriem jūs vadāties realizējot dažādus kultūras projektus vai arī kā primārais katra projekta mērķis ir novitāte un oriģinālas domas jaunpienesums? • Vai Jūsu veidotie starptautiskie projekti ir vairāk tendēti uz lokālā kultūras integrēšanu pasaulē vai tomēr globālās kultūras integrēšanu lokālajā? • Kādu iespaidu šie procesi Jūsaprāt atstāj uz kultūru un kādas nākotnes perspektīvas jūs redzat?

5. pielikums

Bakalaura darba empīriskā pētījuma izlasē iekļauto informantu saraksts

Vārds, uzvārds	Organizācija, nodarbošanās	Intervijas datums	Intervijas laiks	Intervijas vieta	Intervijas ilgums
Karine Kalniņa	Nodibinājums Rīga 2014. Starptautisko projektu koordinatore.	21.aprīlis	12:00	Rīgas Kongresu nams, K.Valdemāra iela 5.	00:28:37
Ieva Švarca	UNESCO Latvijas Nacionālā komisija. Kultūras sektora vadītāja.	15.aprīlis	11:00	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas telpas, Pils laukums 4.	00:49:05
Zane Kreicberga	Latvijas Jaunā teātra institūts. Projektu vadītāja.	15.aprīlis	15:30	LKA Teātra māja “Zirgu Pasts”, Dzirnavu iela 46.	01:22:12
Dita Birkenšteina	Laikmetīgās mākslas centrs KIM? Projektu vadītāja.	23.aprīlis	13:30	Laikmetīgās mākslas centra “KIM?” telpas, Maskavas iela 12/1.	00:32:19
Daina Vasiļevska	RISEBAA Starptautiskais Kultūras Centrs. Projektu vadītāja.	14.aprīlis	14:00	Rīgas Tehniskā Universitāte, Kalnciema iela 6.	00:36:43

6. Pielikums

Informanta vārds, uzvārds, nodarbošanās: **Karine Kalniņa, Nodibinājuma *Rīga 2014* starptautisko projektu koordinatore**

Dziļās intervijas norises vieta: **Rīgas Kongresu nams**

Dziļās intervijas norises laiks: **21.04.2015. plkst. 12:00**

Dziļās intervijas norises ilgums: **28 minūtes 37 sekundes**

Transkripcija:

Intervētāja (I): **Gunda Ezeriete**

Respondents (R): **Karine Kalniņa**

I: Labdien, mani sauc Gunda Ezeriete un es esmu Latvijas Kultūras akadēmijas ceturtā kursa studente. Šobrīd izstrādāju bakalaura darbu par globalizācijas lomu starptautisku kultūras projektu realizācijā Latvijā. Šī darba ietvaros veicu intervijas ar šādu projektu īstenotajiem no dažādām organizācijām un esmu izvēlējusies Jūs ka pārstāvi no nodibinājuma *Rīga 2014*. Pirms mēs sākam ar konkrētiem jautājumiem, lūdzu, nosauciet savu vārdu, uzvārdu un nodarbošanos.

R: Sveika, Gunda. Mani sauc Karine Kalniņa un es esmu nodibinājuma *Rīga 2014* starptautisko projektu koordinatore.

I: Vispirms es velētos uzzināt ka jūs skaidrotu globalizācijas jēdzienu?

R: Kā es to saprotu - globalizācija tas, manuprāt, process, kurā robežas tiek atvērtas, kā rezultātā notiek izmaiņas valstu ekonomikās, darba spēka migrācijā, tirdzniecībā, izglītībā, zināšanās, iespējās. Preču un pakalpojumu plūsmas starpvalstu teritorijās pieaug... Valstis kļūst arī atkarīgākas viena no otras. Starpvalstu organizācijas, kas ne tikai pozitīvi, bet arī negatīvi ietekmē valstu attīstību un darbību. Piemēram, ražotņu izvietošana lētākos reģionos, līdz ar to vietējo rūpnīcu slēgšana, kā arī imigrantu ieplūšana no nabadzīgākajām teritorijām, kas arī nes zināmas sekas.

I: Un kādas domas par šo jēdzienu Jums raisās tieši Jūsu darba kontekstā?

R: *Rīga 2014* projektam ir starptautisks raksturs, līdz ar to globalizācijas izpratnē pārdomas noteikti ir pozitīvas. Mūsu mērķis ir bijis nodrošināt augstvērtīgu un daudzšķautņainu kultūras programmu Latvijas iedzīvotājiem un ārvalstu viesiem, kas apmeklē Latviju un Rīgu. *Rīga 2014* programmā ļoti daudzos projektos norisinājās starptautiska sadarbība, kas tādējādi ļāva latviešu māksliniekiem pieredzēt jauno un atšķirīgo un radīt kaut ko jaunu un interesantu, pie tam nodibināt jaunus kontaktus arī citu projektu attīstībai. Tāpat ārzemniekiem bija iespēja apskatīt mūsu skaisto valsti un ieraudzīt, ka esam gana interesanta un vērā ņemama vieta. Mūsdienās tas jau liekas pašsaprotami, ka varam viegli komunicēt un braukāt pa pasauli, to vairs par īpašu globalizācijas ekstru neuzskatām, bet tā tas ir.

I: Raksturojiet, lūdzu, nedaudz starptautiskos projektus, kurus Jūs veidojat. Kāda veida tie ir, ar ko sadarbojaties un kādēļ?

R: *Rīga 2014* programmu veidoja aptuveni 170 projekti. Lielāko daļu no tiem realizēja dažādas valsts, pašvaldības un nevalstiskās organizācijas, kā arī privātie pasākumu organizētāji. Šie visi savu programmu būvēja maksimāli bagātīgu un lielai daļai bija sadarbība ar dažādiem starptautiskiem māksliniekiem un organizācijām. Es

īpaši gribētu uzsvērt Pasaules koru olimpiādi un Eiropas kino balvu kā milzīga apjoma starptautiskus projektus, kurus mums bija iespēja organizēt. Tas bija ilgstošs process, bet tomēr galvenie šo projektu īpašnieki izraudzījās Rīgu kā uzņemošo pilsētu. Nodibinājums bija uzsācis arī sarunas ar laikmetīgās mākslas ikonu ORLAN, kura viesojās ar savu izstādi un performanci Rīgā, lai parādītu šeit šīs nozares spilgtu pasaules līmeņa piemēru. Mēs sadarbojāmies arī ar Japānas festivālu komiteju, kas katru gadu atbalsta attiecīgo Eiropas kultūras galvaspilsētu, tādējādi mēs izveidojām sadarbības programmu un japāņu mākslinieki viesojās šeit un strādāja kopā ar latviešiem. Sadarbību veidojām EEZ un Norvēģu finanšu instrumenta atbalsta ietvaros ar Norvēģijas un Islandes māksliniekiem, tā kā bijām guvuši šī fonda atbalstu. Mēs realizējam arī 2 Eiropas Savienības fondu projektus, tādējādi sadarbojāmies ar aptuveni 20 dažādām Eiropas organizācijām. Tātad šī sadarbība ir ārkārtīgi plaša.

I: Kādi ir biežākie starptautiskās sadarbības mērķi jūsu darbības kontekstā?

R: Kā galveno mērķi droši vien jāmin jaunu kontaktu apzināšana, līdz ar to jaunas iespējas, idejas, zināšanas, pieredzi apmaiņa. Tā rezultātā varam šeit veidot un rādīt jaunus un inovatīvus, citādākus darbus.

I: Vai papildus tiem sadarbības partneriem, kurus minējāt iepriekš ir vēl kāds noteikts starptautisks sadarbības tīkls, ar kuru jūsu sadarbība notiek atkārtoti? Un kāpēc tieši sadarbības platforma?

R: Protams, šajā sakarā jāpiemin arī bijušo, esošo un topošo Eiropas kultūras galvaspilsētu tīkls, ar kuru norit regulāra komunikācija un tiek veidoti daudzi sadarbības projekti. Jau minētais Japānas fonds, kas atbalsta Eiropas kultūras galvaspilsētu un nāk ar savu iniciatīvu atbalstīt. Eiropas kultūras galvaspilsētai ir jāpiedāvā un jāizstrādā programma. Papildu finansējuma meklējumi daudzveidīgākas programmas radīšanai ir vēl viens iemesls, kad tiek izmantoti un mēģināts apgūt Eiropas Savienības fondus un citus atbalsta instrumentus.

I: Paldies. Tad nākamais jautājums sakas ar tādu kā apgalvojumu: mūsdienu sabiedrība tiek uzskatīta par kapitālisma un piedzīvojumu patēriņa sabiedrību. Vai šie faktori ietekmē jūsu darbības sfēru? Un kādā veidā?

R: Protams, tas tiek ņemts vērā izstrādājot projektus un tos realizējot, bet mēs vienmēr esam mēģinājuši paturēt un parādīt būtisko, nezaudējot mākslas un sabiedrības patiesās vērtības. Protams, mēs ejam laikam līdz, bet arī piedzīvoju patēriņa sabiedrībai var likties gana interesants un aizraujošs, kas ir arī vērtīgs un liek aizdomāties un tālāk interesēties par dažādām lietām.

I: Un vai sabiedrības vairākuma pieprasījums pēc noteikta veida kultūras produkta vai pasākuma ir noteicošais Jūsu veidotajos projektos?

R: Es teiktu, ka drīzāk nē. *Rīga 2014* programmu veidoja Māksliniecišķās padomes atlasītie projekti no projektu konkursa. Svarīgākie kritērija bija veidot pilnvērtīgu, dažādu un interesantu programmu, kur katrs var atrast kaut ko sev. Tāpat kuratori pieturējās pie 6 tematiskajām līnijām - Brīvības iela, Ceļu karte, Izdzīvošanas komplekts, Okeāna alka, Rīgas karnevāls, Dzintara ādere, un projektiem bija jāiekļaujas kādā no šīm līnijām, lai tie būtu izvēlēti programmas realizēšanai. Tātad, šī ir vesela sistēma.

I: Realizējot starptautiskos kultūras projektus, cik lielā mērā tie tiek pielāgoti multikulturālai videi? Piemēram, vai tiek ņemta vērā krievvalodīgo vai dažādu citu etnisko grupu pārstāvju Latvijas iedzīvotāju interese?

R: Mēs pieturējāmieš pie pieņēmuma, ka mēs runājam kultūras valodā. Un galvenais ir ‘mesidžs’, ko dodam ar konkrēto projektu tālāk. Ja atbrauca japāņi, viņi mēģināja te runāt angļiski un mūsu mākslinieki ar viņiem tāpat. Cilvēkiem, kad nāca, piemēram, uz Papīra objektu festivālu bija iespēja komunicēt ar šiem māksliniekiem attiecīgi angļu vai japāņu valodā. Organizējot konferences, vienmēr tika nodrošināti tulkojumi – no latviešu uz angļu un otrādi valodām, ņemot vērā starptautisko lektoru klātesamību.

I: Vai Jūsprāt starptautisku kultūras projektu veidošana kalpo kā palīgīdzeklis vietējās ekonomiskās bāzes dažādošanai un kultūrtūrisma veicināšanai? Vai varat minēt piemērus?

R: Jā, protams! Šī projekta ietvaros pierādījām sevi kā spējīgu un interesantu zemi, kurai ir ko parādīt. Un ārzemju viesi labprāt šeit viesojās.

I: Kā jūs komentētu valdības un dažādu valsts iestāžu vēlēšanos īstenot savus politiskos vai ekonomiskos mērķus, izmantojot kultūru un starptautiskos kultūras projektus kā instrumentu savu ieceru sasniegšanai?

R: Neizslēgsim, ka vienā vai citā situācijā tas tā arī notiek, bet svarīgākais ir ieguvums sabiedrībai kopumā. Ja mēs esam domājoša sabiedrība, tad saprotam, kas kurā gadījumā notiek, un kad ir vērts uztraukties un kad nē.

I: Globalizācijas kontekstā ļoti daudz tiek runāts par nevienlīdzību starp lielajam un mazajām valstīm. Vai Jūsprāt visiem kultūras organizatoriem tiek sniegtas vienlīdzīgas iespējas iesaistīties starptautiskajā sadarbībā?

R: Kas attiecas uz kultūras projektiem es uzskatu, ka katrs mēs esam dažādi. Katrs izdara tik, cik viņš vēlas un var izdarīt. Iespējas tiek piedāvātas, tās ir jāpamana, jāmeklē, nedrīkst būt kūtriem. Jāiesaistās, jārunā par savām idejām. Iespējas tiešām pastāv. Katrs savas laimes kalējs.

I: Iepriekš, kad runājām par projektu mērķiem, tad uzsvērāt iespēju radīt jaunus un inovatīvus darbus. Velējos jautāt kur visā novitātē paliek kultūras kanons? Vai ir kādi noteikti kultūras kanoni, pēc kuriem jūs vadāties realizējot projektus vai arī kā primārais katra projekta mērķis ir novitāte un oriģinālas domas jaunpienesums?

R: Viennozīmīgi, bez kanoniem. Galvenais ir ideja un mērķis.

I: Vai Jūsu veidotie starptautiskie projekti ir vairāk tendēti uz lokālā kultūras parādīšanu pasaulei vai tomēr globālās kultūras integrēšanu lokālajā?

R: Mūsu mērķis bija dažādot kultūras vidi šeit uz vietas, bet uzsāktas sadarbības bieži vien turpinās citos projektos un nākamais solis ir mūsu mākslinieki pasaulē. Tā, ka varētu teikt, ka šis process iet abos virzienos.

I: Esam nonākušas pie pēdējā jautājuma. Tātad, ka Jūs domājat, kādu iesaīdu šie globalizācijas procesi atstāj uz kultūru un kādas ir tās nākotnes perspektīvas?

R: Kultūras jomā es globalizācijas negatīvās iezīmes nesaskatu. Galvenais pašiem būt ar stingru mugurkaulu un nezaudēt savu nacionālo identitāti, jo mūsu tradīcijas, vēsture un zināšanas ir arī gana interesanti pasaulei. To vajag atcerēties.

I: Tas skan gana pozitīvi. Paldies par Jūsu laiku un atbildēm.

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”
tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____
katedrā
katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ .____.2014.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____
____.2014.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .____.2014.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ .____.2014. prot. Nr. _____ vērtējums

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts